

بیره و هرییه کانی
سه عید ناکام

دهزگای چاپ و بلاوکردنه وهی

زنجیره ی روشنیبری

*

خاوه نی ئیمتیا ن: شهوکت شیخ یه زدین

سه رنووسه ن: به دران نه همه ده هیب

ناوونیشان:

دهزگای چاپ و بلاوکردنه وهی آراس، گهره کی خانزاد، ههولتیر

س. پ. ژماره: ۱

www.araspublisher.com

بیره و هریبه کانی

سه عید ناکام

ناوی کتیب: بیره و هریبه کانی سه عید ناکام
دانانی: سه عید ناکام
بلا و کراوه ی ناراس - ژماره: ۱۷۷
دهر هینانی هونه ری: به دران نه حمده حبیب
دهر هینانی بهرگ: شکار شیخ عه فان نه قشبه ندی
دهر هینانی وینه کان: دلاوه ر صادق نه مین
خوشنووسی بهرگ: محمه د زاده
پیت لیدان: ناراس نه کره م
هه له گری: شیرزاد فه قی نه سماعیل
هه له گری سه ر کومپیوتنه ر: عه زیز عه بدو الخالق
سه ریه رشتی چاپ: ناوړه حمان مه حمود
چاپی به کم - چاپخانه ی وه زاره تی په رورده، هه ولیر - ۲۰۰۳
له کتیبخانه ی بهر پوه به رایه تی گشتی رو شنبیری و هونه له هه ولیر ژماره (۷۳) ی سالی
۲۰۰۳ ی دراوه تی

وشه پیک

له وانهی ئەم بیره وهریبیانهی (ژیانم) دهخویننهوه، پهنگه هه ندیکیان ئەم هه لوتستانه میان به دڵ نه بیته و وای بۆ بچن که خۆم له خۆم تیکداوه چونکو ههزم له کیشه و هه رده سه ری کردوه، ده نا نه گهر بمویستبایه ده متوانی به ده رپرینی که مپیک شلکی و بی دهنگی له ئاستی نه یاره کاندایا، باشتر و بی قه تر له وهی بووم، بریم.

که چی له راستیدا وای نییه. رهقی یا نه رمی له ئاستی پیتسهاته کانی ژیندا، شتیکی ئاماده و به رده ستی وای نییه مرۆ لیبی سه رپشک بیت و به پیتی دلخوازی خوێ لاییکیان ره چاوکات.

چه وساو هه کان هه میسه خوێان له سه ره چه قی دوورپییانی (ئا) و (نا) دا ده بیننه وه، جا به پیتی چوئیتی گۆران و سه روشتی که سایه تی خوێان، یه کپیک له م دوو ریبازه ده گرنه بهر، له گه لی رادین و ده قی پتوه ده گرن و وایان لی دئی ده بن به پارچه پیک لیبی و به توئیرالیک له که رهسته کانی.

ریبازی ئا- ئەو ریبوارانهی وای هه ست ده که ن که کۆسپ و ناخوشییه کانی رپگای ئە وه ره، ئە وه نده سه خت و پر له مه ترسین که خو له قه ره دانیان له وهی ئە وندا نییه و بۆیان نابریته سه ر، وای به باش ده زانن روو به که نه شه قامه ته خت و قیپرتاوه که ی خو به ده سه ته وه دان و هه رچیکیان پی ده گوتری به سه ری شو ره وه ده ستی (ئا) هه لپرن.

ئوه وانه هه ره له یه که م هه نگا ودا ده ماریان خا و ده بیته وه و ویستی به ره ره کانیان تییدا ده مرئ، ئەم شپوه به رپچوونهی خو بانیان لی ده بیته ئاسایی و ئاسمانی، ته نانه ت بیر له گۆرین کردنیش به تاوان و ئاژاوه ده ژمیرن، ئەوان ده بن به پوو شیکی بی ره گ و بی کیش که گپه لوه که ی رۆژان و شه پۆلی رووداوان رایان ده مالمیت و هپچ شوئینه واریکیان له پاش به جی نامینئ.

ریبازی نا - ئەم ده سه ته یه که بۆ رزگاری له چه وسانه وه، منه ی دالده پیک ده که ن پشووی تییدا به دن، ده بینن ئەو ده رگا ئاوالانه ی چاوشارکییان له گه لدا ده که ن، سه ره ره رانه یان ئە وه نده نزمه، به بی خو کورکردن و سه ره رانه واندن پییه وه ناچن. ده شزانن که یه که م سه ره رانه واندن سه ره تای ملشووری و کړنۆش بردنی یه که جارییه، بۆیه خو بان له بهر لیتمه ی تیری ئازاره کان راده گرن و دلایان نایا خو بخزیننه ژیر گوئیسوانه نزمه کانه وه، رپگا به رده لان

و هه له مووته که ی (نا) ده گرنه بهر و خو بان بۆ ئیش و ژان بگره بۆ مردنیش ئاماده ده که ن. ئەمانیش پاشتر له گه ل ژانه کانیادا رادین و چپتیکی وای لی ده که ن که جار له دوای جار شیلگیر تریان ده کات، ته قینه وه ی (نا) کانیان به رووی نه یار و ناله بارییه کاندایا نه شه ی شادی و گوری بروا به خو بوونیان ده داتی و هه نگاوی هه وراز برینیان چالا کتر ده کات.

بۆیه هه لپژاردنی یه کپیک له م دوو ریبازه، نه په یوه ندی به به خت و رپکه وته وه هه یه و نه ئاره زووی ریبوار ده یه پینیتته دی، به لکو سه روشتی زگماکی و که سایه تی ئەو که سه خو ی به سه ریدا ده سه پینئ و به ره و ئەو چاره نو سه راپیتی ده کات.

به م بۆنه یه وه بیرم که وته وه سالی ۱۹۵۷ که نه هاتی به له هه موو لاییکه وه چه نگی پی هه لچنبیوم، نامیلکه پیک چل لاپه ره ییم به ناوی «ئوه ی بۆ بلا و کردنه وه ناشئ» له چاپ دا، له یه که م لاپه ره ییدا نووسیومه:

پیتسه که ش:

به گیانی پۆلایینی ریبوارانی بی که له دوورپییانی ژیانایا، هه میسه پشت ده که نه شه قامه ته خت و قیپرتاوه که ی سه رشووری و رپگا به رده لان و درکاوییه به سامه که ی تیکۆشان به روو خو شی ده گرنه بهر و له و بروایه دان که:

به خته وه ری له تیکۆشانایه.

جا له وساو هه تا ئە مرۆ و تا بشمینم ئەو رپگایه م به رنه داوه و به ریشی نادم، نامه وی که سیش خه فه تم بۆ بخوا. چونکو من خۆم چپتر له م ژیانای خۆم وه رده گرم و به باشی ده زانم.

ناکام

۱- بنه ماله‌ی «گوله‌جو»

له به شی رۆژه‌ه‌لاتی شاری سابلان «مه‌هاباد» دا گوندیک هه‌یه (ده‌ه‌شاری) پی ده‌لین، له‌و گونده و گونده‌کانی دیکه‌ی نه‌و نیوه‌دا ماله‌ی (گوله‌جو) ناسراو و سه‌ر به‌ده‌روه‌ن، په‌یدا بوونی ئەم ناوه که له سه‌رده‌می باپیره گه‌وره‌یه‌کدا بو په‌یدا بووه، بو‌یان بوته پیناس و نازناو.

بو‌د. محهمه‌د مرید و تۆیه‌کاری شیخی ته‌ویله (سیراجه‌ددین) بووه و هه‌موو سال یا به‌دوو سال جارێک، بو‌چاوپێکه‌وتن و ده‌ست ماچکردنی شیخ له‌گه‌ل چه‌ند سوڤیی وه‌کو خۆیدا به‌پێ و به‌که‌رسواری له موکوریانه‌وه خۆیان گه‌یاندۆته گوندی ته‌ویله‌ی هه‌ورامان و پاش دیداری شیخ هاتوونه‌ته‌وه.

سالێکیان سه‌فه‌ره‌که‌یان له وه‌رزی به‌هاردا رووده‌دا، کاتی گه‌رانه‌وه‌یان له ناوچه‌ی شاره‌زور به‌قه‌راخ په‌له‌جۆییکدا تیده‌په‌رن که فه‌ریک بووه و نزیک کاتی دروونه‌وه‌یه‌تی، که‌چی ده‌خه‌ل و دانی موکوریان هه‌شتا ساوایه و زۆری ماوه وه‌ک ئیره هه‌راش بی. سوڤی حه‌مه‌د که یه‌که‌یکه له‌و جووتیارانه‌ی ته‌واوی ژبانی له‌گه‌ل گه‌نم و جو و دانه‌ویله‌دا رابواردوووه، به‌دیتنی ئەو په‌له‌ جو‌یه رسکاو و به‌پسته‌ دلی ده‌کریتته‌وه و به‌دیارییه‌وه هه‌لده‌ترووشکی، هاوڕیبه‌کانی به‌توورییه‌ی ده‌نگی ده‌ده‌ن: «ئه‌ری ئەوه چیته؟ ده‌لێ قه‌ت جو‌ی فه‌ریکه‌ت نه‌دیوه!» سوڤی محهمه‌د له وه‌لامیاندا ده‌لی: «کوړه چاوتان نابین، هه‌ر گوله‌جو‌یه و سیراجه‌ددینیکی به‌سه‌ره‌وه‌یه!»، پاشان قلیک له گوله‌جو‌یه‌کان هه‌لده‌پسینتی و وه‌کو چه‌پکه گول له‌لایینی جامانه‌که‌ی سه‌ری ده‌چه‌قینتی و هه‌تا ده‌گاته‌وه مال ناگاداری لێ ده‌کا. له‌و رۆژه‌وه بنه‌ماله‌ی سوڤی محهمه‌د به‌مالی (گوله‌جو) ناسران و بو‌یان بوو به‌نازناو.

له‌ دوا‌ی سوڤی محهمه‌د کوړ و کوړه‌زاکانیشی هه‌ر سه‌ر به‌خانه‌ق‌ای ته‌ویله‌ مانه‌وه و په‌وشتی باپیریان ره‌چاوکرد، (حه‌سه‌ن‌ای نه‌وه‌ی سوڤی محهمه‌دیش جارجاره به‌پیتی بو‌ لو‌ان سه‌ری له ته‌ویله‌ ده‌دا و چاوی به‌شیخ حیسامه‌دینی نه‌وه‌ی سیراجه‌ددین ده‌که‌وت و ناوی ته‌واویشی (سوڤی حه‌سه‌ن گوله‌جو) بوو.

حه‌سه‌ن سێ کوړ و کچیکی بوو که گه‌وره‌ببون و ته‌نانه‌ت کوړی گه‌وره له‌گه‌ل باوکی چووبوو ته‌ویله، تۆیه‌ی کردبوو و ر‌دینی به‌ردابوو. له پر دایکیان مرد و ماله‌که‌یان بی کابان مایه‌وه، بیه‌ژنیتیکی می‌ردمردوویان (خه‌زاله) ناویان بو‌ دۆزییه‌وه که تاقه کوړتیکی هه‌یه، حه‌سه‌ن ئەو ژنه‌ی ماره‌کرد و ماله‌که‌ی بو‌ژایه‌وه. خه‌زالیش زۆر زوو له‌گه‌ل زکوړ و کچه‌که‌ی ر‌یکه‌وت و جیگای دایکی بو‌گرتنه‌وه، ئاکامی ئەم ژن و می‌ردابه‌تیبه کوړتیکی

بوو ناویان نا (عه‌بدوللا)، ئەم کوړیه ساوایه له‌نیو خیزانیتیکدا که هه‌موویان گه‌وره بوون، ده‌تگوت له ئاسمان به‌ریوته‌وه هه‌یجگار نازدار و خو‌شه‌ویست بوو، هه‌رساته یه‌کیک ده‌یگرته باوه‌ش و ده‌بان‌لاوانده‌وه، مام حه‌سه‌ن ده‌یگوت هه‌رچه‌نده له بنه‌ماله‌که‌ماندا خۆینده‌وارمان نه‌بووه، ده‌بی عه‌بدوللا بخۆینیت و بی به‌مه‌لا، به‌لام مام حه‌سه‌ن نه‌گه‌یشت ئەم ئاواته‌ی خۆی به‌پینیتته‌دی.

مالی گوله‌جو پیش له‌دایکبوونی عه‌بدوللا تووشی لیتقه‌ومانیک هاتبوون که هه‌موو باری ژینیانی ئاوه‌ژوو کردبووه، ئەوان که به (جووتبه‌نده) (*) ییکی ده‌وله‌مه‌ند ناسرابوون و به‌پیتی به‌راوردی ئەو رۆژه له هه‌یجیان کهم نه‌بوو، چوار پیای کار، دوو جووت گا، ماینی سواری، گارانیکی ره‌شه‌ولاخ له جوانه‌گا و نوینگین و گۆلک و پارین، سی چل سه‌ر مه‌ر و نیومالیتیکی ته‌واو، هه‌موو ئاگاییک ئاواتی بوو مالیتیکی وا بیته‌ گونده‌که‌ی تا کام کیتلگه و به‌راوی باش و به‌پیت هه‌یه بیخاته به‌رده‌ستی... له‌سه‌ر کیشه‌بییک له‌گه‌ل ئاگادا کاربان گه‌یشته دادگای شار که ئەوسا قازی پیتی راده‌گه‌یشت، کیشه و دادگا درتیه‌ی کیشا، هه‌رچه‌نده گوله‌جو‌یه‌کانیش له‌سه‌ر هه‌ق بوون، به‌لام دۆستایه‌تی ئاغا و قازی -که ناوی قازی موعیم بوو- کارتیکی کرد تا‌ی ته‌رازوو به‌لای ئاگادا شکایه‌وه و سامانی چه‌ند ساله‌ی مام حه‌سه‌ن توایه‌وه و که‌وتنه سه‌ر ساجی عه‌لی... به‌ناچار روویان کرده شاری سابلان و کیتلگه‌ی (عه‌لیابات)‌ی باشووری شاریان له حاجی مسته‌فای بازرگان به‌نیوه‌کاری وه‌رگرت، ورد و درشتی خیزان که‌وتنه ئاره‌ق‌رشتن و بوره و به‌یار ده‌ره‌ه‌یتان و شیو و وه‌ردیرین.

(*) شیوه‌ی کۆمه‌لایه‌تی لادیی ئەو سه‌رده‌مه‌ی موکوریان وابوو که چینی جووتیار نابی بی به‌خواه‌ن زه‌وی، هه‌رچی زه‌وی و ئاو هه‌یه هی ئاغایه، لادیی سی بابه‌ت بوون:

ا- جووتبه‌نده، ئەو مالانه‌ن که خۆیان گاجووت و نامرازی جووتیاری و پیای کارکردنیان هه‌یه، ئەوانه زه‌وی له ئاغا وه‌رده‌گرن و ر‌ه‌نیوی دین و ده‌و دووی به‌ره‌م (۲۰٪)‌ی ده‌ده‌ن به‌ئاغای خاوه‌ن زه‌وی، ئەمه جگه له جه‌ژنانه و مه‌رانه و بیگار و شتی دیکه‌ش که له سه‌ر‌بانه، ئەمانه خانووی گه‌وره‌یان ده‌دریتتی.

ب- نیوه‌کار، ئەمانه ده‌ستی کارکردن و نامرازی جووتیان هه‌یه، گاجووت و تۆله ئاغا وه‌رده‌گرن و به‌ره‌مه‌که‌یان له‌گه‌ل ئاغا دابه‌ش ده‌کن، ئەمانیش جه‌ژنانه و بیگار و ورده‌شتیان له‌سه‌ره، خانووی نیوه‌کار له جووتبه‌نده بچووکتره.

ج- قه‌ره، ئەم مالانه پیشه‌بیکی دیارکرویان نییه، خانووه‌که‌یان له‌وانی پیتشو بچووکتره و به‌ورده کاسی وه‌کو دوکانداری و چه‌رچیتی و سه‌پانی و سیتیبه‌ک بده‌ری خه‌ریک ده‌بن. سالی سی چل رۆژ بیگار بو‌ ئاغا ده‌کن. قه‌ره (ره‌شایه‌تی)‌یشی پین ده‌لین.

لهو سالنه دا بوو كه سمايل ناغاي شكاك (سمكۆي قاره مان) په لاماري هيزي عهجه مي نيو شاري سابلأخي دا و هممووياني له نيوتورد و شاري لي پاك كرده وه، عه بدوللای ساوا كه پاشتر ناوي بوو به سه عييد و نازناوي (ناكام) يشي بو خوئی هه لبرژارد، نه وسا چوار سالانه بوو، دوو رووداوي نهو روژانه ي له ميشك چه سپيوه كه تهمه ني دريژ و به سه رها تي ههوراز و نشيوي ژيان نه يتوانيوه بيانسپرتنه وه، جا ليروه ناکام خوئی بيروه ريبه کاني ده گيرتته وه و له پيشه وه نه م دوو رووداوه:

يه كه م: روژتيك كاكه حوسين دهستي گرتبووم به كوژلا نيكد ا تيدده پهرين كه له پر له وسه ري كوژلانه كه وه دهسته يييك سه ربازي عهجه م ده ركه وتن، نه مانه نه فسه ريان له پيشه وه بوو و دوو دوو به روژيشتنی سه ربازي به ره و روومان ده هاتن، كوژلانه كه نه وه نده ته سك بوو كاكم توند خوئی به ديواره وه نووساند و منيشي خسته په ناي خو بيه وه، سه ربازه كان به پيشماندا ده روژيشتن، يه كيكيان گه يشته لامان تا هيزي تييدا بوو زلله ييكي وه شانده بناگوتي كاكم... شه ققه ي هات، نهو روژيشت و پاش نه ختتيك سه ربازي تيكي ديكه هات و زلله ييكي لهو توند تري لي راکيشا، منيش كه له ترسان خو م مه لاس دابوو له ژيره وه بي دنگ ده گريام، پاشان كاتي چو وينه وه مال له كاكم پرسى نه وه بو ليبيان داي؟ گوتي چونكو عهجه من و دوژمني كوردانن، نه مها به يييكه نينه وه ده يگوت زلله ي يه كه م لاملي خوار كردم باش بوو نهوي دي له ولای دام و بوئی راست كردمه وه!... نه م كرده وه يه كه نه م روژ - ۱۹۸۲ - ده ينووسمه وه پاش تيسپه ريني شه ست و يهك سال هيشتا ديمه نه كه ي له بهر چاومه و گوته كه ي كاكم - عهجه م دوژمني كوردانن - له گوچكه مدا ده زرن گيته وه.

دووه م: هه ر لهو سالنه دا روژتيك ته قوتوئی تفهنگ هات و دايكم بردميه ژووره وه و ده رگاي له سه ر پيوه دام، ده يانگوت شكاك هاتوون عهجه مه كان ده كوژن: بيتم خو ش بوو بچم كوژراني عهجه م بيينم، له وكاته دا دوو چه كداری شكاکمان لي هاتنه ژووره وه و به مالدا گه ران لي فسه و بوخچه ي جلکان و قهند و چايان كوژده وه و برديان، دايكم ده يگوت تالان يان كردين، نزيك نيوه رو بانگ كرا... هه ركه س تالان كراوه با بچي له وبه ري چوم شته كاني خوئی به يتيته وه. باوكم و براكانم له مال نه بوون له عه ليا بات خه ريكي كي لگه بوون، بو يه دايكم مني له كوژلي خوئی كرد و روومان كرده نه وبه ري چوم، له ريگا چه ند كه لاكيك م دي له ملا و له ولا كه وتبوون زوريه يان رووت بوون و جليان به به ره وه نه هيشت بوون، دايكم گوتي نه مانه عهجه من كوژرون، خه لكيكي زوري ژن و پياو پرژابونه نيو باخه كاني نه وبه ر و به دواي تالان يسيه كاني خو باندا ده گه ران، له بيرم نييه دايكم شته كاني ده ست كه وته وه يان نا، به لام دي تني خو يني پرژاو و كه لاكي لاري نه ك

نه يترساندم به لكو كه يفي دابوومي و به كوژلي دايكمه وه هه لده په ريم و جنيم پي ده دان. پاش ماوه يييك شكاك گه رانه وه و عهجه م په يدا بوونه وه، ده يانگوت (خالق قورباني) هاتووه، ديسان كورد و عهجه م به شه ر هاتووه، نه مها ره يش عهجه م شكان و خالو قورباني كه پياوي عهجه م بوو كوژرا (*).

۲- بي باوكي و بي نازي

پاش دوو سال ره نه كيشان له كي لگه ي عه ليا بات، خه ريك بوو باري ژيانمان به ره و خوئی ده چوو و بوو ژابو وينه وه كه باوكم مرد.

دواي نه وه شيرازه ي يه كي تي و ته بايي خيزان و باري تابووريمان له بهر يهك هه لوه شا، كي لگه ي عه ليا باتمان به جي هيشت، كاكه سو فی ژني هينا و مالي خوئی كرد، دايكي شم كه خوئی به نامو ده هاتووه به رچاو، مالي به جي هيشت و چوو بو لاي كاك مه محمودي كوري مي ترده كه ي پيشووي، مه محمود له گوندي لاچين كه ده كيلومه تريك له سابلأخ دووره له مالي شيخه لئيسلامي ناغاي دي خزمه تكار بوو، دايكي شم له وي بوو به نانكه ر كه هه موو روژي پتر له شه ش سه عات له بهر ته ندوور داده نيشت و به گژ ناگردا ده چوو و يهك جه وال ناردی ده كرده نان.

منيش له مالي كاكه سو فيدا مامه وه و ورده ورده له گه ل ژيان يكي بي سوئی خو شه ويستي و دوور له باوه شي گه رمي جگه رسوئی راهاتم و پاش نه وه هه موو لا وانه وه و نازدار ييه ملم بو كه مته رخمه مي و گوئی پي نه دران شو ر كرد، نه م گو رانه كتوپره و دوور كه وتنه وه له دايك. به چه شني هه ستي ساوا و ناسكمي رووشاند و ناسووري هاوي شته ده رو نمه وه كه دري ژايي روژگار پيي ساريژ نه كرا.

پيوسته لي ره دا كه ميك له شيوه ي ژياني خيزانه تي و چوني تي ناملاني نيو خوئی

(*) خالو قورباني له كورده شو ر شي گه ره كاني باكوري ئيران بوو و هاوكاري شو ر شي گه ر ميرزا كوچك خاني جه نكه ي كرديو، پاشتر چوو بووه لاي عهجه مه كان و بوو بوو به جاش. نارد بوويان بو شه ري سمكو، به لام له قه راخ شاري سابلأخ كورده كان لي بيان دا، خوئی كوژرا و هيزه كه ي له ناوچوو، خه لك گو ران يان بو دانا بوو دوانيانم له بير ماوه:

خالق قورباني ردين كلكه كهر
هسته له خه وي سواره ت گه يييه سه ر
نازهرم سواره عه سله مه نگو ري
گه يشته خالوئی خالوئی سه ربري

مائه که ماتان بۆ باس بکه که په یوه نندی به د اړپژرانی بناخه ی هه ست و بیرکر دنه وه ی نه و
سهرده مه ی مندالیمه وه هه یه :

وه کو گوتم گولته جوئی گه وره سهر به رپبازی نه خشبه نندی و له تویه کاره راسته کان بوو .
به نامه ی ژبانی بریتی بوو له کارکردن و چه وسانه وه ی جوو تیارانه به رپوژ، شه وانیش پاش
نوئیژی به جه ماعه تی مزگه وت، له سهر چوک دانیشتن و گوئی شلکردن بۆ ناوه رپوکی نه و
کتیبانه ی مه لا بۆ خه لکه که ی ده خوینده وه، وه کو به سه رهاتی پیغه مبه ران، شه ری نه سحابه
و کافران، ژبان و که رامه تی شیخان و گه لیتی دی له م بابه تانه... ناشکرایه که پاش خوئی
کور و کوره زاکانیشی ههر نه م رپبازیه یان گرت و بگره لیشیان زیا کرد، بۆ نمونه کوره کانی
مام حه سه ن - برا گه و ره کانم - جگه له گوئیگرتنی شه وانه ی زستان، له کاتی
ده سته تالیباندان قوژبیتیکی حوجره ی فه قیبانیان ده گرت و به وردی گوئیبان له و ده رس و
ده وره عه ره بی و فارسیبانه ده گرت که هیچی لی تینه ده گه یشتن تا ایان لی هاتبوو هه نندی
شیعری فارسیبان به سه رو گوئی شکاوی له به رکر دبوو .

من له نیو نه و خیزانه دا چاوم کرایه وه و ههر له ساواییمه وه گویم به ناوه کانی چوار یاری
نه بی و شه ری قه لای خه بیه ر و داستانه کانی روسته م و نه فراسیاو و نو شیروانی عادیل و
هارونه ره شید راهات، من که ههر له خوئدا زهینیتی پروون و میتشکیکی شیای کرانه وه
و فراوان بوونم تیدابوو، نه م گپیرانه وانه تووی خه یال فرینیتیکی وای له هوئشمدان چاند که
نه گه ر ناله باری ژبان و په کی خویندن که وتن و ناواریه یی ده رگا و ده رک و ولاتان پرزی
نه پریمایه ، له وانه بوو داستانونوسیتیکی بلیمه تم لی ده رچیت. (*) یه که مین ده رسی نه لفوییم له

(*) به لگه ی نه م قسه یه رووداویکی کونه، لیبره دا دهینوسم: ته مه نم سیزده سالان بوو له دئی لاجین
له گه ل دایکم و کاکه مه حموود ده ژبام، دایکم نانکه ر و کاکه مه حموود مه یته ر بوو، منیش پاشکوی
دوو مندالی هاو ته مه نی مالی ناغا بووم، فه رمانی سه ره کیم نه وه بوو که شه وانه کاتی ناغا بۆ نوستن
له دیوه خان ده چپته بن لیغه، من ده ست به حه کایه تی (نه سه کنده رنامه) بکه م و نه ونده بلیم تا گویم
له پرخه ی ناغا ده بی، جا به ناسپایی هه ستم و بجمه وه مالی خوئمان... به تاییه تی شه وانیتک میوان
ببویا به پتویست بوو حه کایه ته که نه ونده درپژه پین بده م تا هه موویان خه ویان لی ده که وئی.

نه سه کنده رنامه کتیبیتیکی زور زلی فارسیبیه باسی داگیرکاری نه سه کنده ری وینانی ده کا، به لام
به جو رپیک که فره ی به سه ر نه سه کنده رده نیبیه، نو سه ری نه و کتیبیه بی نه وه ی گوئی بداته کات و
شوین، نه ونده ی قه لمه که ی بری کردی درو و ده له سه ی خه یالی وای که له که کردوه که له گه ل
بیری نه فسانه کانیشدا ناگوئی، نه م کتیبیه له زوریه ی دیوه خانی ناغا کاندان هه یه. من چهند جارپیک
سهر له به ری نه سه کنده رنامه خویندبووه، شه وانه له کاتی حه کایه ت کردندا چرا کز ده کرا و <

قوتابخانه ی (مه لا سالی سارده کوسانی) وه رگرت، نه م مه لایه زه لامیتیکی که ته و
چوارشانه ی ده نگ گپوو که به شپوه ی سه قزی و سنه بی ده ووا، وه کو له بیرمه ته نیبا
مورپوونه وه بیکی به س بوو که نیسه ی مندالی ۸ تا ۱۲ سالانه بتوقیتنی و پرزی
سهر بزیمان لی بی ری.

شوینی قوتابخانه که مان کونه قولله بیکی سه ربازی بوو به رامبه ر به گو رستان و قسنی
مه لا جامی که دیواره کانی کونی مه ته ریزی تیدابوو، ده بویا مه مندالان له مالی خوئیانه وه
دوشه گه له یا پارچه لبادیک بین و له سه ری دانیشتن. من که ههر له خوئمه وه حه زم له
خویندن ده کرد، ده سه کانم زور زوو ره وان ده کرد و بۆ رپوژی دویا بۆ ماموستام ده گوتوه،
بویه زورم لی رازی بوو و ده بگوت نه گه ر و بچکوله و لاواز نه بوویتایه (*). ده مکری
به خه لفه .

من نه م قوتابخانه یه م زور پی خوئش بوو، به لام زوری لی نه مامه وه، کاکه سو فیم که
نیشیتیکی جیدار و دیارکراوی نه بوو، به پیی بولوان، ههر رپوژه به کاریکه وه خه ربیک ده بوو .
وه کو کرپکاری قورکاری، کولکیشی، دارشکاندن، په تاته ی کولاو فروشتن و شتی دیکه...
له به ر نه وه ی خانووی خوئی نه بوو هه رچه ند مانگییک به پیی پیداو یستی کاره که ی له

> ده بویا به به ر بیلییم، له کاتیکدا له به رکردنی ده قی ته و اوام له توانادا نه بوو، ناوی قاره مان و
جادووکار و شاره کانم له به رکر دبوو، رووداوه کانیش که زیاتر له به ک ده چن و دووباره ده بنه وه
له خوئمه وه رپیک ده خست و درپژم ده کرده وه، جاری و ده بوو به هوئی ماندوویی و خه والویی خوئمه وه
جله وی خه یال له ده ست ده رده چوو، نه و پاله وانه ی پیشتر کوژرابوو، ده هاته وه مه یدان و شه ری ده کرد.
جارپیک میوان زور بوون و منیش وه کو جارن ده ستم پیکرد، هه تا نیسه شه وه ههر گوتم، کاتیک
دلنیا بووم هه موو نوستوون و خه ربیک بووم برؤم، یه ک له میوانه کان راست بۆه دانیشتن و لی
پرسیم «تو نه مانه ی ده یلیتی له کویت هیان؟» نه م پرسیاره که بۆ من نا کاو بوو شله ژاندمی و گوتم
«له کتیبی نه سه کنده رنامه»، گوئی «من دوو نه سه کنده رنامه هه یه و چهند جارپیک هه موویم
خویندبووه، نه وه ی تو ده یلیتی تیدای نیبیه»، گوتم «ره نگه نه وه ی من خویندوم ته وه جیاوازی» .
پیاوه که به پیکه نیسه وه گوئی «نه وه ی تو ده یلیتی نه سه کنده رنامه ی خوئته و خوئت رپکی ده خه ی، به لام
فه رقیشبان نیبیه، چونکو هه ر دوو کیان درؤن» .

(*) نه و ساله ی کتیلگه ی عه لیبا تمان گرتبوو، سهر کانیه که ی چهند دارگوئیژیکی لی بوو، براکانم
ده بانته کاند و کوئشیان پر ده کردم، منیش نه وه نده م فه ربیکه گوئی خواردبوو پینی نه خوئش که وتم،
هه رچه نده پاش یه ک دوو مانگ له نیو جیگا هاته ده ری، به لام ره نگ زه ردی و لاوازیم هه تا چهند
سال ههر مایه وه .

گه په کتیک چاوه خانوویکی ده گرت و پاشتر مالی بو لاییکي دیکه ده گواسته وه، ناشکرایه که منیش بهو پییه ناچار بووم لهو قوتابخانه یه بو حوجره یی تهو مزگه وته و له ویشه وه بو مزگه وتیکی دیکه بگویمه وه، تا وام لیتهات له ماوه یی سی سالدا حوجره یی هموو مزگه وته کانی شارم تا قی کرده وه و له هره یه کتیکاندا چنده روژ یا چنده مانگ مامه وه، ته نیا له مزگه وتی حاجی نه حمه دی گه په کی (به رداشه کون) نزیکه یی سال و نیویک جیگیر بووم که باشرین دهره ته یی خویندن و تیگه ییشتنم بو ره خسا.

۳- عه بدی سؤفیان

له حه وشه یی مزگه وتی حاجی نه حمه ددا خانووبه ریپکی دیکه ش هه یه، کراوه به خانه قای ته ویله، سؤفیه کانی سهر بهو خانه قایه هه فته یی جاریک کوده بینه وه و (زیکر) ده کهن، نه مهش وه کو مزگه وته که یی به رامبه ری مه لای هه یه و نوژی جه ماعه ته یی له ده کری.

کاکه سؤفی هینامیه تهو خانه قایه و دامیه ده ست ماموستا مه لا ره حمان، پاش ماوه ییکی که م ماموستا بو دی ده رکه وت که جوړه زیره کیییکي تاییه تیم تیدایه و نه گهر یارمه تی بدریم له وانه یه بیم به شتیکی باش و وه کو ده بگوت (مه لاییکي باشم لی دهرچی)، بو یه زور له منداله کانی دیکه زیاتر خو یی له گه ل ماندوو ده کردم، به پیی توانین کتیبی ده دامی و پیلایو بو ده کریم، هندی جاریش بو ته وه یی یارمه تی ده وله مه نده کانم بو راکیشی دایده نام و پرسیری لی ده کردم، کتیبی فارسی پی ده خویندمه وه و ماناکه یی لی ده پرسیمه وه، تهو خه لکه که به ده گمن کولکه خوینده واریکیان تیدابوو له وربایی ته منداله ره نگ زهرد و مل باریکه سه رسام ده بوون و ده ماوادم ده یانگیترایه وه.

تهم کاره له لای لابه لاهه زیانیکي گه وره یی پیگه یاندم و هه تا ماوه ییکی دریش ژبانی پی تال کردم، تهوانه یی زیره کییه که میان به نااسایی ده هاته بهرچاوه، ده یانگوت بیتو نه بی تهم کوره (عه بدی سؤفیان) ه.

ناوچه کانی کوردستان به گشتی و موکوریان به تاییه تی، تهو ونده راگر و پیناوداری نیسلامه تین که وینه یان له ولاته موسلمانه کانی دیکه دا که مه، کام کویره دی ۵-۶ مالی بگری، مزگه وتیکی تیدایه و خه لک له ده می خو یان و مندالیان ده گرنه وه تا به راتی مه لاییک کو بکه نه وه، ته رکی مه لاش له پیش نوژی و خوینده وه یی به سه ره اتی ته سحابه و پیغه مبه ران له شهوانی زستاندا تی ناپه ری، ته وه یی تهو مه لایانه زیاتر بایه خی پی ده دن و خه لکه که پتر حه زی لی ده کهن، باسی ته و او بوونی دنیا -ئاخر زمانه-، لیبه شدا باسی جه جال- ده جال- و عه بدی سؤفیان و هاتنه خواره وه یی محمه دی مه هدی که ناهه قی و

زورداری ناهیللی، تهو ونده دووپات کراوه ته وه که هیچ که سیک نییه توزیکي لی نه زانی و له به ری نه کر دبی، منیش زوری تهو شیعرانه م له بهر کر دبوون که باسی ده جال ده کا و له وانه یه کیکیانم له بهر ماوه که ده لی:

«سواری حیماری خوش بهزه نیوان گوتیانی چل گهزه»!

جا ته وه یی له موکوریاندا باو بوو گویا له پیش هاتنی ده جالدا یه کییک په بیدا ده بی به ناوی (ته بو سه فیان) که ده ماوادم بووه به عه بدی سؤفیان، خو یی ناوی عه بدو لایه و ته و ونده زیره ک و بلیمه ته هره به مندالی ده توانی کتیب بخویندته وه، روژیک له کاتی ده زنویشتندا ده بینی له پی ده ستی راستی کون بووه و ناوی تیدا رانا وه ستی، ته وسا تی ده گا که ته مه نیشانه که یه تی و پیوسته راپه ری و دینی تازه بلاوبکاته وه، له بهرچاوی خه لک له گه ل مه لکان کیشه ده کات و هموویان ده به زینی و خه لک دوی ده کهن و ده یکه نه به گه وره و، هموو دنیا داگیر ده کا، هه تا محمه دی مه هدی ده یگاتی و له نیوی ده با.

زیره کییه که یی من و پیداهه ل خویندن ماموستا مه لا ره حمان کاریکی کرد نه ک هره له گه په کی به رداشه کون، به لکو گه په که کانی دیکه ش بیستیانه وه و له هره لای ده درده که وتم په نجه م بو دریش ده کرا و گویم له وشه یی (عه بدی سؤفیان) ده بوو، ته نانه ت هندی مندالی چاو قایم له دهره تا ریگیان پی ده گرتم و به زور ده ستیان پی ده دردمه وه تا بزنان له پی ده ستیم کون بووه یان نا؟ تا وام لیتهات ژینم لی تال بوو و به داخوه خویندن و ماموستا ره حمان و شاربش به جیهیشت و رووم کرده گوندی (لاچین) که دایکم له وی نانکه ری مالی ناغا بوو، کاکه مه حمووم مه یتهر بوو خزمه تی ته سپ و ماینه کانی ده کرد. دایکم و کاکم کوخته ییکیان هه بوو، هندی سپ و سیپال و دیزه و گوزه یان پیکه وه نابوو، لیته دا جیگام بووه، به لام په کی خویندنم که وت.

دایکم هه موو روژیک تاریک و روون له مال درده که وت و ده چوو له مدبه قی مالی ناغا دوو سوینه یی گه وره ناردی ده شیتلا و ته ندووری داده خست و هره له گزنگه وه هه تا پاش نیوره ده داده نیشته شه ری ناگری ده کرد و نانی پیته ده ده و لای نیواره به شه که تی ده گه راپه وه کوخته که یی، تهو نان و چیشته یی ده یاندا یه ده یه نیایه وه پیکه وه ده مان خوارد.

جارچاره له کاتی نانکردندا سه ری دایکم ده دا و ورده ورده له گه ل دوو کوره که یی مالی ناغا ناسیاویم په بیدا کرد، تهم دوو کوره که هاوته مه نی خو م بوون، یه کیان کوری ناغا بوو و ته ویدی ناموزای بوو که گویا نیوه یی تهو ملکانه یی ناغا هه یه تی به شه میراتی ته وه و ناوی مسته فا بوو.

دیوه‌خانی ئاغا که بریتی بوو له دوو ژوور و دالانیکیان نیوان بوو، تایبه‌تی میوانان بوو، له تاقه‌ی ژووریتکیان شه‌ش‌هوت کتیبی فارسی داندراپوون که بریتی بوون له چیرۆکی شه‌رلۆک هولمز و رۆکامبول و گولستان و خه‌مه‌سه‌ی نیزامی. به‌یانیان که ئه‌و ناوه‌چۆل ده‌بوو و که‌س رووی له دیوه‌خان نه‌ده‌کرد، ده‌رفه‌تم بوو، ده‌چووم داده‌نیشتم و کتیبه‌کانم ده‌هینایه‌ خوارئ و تیرتیرم ده‌خویندنه‌وه، یه‌ک دوو جارن به‌جۆرێک له‌گه‌ڵ خویندنه‌وه‌ خه‌ریک ده‌بووم به‌خۆم نه‌ده‌زانی که ئاغا هاتۆته‌وه و له‌ژوور سه‌رم وه‌ستاوه، هه‌رچه‌نده‌ لێی نه‌دام، به‌لام زۆر قسه‌ی ناخۆشی پێ ده‌گوتم و هه‌ره‌شه‌ی ده‌کرد جارێکی دی ده‌ست له‌ کتیبه‌کانی نه‌دم، یا وه‌کو خۆی ده‌یگوت (کتیبه‌کانی پیس نه‌که‌م).

هه‌ر له‌و سه‌رده‌مه‌دا چونکو به‌پێخواسی ده‌گه‌رام شووشه‌ شکاوێکم له‌ پێ راچووبوو و، پاش چهند هه‌وی کرد و پێم ئاوسا، په‌کی گه‌ران و ده‌روژوورم که‌وت، دایکم به‌زه‌ردینه‌ی هیلکه و نیوه‌مه‌کی پیریتزانانه‌ بۆی ده‌رمان ده‌کردم، به‌لام مانگیک زیاتری خایاند تا توانیم به‌لاره‌وه‌ لاره‌دارێک به‌ده‌سته‌وه‌ بگرم و که‌می‌ک بجوولیم، رۆژێک ئا به‌و حاله‌ بۆ لای دایکم ده‌چووم که خه‌ریکی نانکردنی مالتی ئاغا بوو، له‌به‌ر ده‌رگای مده‌قه‌ی تووشی ئاغا هاتم؛ ته‌ماشاییکی کردم و به‌بزه‌ییکه‌وه‌ گوتی: «هه‌تیوو، ئه‌وه‌ شه‌لی؟» منیش به‌کزێکه‌وه‌ گوتم «به‌لێ»، ئاغا پێکه‌نی و گوتی «ئۆخه‌ی، یاخوا هه‌ر وات ببینم، له‌وه‌تی تۆ دیارنی، کتیبه‌کانی من هه‌ساونه‌وه‌!»

ئه‌م رقه‌ تونده‌ی ئاغا له‌ من، که هۆبه‌که‌یم لێ روون نه‌بوو، ئه‌وه‌نده‌ی کاری لێکردم کاتێ توانیم به‌ته‌واوه‌تی به‌رپیدا برۆم، دایکم به‌جیه‌هیشته‌ و گه‌رامه‌وه‌ شار. مالتی کاکه‌ سوڤی ئه‌مجاره‌ له‌ گه‌ره‌کی (سه‌ریلوسکی) خانویان گرتیوو، له‌ نزیک ماله‌که‌مانه‌وه‌ قوتابخانه‌ییکی میری کرابۆوه‌ به‌ناوی (مه‌دره‌سه‌ی په‌هله‌وی)، مندالی زۆر له‌ هه‌موو گه‌ره‌که‌کانه‌وه‌ ده‌هاتن بۆ خویندن، زۆرم ئاره‌زوو بوو، منیش بچم و له‌گه‌لیان بخوینم، به‌لام کاکه‌ سوڤی قایل نه‌بوو، په‌نام برده‌ به‌ر هه‌وال، مریدیکی خۆشه‌ویستی که‌ ناوی میرزا سولتانی به‌قال بوو، ئه‌و کاکمی قایل کرد و خۆشی له‌گه‌لم هات بردمی بۆ لای مودیری مه‌دره‌سه‌ که‌ پیاویکی ئازه‌ری بوو (ئاغای سوره‌بیا) یان پێ ده‌گوت، مودیر و مامۆستاییکی کورد که‌ ناوی عه‌زیزی مه‌وله‌وی بوو. تاقیبیان کردمه‌وه، کتیبی فارسییان پێ خویندمه‌وه‌ و لاپه‌ره‌ییکی قورعانه‌م به‌ده‌نگ بۆ گوتن که‌ زۆر دلپان گرتی، ته‌نیا حیسابم باش نه‌ده‌زانی و له‌ نووسینیش کز بووم، بریار درا بچم بۆ پۆلی چواره‌م.

سالی خویندن نیوه‌ی رۆیشته‌بوو و ده‌بوايه‌ جگه‌ له‌ ده‌رسی رۆژانه‌ ده‌رسه‌ رۆیشته‌وه‌کانیش ره‌وانکه‌م، به‌لام من که‌ پیشتر ئه‌م شپوه‌ خویندنه‌م نه‌دیوو و ئه‌وه‌نده‌م پێ

خۆش بوو له‌ هه‌وا ده‌رسه‌کانم ده‌قۆسته‌وه‌ و وه‌کو مامۆستاکان ده‌مگێراییه‌وه‌، وام لیهات بووم به‌نمونه‌ی مه‌دره‌سه‌که‌، مودیر به‌پاره‌ی خۆی کتیب و قه‌لم و قاقه‌زی بۆ ده‌کریم، ئیستا ده‌توانم بلێم که‌ خۆشترین رۆژانی مندالی و سه‌رده‌می خویندنم ته‌نیا ئه‌و چهند مانگه‌ بوو که‌ به‌داخه‌وه‌ زوو کۆتایی هات و جارێکی دیکه‌ باری قوتاییتم به‌خۆمه‌وه‌ نه‌دی و بۆم نه‌ره‌خسا.

پاش چوار مانگ تاقیکردنه‌وه‌ ده‌ستی پێکرد، پیاوه‌ ناسراوه‌کانی شار بانگ کران، مندالی ریز بوون و سه‌رووی فارسییان خویندنه‌وه‌ و مه‌شقیان کرد، پاشان نمونه‌ی مه‌دره‌سه‌ بانگ کرا، له‌ پێشه‌وه‌ چهند ئایه‌تیک قورعانیان پێ خویندمه‌وه‌، پرساریان لێ کردم، شیعریان پێ خویندمه‌وه‌ و له‌سه‌ر ته‌خته‌ره‌ش پێیان نووسیم، داوا له‌ میوانه‌کان کرا پرسیارم لێ بکه‌ن و وه‌لامی هه‌موویانم دایه‌وه‌، له‌و رۆژهدا وه‌کو مودیر گوتی رووی خۆم و مه‌دره‌سه‌که‌م سپی کرده‌وه‌... دانیشته‌وان ئافه‌رینیان لێ کردم، یه‌ک له‌ میوانه‌ پیاوماقوله‌کان (حاجی مسته‌فای داودی) که‌ زۆر منی به‌دلا چووبوو، به‌وردی چۆنیته‌ی منی له‌ مامۆستاکانی پرسی و پاشان خۆمیشی بانگ کرد و دواي ئافه‌رین به‌لێتی دا ده‌ستی‌ک کۆت و شه‌لوار -چاکه‌ت و پانتۆل- م بۆ بکړئ و به‌لێنه‌که‌شی به‌جێ گه‌یاند. (*)

پێویستی به‌روونکردنه‌وه‌یه‌ که‌ له‌و سه‌رده‌مه‌دا شای ئیران فه‌رمانی دابوو که‌ له‌ سه‌رانسه‌ری ئیراندا چارشینو (عه‌با)ی ژنان قه‌ده‌خه‌ بکریته‌ و پیاوانیش به‌رگی ئه‌وروپایی، واتا چاکه‌ت و پانتۆل له‌به‌ر بکه‌ن که‌ به‌کوردی (دولینگه‌) یان پێده‌گوت، مندالی مه‌دره‌سه‌ش ده‌بوايه‌ دولینگه‌ له‌به‌رکه‌ن و هه‌موو که‌س کلاوی په‌هله‌وی له‌سه‌ر بنین که‌ جۆره‌ شه‌پقه‌یی‌ک بوو له‌ چه‌شنی کلاوی سه‌ربازه‌کانی فه‌رانسه‌، جا منیش که‌ قوتایی مه‌دره‌سه‌ی میری بووم، ئه‌گه‌ر دولینگه‌ و کلاوی په‌هله‌ویم نه‌بوايه‌ نه‌مده‌توانی درێژه‌ به‌خویندن بده‌م، بۆیه‌ ئه‌م یارمه‌تییه‌ی حاجی داودی زۆر به‌که‌لکم هات، به‌لام دیسان هه‌ر نه‌متوانی له‌سه‌ر خویندن برۆم و به‌په‌ژاره‌ییکی زۆره‌وه‌ نه‌ک هه‌ر ده‌ستم له‌ مه‌دره‌سه‌ هه‌لگرت، به‌لکو به‌هیجگاری وازم له‌ خویندن هینا.

وه‌کو پیشتر باسم کردوه‌وه‌، کاکه‌ سوڤی ده‌زمايه‌ی کاسیی نه‌بوو، تاقه‌ ئامرازی ژبانی

(*) حه‌قده‌ سال پاشی ئه‌م رووداوه‌، واتا سالی ۱۹۴۶ که‌ کۆماری کوردستان له‌ سابلاخ -مه‌هاباد- دامه‌زرا، له‌ سلیمانی کوردستانی عێراقه‌وه‌ هاتمه‌وه‌ و به‌رپه‌وه‌بردنی رۆژنامه‌ی (کوردستان)م پێ ئه‌سپێدرا، جارێکی دیکه‌ چاوم به‌و پیاوه‌ نیشتمانی و کورده‌ دلسۆزه‌ که‌وته‌وه‌ که‌ ئه‌مجاره‌ش هه‌موو توانا و ده‌سه‌لاتی خۆی بۆ کوردستان ته‌رخان کردبوو، باسی ئه‌و رۆژه‌م بیرخسته‌وه‌ و دووباره‌ سوپاسم کرده‌وه‌.

خۆی و ماله‌که‌ی هیزی باسکی بوو، هەر رۆژه په‌لاماری ئیشیکی دده‌دا و که ده‌ستی لێ به‌رده‌بوو ته‌قه‌لای کارێکی دیکه‌ی دده‌دا و به‌هه‌زار کوله‌مه‌رگی به‌ریچوونی مه‌مه‌ و مه‌ژی پێکه‌وه‌ دده‌نا، خۆیان سێ که‌س بوون، کاکم و براژنم و محمه‌دی کورپان، منیش هه‌رچه‌نده‌ جگه‌ له‌ ناخواردنه‌که‌ خه‌رجی دیکه‌م نه‌بوو، دیسان هه‌ر به‌بارگرانی ده‌ژمی‌درام، براژنم نه‌وه‌نده‌ی بیانووی پێ گرتم و ته‌نگی پێ هه‌لچنیم و به‌گژمدا هات تا ناچاری کردم دیسان نه‌وی به‌جێ به‌یتم و بگه‌ریمه‌وه‌ لایچین، که له‌وێش رووناکاییم نه‌بوو.

ئه‌مجاره‌ چۆنیته‌ی ژبانی لایچینم له‌ جارێن باشتر بوو، خۆم که‌می‌ک پۆشته‌تر بووم و چاوم کرابوو و خۆینده‌وارتر بووم، له‌وانه‌ گرنگتر نه‌وه‌بوو شیعرم دده‌نا و ده‌متوانی شیعه‌کانم بنووسمه‌وه‌، ژنی ئاغا که‌ به‌ (کچی شیخی) ناسرابوو، ئافه‌تیکی زۆر رووخۆش و به‌زه‌یی و تیگه‌یشتوو بوو، بالی به‌سه‌ردا گرتم، زۆربه‌ی کاتم له‌ ژووری ژنان به‌سه‌ر ده‌برد و زیاتر له‌ گه‌ل کوره‌ بچکۆله‌که‌ی ئاغا (حه‌مه‌ده‌مین) - نه‌وه‌ی پاشتر بوو به‌شاعیری ناسراوی کورد هیمن- خه‌ریکی ئه‌لفوی فێرکردن و شیعر بۆ خۆینده‌وه‌ی بووم، کچی شیخی کتیبیکی شیعی کوردی بۆ هاتبوو به‌ناوی (ئه‌نجومه‌نی ئه‌دیبان) که‌ سه‌رنجی هه‌مووانی پاکیشابوو. رۆژ نه‌بوو ژنان کۆنه‌به‌وه‌ و ئالقهم لێ نه‌ده‌ن تا شیعی شیخ ره‌زا و نالی یان بۆ بخۆینمه‌وه‌.

خۆبشم وام لێ هاتبوو شیعر دانانم به‌لاوه‌ له‌ قسه‌کردن ئاسانتر بوو، ئه‌گه‌رچی ئه‌وانه‌ی من هه‌ر ناویان شیعر بوو و بریتی بوون له‌ قسه‌ی رێکخراو... بۆ هه‌ر مه‌به‌ستی‌ک داوام لێ ده‌کرا؛ ده‌سه‌جی شیعی‌کم بۆ دده‌نا، یه‌ک له‌وانه‌ پارچه‌ شیعی‌ک بوو بۆ کچی‌کی ئاغام نووسیبوو که‌ مندالیکی هه‌وت سالانه‌ی لاواز و ناشیرین بوو، هه‌موو دانیشتوانی مال له‌به‌ریان کردبوو، یه‌ک دێریم له‌ بیرماوه‌:

«کراسه‌که‌ی قه‌نه‌وزه‌ چلمی شینه‌ وه‌ک قه‌وزه‌».

٤- من و چینی ئاغاگان

جگه‌ له‌ شیعر خۆینده‌وه‌ و شیعر دانان و دهرس پێگوتنی کوری ئاغا، فرمانیکی دیکه‌م نه‌وه‌بوو که‌ شه‌وانه‌ بچم له‌ دیوه‌خان دابنیشم، کاتی ئاغا و میوانه‌کانی بۆ نوستان ده‌چنه‌ ژیر لێفه‌، هه‌کایه‌تیا بۆ بکه‌م، ئه‌م قسه‌کردنه‌م نه‌وه‌نده‌ درێژه‌ی بیی تا هه‌موویان خه‌ویان لێ ده‌که‌وی، جا به‌ئه‌سپایی به‌جی‌یان بێتم. وه‌کو ده‌بینن که‌ لکم زۆر بوو و خه‌رج ته‌نیا ناخواردن بوو، که‌چی تاقه‌ جارێکی ئاغا رووی نه‌دامی و به‌زه‌یی پێمدا نه‌هاته‌وه‌، خه‌لک ناوی مه‌لایان لێنابووم و به‌ (مه‌لا) بانگ ده‌کرام، به‌لام ئه‌و هه‌ر به‌وشه‌ی (هه‌تیوه‌

پیسسه‌) ناوی ده‌هینام، چهند جارێک له‌سه‌ر من له‌گه‌ل ژنه‌که‌ی (کچی شیخی) ده‌مه‌قالبیان بووبوو، چونکو ئه‌و رووی ده‌دامی له‌به‌ر چاوی میوانه‌ ئاغاکانی رووشکیته‌ی ده‌کردم و قسه‌ی ناخۆشی پێ ده‌گوتم.

ئاغا له‌ بنه‌مه‌لایه‌کی ئه‌ریستۆکراتیی شاری سابلاخ بوو، په‌یوه‌ندی دۆستایه‌تی له‌گه‌ل زۆربه‌ی ئاغا و سه‌رۆک هۆزه‌کانی موکوریاندا هه‌بوو، خاوه‌نی سێ چوار پارچه‌ گوند بوو، نازناوی (شیخوئیسلاام)ی له‌ حکومه‌تی تاران کرپبوو، ئه‌و سه‌رده‌مه‌ حکومه‌تی ئێران به‌هه‌زاران نازناوی سه‌یر سه‌یری داتاشیبوو و به‌پاره‌ به‌ده‌ره‌به‌گ و ده‌وله‌مه‌نده‌کانی ده‌فرۆشت.

ئاغا راسته‌وه‌خۆ ده‌ری نه‌ده‌کردم، به‌لام تا ده‌هات پتر و خراپتر ده‌بچه‌وسانده‌وه‌، تا دواجار ئه‌م نازاردانه‌می گه‌یانه‌ راده‌بێت که‌ خۆم پێ نه‌گیرا لایچینم به‌جیه‌تشت و دوا‌ی من دایکم و کاکه‌ مه‌حموودیش له‌وی رۆیشتن، ئه‌مه‌ش رووداوه‌که‌یه‌:

شه‌ویک هه‌ندی میوانی زل زل هاتبوون، پاش ناخوهران بانگ کرامه‌ دیوه‌خان، لای ده‌رگاوه‌ دابنیشتم، میوانه‌کان پرسیاران لێ کردم و مانای چهند شیعی‌کی فارسییان لێ پرسیمه‌وه‌ و داویان لێ کردم ئه‌و شیعه‌رانه‌یان بۆ بخۆینمه‌وه‌ که‌ خۆم دامنابوون، من وه‌لامم ده‌دانه‌وه‌ و ئه‌وانیش هه‌ر گالته‌یان به‌سه‌ر و گوێلاک و روومه‌تی قۆپاو و ملی باربکم ده‌کرد و پێم پێده‌که‌نین، ئه‌مجار ئاغا نارده‌ی له‌نیو گوندی مندالیکی چوارپه‌ل قایی هه‌وته‌مه‌نی خۆمیان هینا و فه‌رمانی دا له‌ ناوه‌راستی ژووری دیوه‌خاندا زۆرانی بگرین، ئه‌م زۆرانییه‌ که‌ له‌ یاری فیله‌ و مه‌یون ده‌چوو، ئاکامه‌که‌ی زوو ده‌رکه‌وت، کوره‌که‌ منی خست و سواری سه‌رم بوو، ئاغاگان قاقایان لێشاو پێیان ده‌گوت ده‌ی لێی ده‌، گوێی پاکیشه‌، تیی هه‌لده‌... منیش له‌ زیقه‌ و گریان زیاتر هه‌یچم له‌ ده‌ست نه‌ده‌هات، پاش نه‌وه‌ی گه‌توگۆی خۆیان پێ ریشتم و توانیم هه‌ستم برۆم، به‌ده‌م گریان وه‌ گوتم «بۆچی وام لێ ده‌که‌ن، خیرتان ده‌گاتن؟» یه‌ک له‌ میوانه‌کان گوتی: «جاری هه‌تا نه‌بووته‌ هه‌یچ با داخی خۆمانت پێ برێژین. جا که‌ بووی به‌گه‌سه‌په‌دی (یا گاسپۆدی، که‌ نازانم مه‌به‌ست چییه‌) چ ده‌که‌ی بیکه‌».

هه‌رچه‌ندی بیرم لێ ده‌کرده‌وه‌ نه‌مه‌دزانی هۆی ئه‌م ناخۆش و یست و چه‌وسانه‌وه‌م له‌لایه‌ن ئاغاوه‌ چییه‌، هه‌یچ تاوانیکم له‌ خۆمدا شک نه‌ده‌برد، به‌لام وه‌کو پاشتر کاکه‌ مه‌حموود پیتی گوتم، گویا له‌ ولاتی عرووس (روسیا) دا کوری هه‌ژار و جووتیار ده‌خوین و بوون به‌پیاوی گه‌وره‌، کوره‌ ئاغا و ده‌وله‌مه‌نده‌کان کراون به‌نۆکه‌ر و کرێکار. لێره‌ش کوری ئاغا که‌ هه‌وته‌مه‌نی تۆبه‌ چهند مامۆستایان بۆ هیناوه‌ فیری ئه‌لفوی نه‌بووه‌. تۆبش که‌ کوری ژنه‌ نانکه‌ریت، سه‌ره‌رای باری تالی و رووتی هه‌ر خه‌ریکی کتیب خۆینده‌وه‌یت و شت ده‌زانی، سه‌هینێ له‌وانه‌یه‌ ئیره‌ش وه‌ک ئه‌ویی لێ بی و تۆبی به‌گه‌وره‌ی کوره‌ ئاغاگان.

به لّام نهوهی راستی بئ، من نه نهو شتانهم دهزانی و نه بهخه یالمداهاتبوو، جگه له دلسۆزی و پیز و فرمان هه لگرتن بهرامبه به ئاغا خوئی و هه موو ماله که ی شتییک بکه م.

له لاجینه وه چووم بۆ گوندی (هه مزوای) ی نزیك مه هاباد، بۆ مائی پووړیکم، ئەم دئییه ته نیا چوار مائی تیدابوو، نه وکاته به دهست (سهید حوسین به دهوی) ناویکه وه بوو که هه رچه نده زۆر خوینده وار نه بوو، به لّام هیتجگار زیرهک و وریا و شارهزا بوو، زمانه کانی تورکی و فارسی و پرووسی باش دهزانی، سه فهری سلیمانی کردبوو و له ویتوه کۆمه لئی کتیب و گۆواری کوردی

[بهداخوه لاپه ریه کی دهستنووسه که ی مامۆستا سه عید ناکام ل: ۲۴ که وتبوو بۆیه لی ره دا پچرانییک ده که ویته گپرا نه وه کان - دهزگای ناراس]

..... توی بۆ لیده کردمه وه، جا ده مبیست که جگه له ره حمان کورپکی دیکه شی له میردی پیشووی هیه ناوی سهید حوسینه و ئیستا له رواندز کتیبی کوردی چاپ دهکات، جار جار خه یالی نه وه م ده کرد که نه گهر بیتو بگه مه نه و کورپی خات سه له له ره واندز نه و نه و په ری ئاواتم دیته دی، به لّام ئەم گه یشتنه هیتجگار دوور و دژوار بوو.

مام سهید جگه له نیوه رۆکی گۆواره کان، باسی کوردا یه تیشی بۆ ده کردم. یهک له و به سه رهاتانه ی خوئی که بۆی گپرا مه وه و تا ئیستا له می شکم چه سپیوه، نه و روودا وه بوو:

سالی عرووس (سه فهر بهر) ناوچه ی موکوریان سوپای پرووس داگیری کردبوو، منیش چونکو پرووسی و فارسی و تورکیم دهزانی، لای فه رمانده ی پرووس کرام به دیلماج (موته رجیم)، رۆژتییک نه فسه رتیکی عوسمانی گیرابوو، لیبی ده کۆلرایه وه و من قسه کانیم وه رده گپرا، فه رمانده لیبی پرسی «هیزی سه ره کی ئیوه چهنده و له کوئییه؟ نه فسه ره تورکه که گوتی «ئیمه لیره هیتیکمان نییه، ته نیا چهنده نه فسه ره و جه ندرمه بن و هه ندی مه لای پیای خو مانمان له گه لدا یه، هاتووین به ناوی ئیسلامه تی و خهزای کافران کورده کانی ئەم ناوچه یه بورووژتین و به گژ ئیوه یاندا بکه یین تا بتوانین پیشی پیشکه وتنتان بگرین، ئەم ورووژاندنه ش بۆ ئیمه له قسه به ولاره هیچی تی ناچیت»، فه رمانده ی پرووس گوتی «نه دی بیر له وه ناکه نه وه که ئەم خه لکه به بی چه کی ناتوان بۆ ماوه بیکی درێژ ئیمه پابگرن و پاشان خو یان تیدا ده چن؟» نه فسه ری تورک راسته و راست گوتی «ئه مه بۆ ئیمه با یه خی نییه، ئیوه دوژمن و کورده کانیش نه یارن، له هه ر لاییک بکوژری سوودی ئیمه ی تیدا یه!».

ه- مندا ل مامۆستا

دایکم و کاکه مه حموود چوو بوونه دئی (که ریزه) و له وی دامه زرابوون، منیش له هه مزو او وه ها تمه که ریزه، ئا غای که ریزه (کاکه رهزا) دوو کورپی هه شت و ده سالانه ی هه بوو به ناوی قادر و هه باس، ده بوست مامۆستایان بۆ په یدا بکا بخوین، کاکه مه حموودم پیش هاتنی من زۆری باسی کردبووم که چهنده خوینده وار و زیرهک و شاعیرم و ده رسم به کورپی ئا غای لاجین گوتوه و زۆریشی زیادی پیوه نابوو، جا کاتی له گه ل کاکم چووینه به رده می کاکه رهزا، به دیتنم دلی ساردبووه، چونکو دیمه نم وای پیشان نه ده دا که بۆ مامۆستا بشیم، خوئی که میک خوینده واری هه بوو نه و پرسیارانه ی لئ کردم به سانایی وه لّام دایه وه، دیاروو قیروسیای کرد و وه کو نه زمونییک په سندی کردم.

دهستم کرد به دهرس گوتنه وه و ریکخستنی ژووری خویندن که زۆر باش تیبیدا سه رکه وتم، کاکه رهزا خزم و ناسیای ئا غای زۆربوون که زوو زوو سه ری یه کتریان ده دا، له وانه هی خوینده وار و تاران دیتووشیان تیدابوو، کاتی دههاتن و ده یان دو اندم سه ربان سو رده ما، له وانه سه برتر شیعر دانانه که م که بۆ هه ر با به تیک بمویستایه ریکم ده خست و شیعره کانم ده ستا و ده ست ده رۆیی و بلا و ده بووه، له نیو کۆمه لگاییک و وه کو دیهاتی موکوریان که له سه دا نه وه د و نۆی نه خوینده وار بوو، په یدا بوونی مندا لیک چی چواره سه له که فارسی بزانی و دهرس بلیته وه و شیعریش دانئ. عاجباتی بوو و دهنگی دایه وه. (*)

(*) پا زده سال دوی نه وکاته، له سه رده می کۆماری کورده ستاندا له مه هاباد هه ندی له و ئا غایانه م بینیه وه، نه وان هه ندی له شیعره کانی نه وسای منیان له بیر ما بوو، بۆیان گپرا مه وه. یهک له وانه شیعری (دار عه سا) یه، کوره ئا غاییک به ناوی وسینا غای دریا ز جاریک دیت بۆ که ریزه و دارده ستیک نه فسه ری جوانی پی ده بی که من چه زی لئ ده کم و داوام لئ کردبوو، نه ویش به لیبی دا بوو بّداتی، به لّام نه یدا بوو، ئەم شیعره م بۆ نه و نووسیوه که نمونه ی چۆنیتی نووسین و شیعری نه و رۆژانه ی خو م پیشان ده دا:

ئه ی وسینا غا به خۆت و قه دد و نه ندای زه ریف
به و سه ری نه ستوو و بالای کورت و سمبیلی زه عیف
وه عه ده بیکت دا گوتت داری عه سات هه دیه ده کم
راسته هه روهک قه ولی خو م و وهک عه سای موسا شه ریف
من گوتم «نایده ی» نه تو ش فه رمووت که «ده یده م بئ درۆ»
کی درۆزن بئ عه سا که! گه رچی بشبیتن که سیف

(مهنگور) و (مامهش) م بیست، نه و نه دهم نه مه بهیته پی خوش بوو، هه موویم له بهر کردبوو، به لام ئیستا که میم له بیرماوه و توماری ده کهم تا به جاری نه فوه تی و نه گهر توانرا هه مووی به ته وای بنووسریتنه وه باشت:

.....

 گهینه چۆمی می شه دئ
 مامه شان ده کهن پردئ
 جواب له بو شیر سوور دئ
 سه د ئافه رین با پیرخان
 دگدگ و ده مه ر قۆیان
 پاک له خوئی شه تک دان

 سه هید نه تۆم نادری
 نه ولادی پی خدری
 جله ویتیان ده گری
 نابخ هه رگی یز رابری
 سه هید و هره لین گه ری
 ده بلا نه و شه رهن هه رسی

 سه به ینی زوو به یانی
 له سه هه رانی دا زرده
 کاک بایز گه ردن زرده
 کاکه سه ن چته وه مه رده

 په یدا بوو دابری دابری
 په یدا بوو ئامان ئامان
 به سه ویتندان به که لامان
 کهس نه گوژی خو لامان

نه ژبانی تازه یه زور خوش و له باربوو، خۆم پۆشته کرده وه و پیز و جیگاییکم بو خۆم پیکه وه نابوو؛ به لام کوچی دواپی دایکم له لاییک و که لکه له ی چونه گه رمیان بو نیو کتیب و رۆژنامه و نووسینی کوردی، ئۆقره ی لی پریووم، پاش سالیک که ریزه م به جیه تیش و هاتمه گوندی (شاوه لی) ی نریک سنوور بووم به میرزای (مارفاغا) دهرس به مندالکانی بلیم.

نه ناوچه یه که (لاجان) ی پی ده لین، خاکیک زور به داهات و پیته و هه موو به ده ست هۆزی (مامهش) هوه یه که ئاگانانی خزم و که سوکاری یه کترین، سه رۆکی هۆزی مامهش (قه رنه باغا) بوو که له گوندی (په سوئی) له نیو قه لانه به رزه که یدا داده نیش، بو یه کهم جار که له گه ل کوره گه وره کانی مارفاغادا چووین بو خزمه ت ئاغای گه وره، دابونه ریتیک سهر سوپرینه م چاوپیکه وت، ژوووری دیوه خانی ئاغا به درتیبی بیست و پانایی شه ش مه تر بوو، ئاغا خوئی له و سه ری ژوووره که داده نیش و هه ر کهس ده هات ده بوایه له پیشی پی شه وه لای دهرگا له سه ر چۆک دانیشی، نه گه ر میوان زور بوونایه ئاغا له ولای سه ره وه ئیشاره ی ده کرد که فلان تو هه لکیشی، تا جیگای هه مووان ده بوو، من که یه کهم جار چووم و لای دهرگا وه دانیشتم ناچار بووم چاوم بزکه مه وه و گوئی هه لخم تا سه روچاوی ئاغا بییم و گویم له فه رمایشته کانی بی، چونکو نریکه ی بیست مه تر لیکتر دوور بووین. نه وسا بیرم له وه ده کرده وه داخوا میوانی نه فسهر و کاربه دهستی میریش وه کو ئیمه پیشوازی ده کرتین؟ به لام بی گومان نه وان لای دهرگا و دوور له ئاغا دانانیشن، کاتی نه وه م پرسیار کرد، گوتیان ژوووریک دیکه هه یه کورسی و میتزی تیدایه، میوانی عه جه م له وئ داده نیشن و ئاغا خوئی ده چیته لایان.

له گوندی شاوه لی هه رجه نده جیگاکه م باش بوو و دوو کوری گه وره ی مارفاغا خوینده واربوون و هه زیان له شیعر و کتیب خوینده وه ده کرد باش پیکه وه گونجا بووین، به لام ئاواتی ئاوابوونه نه و دیو هه موو هوش و بیرری داگیر کردبووم و چاوه روانی به هارم ده کرد که به فری چیاکان بتویتنه وه و دهرفه تی دهر بازبوونم بی. له مانگی بانه مه ردا بیستم که کاروانی و قاچاچی ده ستیان به هاتوچۆ کرده وه، بو به چوومه گوندی (سیتلوی) که ئاغای نه ویش برای مارفاغابوو و ریتگای هاتوچۆی گه رمیان له ویتوه دابین ده کرا، نه و سه فه ره که می بو ریتکخستم، له رۆژتیک به هاری ۱۹۳۳ دله گه ل فه قیتیک هاتمه مه نی خۆم دراینه ده ست که سیک قاقاچی که بمانگه یینته (رایه ت) که له ویتوه به سانایی ده گه یه رواندز و چاوم به سه یه حوزنی ده که وئ.

مانه وه م له گوندی شاوه لی له سالیک که متری خایاند، لی به بو به ییتی شه ری هۆزه کانی

به سوتندان به ئايه تان
كهس نه گوژی رعیه تان

یه کیک دههات و دهچووت
ئامان ئامانی دهگوت
ئەویان گوشت شیرێ مهزبوت
ئەو کئی بوو: خالیئاغا پوت
یه کیک دههات به لای
بریقەهی زرێ و قەتلاوی
حه یفین زولی فری دراوی
ئەو کئی بوو: مام گولای
یه کیک دههات و چووه
بهژنی نیژ و قەرغووه
له ئەسپی کویت نیشسته
ئەویان گوشت: مام روسووه

یه کیک دههات ئەوه ته
بهژنی ده لئی گومب ته
په سواغا شه ل نۆره ته
ئەو گوشتی خان پیرۆته

چه لو تیک دهچوونه وه
سه ره خۆ لیک بوونه وه
مه نگوران بو مال چوونه وه
به قایده و قانونه وه
مامه شیش دههاتنه خوار
چین گوترا بو چی بریندار
له بانگییان دا سی جار

حه یفین لی گوژرا سه ردار

لهو خانمی گوار جۆلانه
لهوی شینه و قورپیوانه

لهو خانمی چاو هه لۆیه
جوابی ده ناردده شنۆیه
کاک عه زیز میری کۆیه
ئهم شه ره نۆره ی تۆیه

عه زیز داخت له میژن
نۆکه رت رمب دریژن
نابی مه یتان بنیژن

هه تا ناوم ده بیژن

(*)

٦- پیت و چاپخانه و نووسینی کوردی

تازه گزنگی دابوو که کاروانه بچکۆله که مان گه یشته سه ر چپای (بارزین) و له و دیو پیمان
خسته سه ر خاکی کوردستانی عیراق، قاچاخچییه کان به دهسته راستا لایان دا و من و
هاورپییه که م یه کسه ر روومان کرده ئەو جاده یه ی لیمانه وه دیار بوو جار جار له لۆری پیدا تی
ده په ری، له قه راغ جاده بو حه سانه وه چووینه چاپخانه ییک، چاو پروانی لۆریمان ده کرد تا
بانگه یینیته رواندز، که چی پۆلیسیک ئیمه ی دی و پرسپاری لی کردین، گوتمان فه قیبین و

(*) ئەو پارچه رستانه ی له بیرم نه ماون، نوخته م داناوه.

بۆ خۆبندن هاتووین، گوتی نابج، وەرن دەتانبەم بۆ لای مودیری ناحیە، هەرچەندی کردمان و چایچیە کهش تکای کرد که لکی نه بوو، بردینی بۆ بەردەمی مودیری که یه کیتی کورته بنه ی ورگنی خه لکی سلیمانی بوو و گوتی ئەمانه فه قیئ ئەودییون له چایخانه که گرتوومن، مودیریش بێ ئەوێ ته ماشامان بکا گوتی بیانگیره وه بابرۆنه وه، (*) پۆلیس هینایینی تا پشتی ئاوابی و باریکه ڕتی چپایی پیشان داین و گوتی فه قیئ ئا لیره وه بگه ڕینه وه بۆ مائی خۆتان، خۆشی به جیبی هیشتهین.

ئیمه یش به لاییکی دیکه دا هاتینه وه سه رجاده و ملی ڕیگامان گرت، به سی ڕۆژ گوندا و گوند گه یشتینه رواندز، هاوڕیبه که م چوو بۆ حوجره ی فه قیئان و من هاتمه مائی سه ید حوزنی.

کاتی سه ید حوزنی ناسیمی که له مه هاباد دراوسێی دایکی بووین و په حمانی برای ده ناسم، به گه رمی به خیره اتنی کردم و به لینی دا یارمه تیم بدات، مائی سه ید حوزنی برینی بوو له دوو ژووری قورینی کورده واری و نیوه ژووریک که بۆ چیشته خانه و سه ره شوۆرک به کارده هات، ژووری پیشه وه کارگه ی چاپخانه بوو، کۆنه مه کینه ییکی بچووکي چاپ که به پێ کاری ده کرد له گه ل سی ته خته ی پیت و میزیکي دار و چه ند قوتوو مه ره که بی تیدابوو، ژووری ئەولاتر تایبه تیی ژبانی سه ید حوزنی و ژنه که ی و شوینی نووسین و کارکردنی و پیشوازی میوانیش بوو، لای سه رووی ئەو ژووره به په رده یییک نیوان کرابوو بۆ جیگای خه وتنیان.

(*) ده سال پاشی ئەو رووداوه، و اتا سالی ۹۴۳ له دایره ی ته موینی سلیمانی فرمانی وه رگرتنه وه ی تکتی شه کر و چای دوکانداره کانم پێ سپێردرابوو، چه ند که سیکی خانه نشینی سلیمانیش که بۆ یارمه تی و مانگانه دامه زرابوون و ئیشیان نه بوو درابوونه ده ست من تا له کۆکردنه وه و ڕیکخستنی تکتکه کاندایاریده م بدن، به ڕیکهوت یه ک له و خانه نشینانه (حه مه ی ئەمه ی نه فه ندی) باوکی خوالیخۆشبوو (محه رده م) ی چیرۆکنووس و براده رم بوو، ناسیمه وه که ئەو هه مان مودیر ناحیه ی رایه ته که ده سال له مه و پیتش منی نارده وه بۆ ئەودیبو، به دهر فه تم زانی و لیم پرسی «ئه ری حه مه فه ندی. تۆ سالی ۱۹۳۳ له رایه ت مودیر ناحیه نه بووی؟» گوتی «به ری وه لالا له وێ بووم به لام من وه کیلی مودیر بووم» گوتم «جا باشه من و براده ریک ئەو ساله هاتینه رایه ت، تۆ نه ک میوانداریت نه کردین، به لکو به پۆلیسه کانت گوت دهرمان بکه ن؟» حه مه فه ندی که راسته قینه ی شته که ی به خه یالدا نه ده هات که وته سویندخواردن و گوتی «چۆن؟ ناکام بیته میوانی من و ڕیزی نه گرم، به خوا گالته ده که ی!»

ئەو خانووه نزیک مائی (سمایل به گ) بوو که یه کیتک بووه له لاهه روۆشنبیر و نیشتمانییه کانی ئەو سه رده مه و به هۆی دوژمنایه تی ختله کییه وه سالییک بوو کوررابوو و دایکی له ژووریکي کۆشکه گه وره که یدا ناشتسووی و شه و ڕۆژ به دیارییه وه ده کوروزایه وه.

که من گه یشتمه ئەوێ، سی که س ئه رکی به ڕیوه بردنی چاپخانه یان له سه ر شان بوو، سه ید کلیشه ی له دار ده کۆلی، لاپه ره ی پیته کانی ده خسته قالبه وه، هه له بژیری ده کرد و سه ره ره شتی گشتی بوو، ره زا که کوریکي (۱۵) ساله ی کورده ستانی ژوورووه پاش تیکشکانی شوۆشی دهرسیم له کورده ستانی تورکیا، و پرای ئاواره کان ئاوا بۆته ئەمدیو لای سه ید حوزنی گیرساوه ته وه و فیری پیت چنن بوو، فرمانی پیت ڕیکخستن و هه لسووراندنی مه کینه و پاش ته و او بوون بلا و کردنه وه ی پیته کانی له سه ره، قاقه ز برین و هه لگێرانه وه ی لاپه ره چاپکراوه کان و له سه ر یه ک دانانی فۆرمه کان کاری ژنه که ی سه ید حوزنییه، جا که منیش گه یشتمه ئەوێ به شیک له کاره کانم وه رگرت.

لیره دا باسی پاره و مانگانه نه بوو: بۆ خواردن تیروته سه ل بووین، شیریشمان ده خوارد، ئەگه ر بچوونایه بازار یا پتووستیه کمان بوايه سه ید پاره ی ده داینی، ژه مه کان چوار قۆلی داده نیشته ی و و پرای قسه خوۆشه کانی سه ید حوزنی نان و زانیمنان قوت دده ا و هه ر ڕۆژه زانیاریییکی نویمان ده ناخیه میشکمانه وه.

گه رمه ی خوۆشیمان ڕۆژانی هه بی بوو که لاوانی خوۆنگه رم و قوتایانی دلسوۆزی کورد، له هه ولیر و کۆبه و شاره کانی دیکه را ده هاتن بۆ چاوپیکه وتنی سه ید حوزنی ئەفه ندی و بیینی چاپخانه ی کوردی، جا ده وره یان له ئیمه (من و ره زاش) دده ا و ئەوه نده به قه در و ڕیزه وه ده یاندواندین ده تگوت قاره مانین و له سه نگه ری ولاتپاریزی هاتووینه وه، ئیمه یش له خوۆمان بایی ده بووین و خوۆمان به شتیکی فره زل ده زانی.

جار جاره ش ژن و پیاوی ئەوروپی ده هاتن، ئیمه ئەوسا هه موو ئەو ڕۆژئاواییانه مان به ئینگلیز ده زانی، له کاتی کارکردنا وینه ی خوۆمان و ده زگا سه ره تاییه کانی پیت و مه کینه چاپه که مانیان ده گرت و ده ستیان دده ا به شانماندا.

جاریکیان له وه لامی ژنیکی ئینگلیزیدا که لپی پرسیم «ناکامی ئەم ئیشه ی تۆ چی لی درده چی؟» وه لامیکم دایه وه، ئەوه ندی قسه که می پێ خوش بوو لیم هاته پیشه وه و ده می ماچ کردم، ئیستاش تامی ئەو ماچه هه ر له ده مم دایه!... بۆ ئیواره یش ژنی سه ید حوزنی به م بۆنه یه وه قازیکي قه له وی بۆ سه ر برین، خواردمان.

په زای هاوکارم دوو سال پيش من له وئ بوو، به لامل زوو پيشی که وتم، چونکو له و خوینده وارتر بووم و نهو شپوهی سوزانی (که زمانی چاپخانه که بوو) باش نه ده زانی. کاتی سهد حوزنی بوی ده رکوت چند تامه زرزی خویندنه وه و فیروونم، زیاتر روهی دامی و هر جاره له کتیبخانه به نرخه کهی خوی کتیبکی ده دامی بیخوینمه وه و چیم نه زانی لیبی پیرسمه وه، خویندنه وهی نهو کتیبخانه بوونه نامرازیکی کاریگره بو کرانه وه و رووناکبوونه وهی میشکی ساوای من، جگه له وهی له دانیشتنه کانی پشودانماندا به گیرانه وه و شیکردنه وهی رووداوه کان میشکمانی به جوه وهری کوردايه تی زاخاو ده دا.

که من گه یستمه نه وئ، ده میک بوو سهد حوزنی ده کرانی گوواری (زاری کرمانجی) ی راگر تبوو، کتیبی (کوردي زنده) ی به دهسته وه بوو چاپی ده کرد، ورده زانیاری بیتم له باره ی که ریم خانی زنده وه خویندبووه، بویم گتیراپه وه زوری پی خوش بوو له کتیبه که یدا ئیشاره ی پی کرد، نه ویش بریتی بوو له م رووداوه:

کاتیک که ریم خان مرد و بنه ماله کهی له سهر میرات ده ستیان خسته بینه قاقه ی به کتر، ناغا محمه دی قاجار که کورپکی خه ساوی خزمی ژنی که ریم خان بوو و له مالی خویدا به خیبوی کردبوو، راپه ری و هوژی قاجار و هوژه کانی دیکه ی تورکمانی کوکرده وه و په لاماری زنده کانی دا، شاری شیراز پیته ختی که ریم خانی گرت و تارانی کرده پیته خت بو خوی، کوشکیکی گه وره ی بو خوی بنیات نا و ناردی له شیراز گوواری که ریم خانی زندیان هه لوه شانده و ئیسکه کانی هینا له ژووری دانیشتنی خوی وایان شارده وه که هر کاتی ده چوو له سهر ته خت دابنیشی پتی له سهر نهو ئیسکانه داده نا، تا له سالی ۱۹۳۰ دا که په زاشا له قاجاره کانی هه لدا بوو خوی کردبوو به شای ئیران، فه رمانی دا نهو ئیسکانه ده ربه یترین و به ریزه وه بنیترینه وه.

سهد حوزنی سه فه ریکی شاری سلیمانی کرد و له گه رانه وه یدا پتی گوتم که هز ده کا له گه لی بچم بو سلیمانی که شاریکی خوشی کوردانه و له وئ خه ریکی ده ره ی نانی روژنامه بیکی کوردي ده بین، نه م هه واله بو من وهک مزگینی و ابوو، بچمه شاریکی گه وره و له نیو چاپخانه بیکی گه وره دا خه ریکی روژنامه چاپکردن بم، چی له وه خوشتره؟ به شادیبه وه ناماده بی خوم پیشان دا.

وهکو سهد حوزنی بوی باس کردم گوایا پیره میرد له سلیمانی چاپخانه شهق و شپه کهی

شاره وانی به کرئ گرتبوو و ده یویست روژنامه ی (ژیان) به ناوی خو به وه چاپ و بلاو بکاته وه، پیوستی به شاره زاییک هه بوو نهو که لاکه ی بو زیندوو بکاته وه و وای لی بی بیته وه به چاپخانه، بو نه م مه به سته له گه ل سهد حوسین حوزنی پیکه اتبوو که به هاوبه شی روژنامه که ده ره یتن، نووسین و ده زمایه ی پیره میرد، ویرای شاره زایی و پسپوری حوزنی، ده توانن بنکه بیکی به نرخه ی نوئ بو خزمه تی وشه ی کوردي دامه زیتن.

له پایزی ۱۹۳۳ دا گه یشتینه شاری سلیمانی.

۷- له گه ل پیره میرد و روژنامه ی (ژیان) دا

به چاپیکه وتنی شاری سلیمانی به کولان و بازار و مزگه وته کانیبه وه هه ستم به ناشنایه تی کرد و خوم به نامو نه هاته به رچاو، جگه له چند دیارده ی بچووک. هه مسو دیمه نه کان سابلایان هینایه وه به رچاو، مه یدان و قه یسه ری و چاپخانه و گه رماو و دوکانه کان، هه لسه که وتی خه لک و یاری مندالان له کولانه کاندا، له وانه بوون که پیمان راهاتووم و ده یاناسم.

یه که م جیاوازی که سه رنجی راکیشام سه ریچی پیاوان بوو، له ولا پیاوان یا شه ده (مشکی) له سهر ده به ستن یا قوماش و چیتی نهرم ریشووی بو ده نریته وه و ده یبه ستن به جوړیک که هه ردوو گوپچکه و پشتی ملیان داپوشن، به لامل لیتره به زوری جامانه (جه مه دانی) و هه ندیکیش مشکی له سهر ده نین، به لامل ته نییا ته وقه سه ریان، ئیدی گوپچکه و ملیان دانا پوشن، وا دباره نه م جیاوازیبه به هوئی ناووهه وا و پله ی گه رمای ئیره و نه و یبه.

سلیمانی شاریکی خنجیله بوو که ده توانرا به سه عاتیک پیاسه چوار ده وری بیپوئی. نه گه ر له لای ژووروه وه ده سستی پی بکرایه له گه ره کی مه لکه ندیبه وه که ناوکه ی شاره که بووه و ده که ویتنه ژووروی شار، له مزگه وت و مالی حاجی بارامه وه ده ست پینده کات و به هیلیکی راست رووه و خوراوا به پشت گه ره کی شپه خاندا ده گاته نزیک کاریزی کانیسکان که سنووری نیوان شار و سه ربازگه یه و نیوان پؤل پؤل ژنان گوژه له سهر شان داده نین و ناوی کانی ناسکان ده هیننه وه، لیتره شه وه به قه راخ ده سستی ته یاره خانه دا (نه مرؤ گه ره کی عه قاریبه) به ره و خوار ده گه یشته ده باخانه و گه ره کی چوارباخ و له گه ل شپو پیکدا شوپ ده بووه بو گه ره کی جوله کان، به شی خوره لاتی شاریش له باخی شیخ له تیفی دانسازه وه هه لده کشا بو باخ و مزگه وتی ته کبه و ناوی سه رکاریز، نه مها به ته نیشته ناشی گاوران و ته کبه رووته دا ده گه یشته چاپخانه ی حه مه گوپزه که دوا سنووری جاده ی

سابوونکهران بوو و، له وټيوه راست بهره و ژوور ټيکه له به مالنه کان و مزگه وتی مه لکه ندی ده بوو.

نمه هموو ناوایی شاری سلیمانې بوو، خه لکه که هموویان به کترین دهناسی، تنانته له چوښتی ژبان و راباردن و گيرو گرفته کانی به کترین ناگادار ده بوون، به که م کهس که بیړی له وه کرده و نم سنوره بشکینې، حاجی مه لا سه عیدی که رکوکلی زاده بوو که خانوویکی له قهراخ دهشتی ته یاره خانه وه دروست کرد و چوو ټییدا دانیشته (نه و خانوو به تنیشته باخچه ی گشتیبیه وه یه)، نه و که زور براده ری خاله حاجی و اتا پیره میتردی نه مر بوو و دهات له چاپخانه پیکه وه داده نیشتن، هموو جارې پیره میتردی به گالته وه لیبی ده پرسی: «مه لا، نه وه هیتا چه قه له نه یخواردووی؟» مه بهستی نه وه بوو که مالنه که له شوښتیکی نه وه ونده دووره ناواییه، له وانیه چه قه له ته ماحی تی بکات.

پاش گه یشتنه سلیمانیمان لاویکی (پیتجن) یشمان له به غداوه یو هات ناوی همه نه مین په باتی بوو، زور زوو له گه له کاک حه مه مینا هوگری به کترینوین و قولی کارمان لی هه لمالی، به لام با بزاین نه و شته ی پیمان ده گوت چاپخانه ی نه خوش و ده بویه نیمه خوشی بکه ی نه وه چی بوو؟

له ژیر خانیکې شیداری به له دبه کونه که دا مه کینه بیکی ژه ننگاوی مودلی سده ی نوزده له نیو قور و موره که ب و نهوت و قاقه زه شردا که وتبوو، له دوو قوله کانی به کیکیان شکابوو و له لایه وه فریدر ابوو، هندی بورغوو و پارچه و نامیریشی له مالاو لایه وه بلاو بوو بوو، به شی دوو ده زگا پیت و کو چیشتی مجبور ټیکه ل کرابوو و خرابوو دوو سی ته نه که وه، نامیره پیوسته کانی و کو قومپاز و تکه نه و بوش و نینیا و قالب و کلیل و نه مانه ش به هه په مایی له و گوړه هه لژابوو و به هو ی شیداری ژیر خانه که وه چینی ژه ننگیان لی نیشتبوو.

دوای به سه رکړنده وه بیکی سه ریپی که سه ید حوزنی خوشی هاوکاری ده کردین، گه یشتینه نه و پروایه که هه لا و اردن و بزار کردن و دانانه وه ی پیته کان له نیو خانه کانیاندا، هه رچه نده کار ټیکې دژواربشه، به لام پیتی ده ویرین، کوسپی گه وره مان نه م مه کینه خه ره که شکاوه یه که سه ید حوزنی و اتنه ی نه گه ر گوته مبورگ خوی بیته سه ری ناتوانی بیخاته وه گه ر!... به لام خاله حاجی به پیچه وانیه نیمه وه ناومید نه بوو، ده یگوت «خه متان نه یی، صالح به گ ده توانی چاری بکا».

پاش ټیکچوونی (ده بو) که ی سلیمانې ری ټیک دوکان دروست کران (نه و دوکانانیه نه مړو له سینه مای سیروانه وه تا شه قامی مه وله و بییه)، له به کیک له و دوکاناندا لاویکی

سپیلکه ی سمیل رهش و چاوکز چه خماخسازی ده کرد، به ک مشکې ره شی زلی ده به ست و هه میشه جگه ره بیکی زه ل به لای لیویه وه دوکه لی ده کرد، دوکانه که ی جگه له موشه ده مه و سندان و گیره و چه کوچ و برپه ند و نم جوړه نامیرانه به سه دان کوته ناسن و زه مبه له ک و ناسنه و اله شی ټییدا په رشویلا و بیونه وه، خوشی هه میشه سه ری به سه ر تفه ننگ و ده مانچه و گر اما فونه وه شو رکړد بوو و خه ریکیان بوو، نه مه نه و صالح به گه یه که پیره میتردی پیتی و ابوو مردوو که مان بو زیندوو ده کاته وه... راستیسی کرد.

کوردستان که هیچ کاتیک کارگه ی پیشه سازی و نه اندازی ریتی میکانیکی به خو په وه نه دیوه، ته نیا به چه کوچ و برپه ند و هوشی کوردانه، له دوو سی سه ده به ی دوا بییدا داهینه ری وای پیگه یان دووه بوونه ته جیتی سه رسورماني بیگانه کان، له مانه (وه ستا به شاره تی بتلیسی) و (حسکه) ی جه زبری (وه ستا ره جه ب) ی رواندزی و (وه ستا خاله ی شیرگه ری) سابلاخی ناویان تو مارکراوه، نه م صالح به گه یش به کیک بوو له و بلیمه تانه و له وان زباتریشی لیبی چاوه پروان ده کرا، به لام به داخه وه له و دوا بییانه دا باری ژین و نه رکی به ریچوونی مال و مندال ناچاری کرد ده ست له پیشه و شاکاره کانی خوی هه ل بگریته و له کارگه ی چیمه نتوی سه رچنار دابه زری که کاری روتینی و پشت به مانگانه به ستن ترووسکه ی داهینه ری ټییدا کوژانده وه.

صالح به گ هات بو چاپخانه و به که م هه نگا و داوای لی کردین چوښتی کارکردنی نه م مه کینه به ی پی بلتین، که تیمان گه یانده دلنیا بییه وه گوتی: نیمه لالا چاکی ده که مه وه. به ک دوو هه فته خه ریک بوو، به پینه کردنی لاییک و دارشتنه وه ی چند پارچه، خه ره که شکاوه که مان به له قه له ق که وته وه گه ر، نیمه یش که پیته کافان هه لا و اردبوو و ختسبووماننه وه خانه کانیان، هه مو شتی سازبوو، له پاش سی مانگ ره نج و ماندوو بوونیکې پی وچان توانیمان به که م ژماره ی نوی روظنامه ی (ژبان) ی پیره میتردی له ژیر چاپ به یینه ده ر و بگاته ده ست خوینه ره زور تامه زر و کانی.

به لام به داخه وه شادی نه م سه رکه و تنه مان قور ټیکې ناخوشی به دوا داهات، پیره میتردی و حوزنی له به ر چند هو بیکی ناشکرا و نه پیتی، نه یان توانی درپزه به هاو کاری به که یان بدن و لیک جو ی بوونه وه. چاره نووسی منیش به ره و ریازیکی نوی ناژوای، خال حاجی حزی ده کرد بمینمه وه و کاری روظنامه که په کی نه که وی، سه ید حوزنیش هه رچه نده ده یویست له گه لیا بگه ریمه وه، به لام خومی کرده سه ریشک منیش سه باره ت به گوردانیکې تابه تیم بریاری مانه وه م دا، چونکو له روظنامه که دا ریگای نه وه م درابوو هندی له و نووسینانه م که خوم پیتم و ابوو شیعرن بلاو بکرتنه وه و وشه ی (ناکام) یان له دامینه وه بنوسری، نه مه یش

لهو رۆژهدا بۆ من ئه‌وپه‌ری ئاوات بوو.

مالاواييمان له سه‌يد حوزنی کرد و گه‌رامه‌وه سه‌ر ئیشه‌که‌ی خۆم، به‌لام خولیا‌ی نووسین به‌چه‌شنیک هه‌ست و هۆشی داگیرکردبووم که له‌کاته‌کانی پشوودانا له‌جیاتی وچان و حه‌سانه‌وه هه‌ر ده‌منووسی و ده‌منووسی.

ژووری پیت چینی ئیمه و نووسینگه‌ی پیره‌مێرد، تاقه‌یه‌ک ژووری به‌له‌دیه‌ کۆنه‌که‌ بوو که به‌سه‌ر مه‌یدانی دار و خه‌لوز فرۆشته‌که‌یدا ده‌روانی و ئه‌م‌رۆ بۆته‌ بازارێ زیوه‌ر، ده‌زگای پیته‌کامان له‌به‌ر په‌نجه‌ره‌کان دانا‌بوو لای ده‌رگا‌که‌شه‌وه‌ میتز و کورسیه‌کی ته‌خته‌ هه‌بوو یه‌ک دوو قه‌له‌م و شووشه‌ مه‌ره‌که‌بێک و کۆمه‌له‌ی قاقه‌زی سه‌ره‌مه‌قه‌سی رۆژنامه‌ی له‌سه‌ر بوو پیره‌مێرد له‌سه‌ری ده‌نووسی، منیش ئه‌و کاتانه‌ی ئه‌و له‌وێ نه‌بوا‌یه و ده‌ستم به‌تال بوا‌یه، لیتی داده‌نیشتم و هه‌تا ده‌متوانی قاقه‌زم ره‌ش ده‌کرده‌وه. رۆژیک خاله‌ حاجی هات ده‌بویست شتی‌ک بنووسی، هه‌ر قاقه‌زێکی سه‌رمیتزه‌که‌ی ده‌ست دا‌یه و له‌ چاوی نزی‌ک کرده‌وه (پیره‌مێرد چاویلکه‌ی به‌کارنه‌ده‌هینا، به‌لام بۆ خۆتینده‌وه و نووسین قاقه‌زه‌که‌ی ئه‌وه‌نده له‌ چاوی نزی‌ک ده‌کرده‌وه به‌ر سه‌ری لووتی ده‌که‌وت) دیتی من شتی‌کم لێ نووسیوه، ئه‌وی فری‌دا و یه‌که‌ی دیکه‌ی ده‌ست دا‌یه، ئه‌ویش وابوو... کاتێ پارچه‌ قاقه‌زی پاک‌ی نه‌دۆزی‌یه‌وه، تووره‌ بوو و بانگی کرد: «ئا رۆله‌ حه‌مه‌ومین، په‌ره‌ قاقه‌زێکی نه‌نووسراوم بۆ په‌یدا‌که، خوا ئه‌زانێ هه‌ر ده‌رپیکامان ماوه‌ حه‌مه‌ سه‌عید لیتی بنووسی!»

سالی ۹۳۵ حکومه‌تی ئێران به‌بۆنه‌ی تپه‌ره‌ی نه‌ی هه‌زار سال به‌سه‌ر هاتنه‌ دنیای شاعیری فارس (فیرده‌وسی) دا هه‌رایه‌کی نابۆوه و به‌مه‌به‌ستی پروپاگه‌نده‌ بۆ رۆژی‌می ره‌زا شا، له‌ هه‌موو لایه‌کی دنیاه‌و مێژوونوس و فارس‌یزان و رۆژه‌ه‌لاتناسیان بانگ کردبوو، منیش به‌م بۆنه‌یه‌وه‌ پارچه‌ شیعری‌کم له‌ ژياندا بلا‌وکرده‌وه، له‌ دێرێکی‌دا نووسی‌بووم «له‌ پاش هه‌زار سال فیرده‌وسی توسی ده‌زانن کیه‌یه و جه‌ژنی بۆ ده‌گرن». له‌و رۆژانه‌دا رۆژه‌ه‌لاتناسی ناسراو (مینۆرسکی) که‌ بۆ ئه‌و ئاهه‌نگه‌ی تاران بانگ کرابوو. هاته‌ سلیمانی و بۆ چاوپێکه‌وتنی پیره‌مێرد سه‌ری له‌ چاپخانه‌شدا، له‌و چاوپێکه‌وتنه‌دا دا‌وی له‌ پیره‌مێرد کرد که‌ چهند پارچه‌ شیعری‌ک له‌ به‌ره‌مه‌ی نوێی شاعیره‌ کورده‌کانی بدات، ئه‌ویش شیعری گۆران و بیکه‌س و میرزا مارف و بێخودی بۆ په‌یدا کرد و ئه‌و شیعره‌ی منیشی دا‌ی، کاتێ مینۆرسکی شیعره‌که‌ی بیست و منیشی دی که‌ خه‌ریکی کارکردن بووم، ناردی ره‌سمگرتیک هات و له‌به‌ر هه‌یوانی به‌له‌دیه‌ به‌رامبه‌ر به‌ده‌رگای قه‌یسه‌ری نه‌قیب وینه‌بێکی سی قۆلی گرت، واتا مینۆرسکی و پیره‌مێرد و منیش به‌به‌روانکه‌ی

کاره‌وه له‌ نێوانیاندا.

رۆژنامه‌ی ژیان هه‌فتانه‌بوو و نزیکه‌ی ۴۰۰ دانه‌ی لێ چاپ ده‌کرا، که‌ زیاتری له‌نیو شاری سلیمانی‌دا ده‌فرۆشرا، رۆژانی ده‌رچوونی رۆژنامه‌ له‌نیو بازاردا مرۆ چاوی به‌دیه‌نیک ده‌که‌وت که‌ دلگه‌شین و هیوا بزوین بوو، مام حاجی بازگان و چه‌ره‌ی شاگرد و قه‌ساب و ته‌نه‌که‌چی و سه‌وزی فرۆشت ده‌بینی یه‌کی دانه‌بێک رۆژنامه‌یان به‌ده‌سته‌وه‌یه، سه‌ریان پێدا شوێرکردۆته‌وه و وشه‌کانی حو‌نجه‌ ده‌که‌ن، هه‌ر ئه‌و رۆژه‌ ئه‌و یه‌ک دوو شیعره‌ی په‌ندی پێشیان که‌ له‌ ژووری لاپه‌ره‌ی یه‌که‌مدا ده‌نووسرا، له‌به‌ر ده‌کرا و ده‌ما‌و‌ده‌م بلا‌و‌ده‌بۆوه.

ئه‌وه‌ی گومانی تیدا نییه‌ یه‌که‌یک له‌و هۆیانه‌ی بوونه‌ بزوینه‌ر و وریا که‌ره‌وه‌ی شاری سلیمانی و پایه‌بێکی تایبه‌کاری له‌و سالانه‌دا بۆ دیار کرد، رۆژنامه‌ی (ژیان) و قوتابخانه‌ شه‌وانه‌که‌ی (زانستی) بوون که‌ دا‌هینه‌ر و به‌رپۆه‌به‌ری هه‌ردووکیان پیره‌مێردی نه‌مر بوو، ئه‌م دوو بنکه‌ به‌نرخه‌ چاوی کریکار و کاسب و دوکانداری نیو کۆلان و بازاری سلیمانی کرده‌وه و مانا سه‌ره‌تاییه‌کانی نه‌ته‌وا‌یه‌تیی تیگه‌یاندن. بر‌وا به‌خۆکردن و قیز له‌ داگیرکه‌ری فیتکردن و ئه‌م شاره‌ی کرده‌ ناوه‌ندی کوردا‌یه‌تی و مه‌شخه‌لی گرتنه‌به‌ری پێچکه‌ی پزگاربخوازی بۆ گشت کوردستان.

ئیمه‌ لی‌رده‌ا پایه‌به‌رزایی پیره‌مێردی نه‌مرمان بۆ ده‌رده‌که‌وی و ده‌زانین مه‌یلله‌تی کورد به‌تیکراییی و دانیشتیانی شاری سلیمانی به‌تایبه‌تی چهند قه‌رزدار و منه‌تباری خه‌بات و کرده‌وه‌ ژیرانه‌که‌ی خاله‌ حاجی توفیق پیره‌مێردن. (*)

(*) به‌هاری سالی ۹۳۵ روودا‌ویکی گه‌پا‌وی قه‌وما که‌ خۆی له‌ خۆیا به‌لگه‌ی له‌ روودا‌وه‌ستانی خه‌لکی سلیمانی به‌رامبه‌ر به‌دوژمینی داگیرکه‌ربوو:

یاربێتیکی تۆپی پێ سازکرا له‌نیوانی تپه‌ی سوپای عیراق و تپه‌ی شاری سلیمانی که‌ یاریکه‌رانی بریتیبوون له‌ چهند قوتایی و مامۆستا و هه‌ندێ لای نیو بازار، ئه‌وسا تاقه‌ یه‌ک فه‌وجی سوپا له‌ سلیمانی بوو که‌ سه‌ربازه‌کانی عه‌ره‌ب بوون و ئه‌فسه‌ره‌کان زۆربه‌یان کوردبوون، فه‌وجه‌که‌ ناوی (فه‌وجی دووه‌می سه‌ر سنوور) بوو.

رۆژی دیارکراو جه‌ما‌وه‌ری شار رووی کرده‌ ده‌شتی ته‌یاره‌خانه (ده‌شتی کانی ئاسکان) بۆ پشتگیری و هاندانی رۆله‌کانیان و به‌دریژایی ده‌شته‌که‌ پزبان به‌ست و دانیشتن، له‌و به‌ریشه‌وه‌ خپه‌وت هه‌ل‌درا‌بوو، ئه‌فسه‌رانی سوپا و کاربه‌ده‌ستانی میری له‌ژێر ئه‌و خپه‌وتانه‌دا کورسییان بۆ داندرا‌بوو. یاری ده‌ستی پێکرد و له‌ هه‌ردوو به‌ره‌وه‌ قیژه‌ و بانگ‌ا‌وازی لایه‌نگر و هاندهران به‌رز بۆوه، پاش <

بەگی وەسمان پاشای جاف و ئەحمەدی عەزیزاغا و چەند کەسیکی دی بوون کە جارجار (شۆتەر)ی نوێنەری ئینگلیز لە سلیمانیشیان تیکەلاو دەبوو.

بەرنامەیی رۆژانەمان -من و حەمەمین- وا بوو کە بەیانیمان دەستمان بەکاری چاپ دەکرد. ژەمی نیوهرۆ غەزالە خانی ژنی پیرەمێرد لە مالهۆه نانی بو دەناردین. ئیواران کە دەستمان هەلەگرت دەچووینەوه قەلەندەرخانە (*) نامان دەخوارد و بو نووستن دەچووینە زانستی. پاشتر لەسەر بریاری پیرەمێرد دانرا کە لە زانستی دەرس بلێمەوه مانگی بەسی روپیە، بەرتیو بەری قوتابخانە ئەبویە کەری شیخ جەلال (هەوری) بوو، لە قوتابییەکان ئەوانەیی بیرم مابن (حاجی عەلی ماستاو) و (وەستا محیدین) و (حاجی عەولی چایچی) و (حاجی عەلی جاسوسی کەبابچی) بوون، کە هەموویان پیاوی خاوەن ژن و منداڵ بوون.

ئێمە بەهۆی ئێشە کەمانەوه زوو ناسراین و خەلکمان ناسی و تیکەلاویییکی دڵسۆزانەمان پیکەوهنا، گەلێک پیاوی ناسراو هاتوچۆی چاپخانەیان دەکرد و بوون بەناشنامان، لەوانە (عەبدولواحید نوری) و (میرزا مارف) و (مەلا مستەفا سەفوەت) و (شێ محەمەدی خال) و (مەحمود فەهمی هەمەوهەند) و (رەمزی مەلا مارف) بوون.

بەهۆی خۆیندەواری و نووسینم لە رۆژنامەدا، لەگەڵ لاوه کانیشتا پەبۆهندی و برادەریم پیکەوهنا، چاکەت و پانتۆلم کەری و بۆینباخم بەست و لەلای (قەزەرۆس) کە یەکە سەرتاشی سلیمانی بوو تراشم کرد و (برێلکریتم)م دا لە قژم و هاڤمە ریزی ئەفەندییەکانەوه و ئیواران بەرەو سەددەیی سابوونکەرمان پیاسەمان دەکرد و لە هەموو شتێ دەواین لە سیاسەت و شیعر و دلدارییەوه بگرە تا دەگاتە گالته و قسەیی فینک.

برادەرم زۆربوون، بەلام زیاتر لەگەڵ (حەمەیی تاپۆ) (محەمەد خدر کۆبی) و (عەبدوڵلا جەوهەر) و (مستەفا مەجید) (مچەیی تاپۆ) بووین، هەر لەو رۆژانەدا گەیشتینە نیو رێکخراویکی سیاسی کە ناوی (کۆمەلەیی یەکییتی) بوو، لەم رێکخراوه ساکار و سەرەتایییەدا هیچ جۆره بەرنامە و پرۆگرامان پیشان نەدرابوو. تەنیا ئەوه نەبێ کە مەبەست پرزگاری و سەرەخۆیی کورده و نابێ عەرەب دەسەلاتدارمان بێ، سکریتی

(*) قەلەندەرخانە ناوی ئەو خانووه قورە سی ژوورییە بچکۆلەییە کە لە گەرەکی سابوونکەرمان بەرامبەر مەکیئەیی کارەبا مائی پیرەمێرد بوو، خۆی و غەزالەخان پیکەوه دەژیان، شەوانە چەند برادەری تاییەتی دەهاتن بۆ لای و کونکەنیان دەکرد لەسەر لوقم و گەزۆ یا میتوژ و گوێز، لەوانە ئەمین بەگی گومرگ و عەزیز ئەفەندی (قامیش) و جەمیل سایب (کاکینە) کە خوشکەزای پیرەمێرد بوو.

و کۆ پیشتر باسم کرد سلیمانی ئەوسا شارێکی بچکۆلە بوو کە دانیشتوانی یەکتریان دەناسی و یەکیکی نامۆ بەهاتایە دەزانرا، ئێمەیش زوو شارەزای دەورویشتی خۆمان بووین، دوکانی فەرەج ئەبوتیپی کە لادییە ماست و کەرە و پەنیریان دینا لای و دەیانفرۆشت لەژێر ئەو ژوورەیی بەلەدیەدا بوو کە ئێمە دەزگای پیتەکانمان تیدا دانابوو. حەمەیی شارەمانی بەقال بەرامبەرمان و رووی لە قەیسەری نەقیب بوو قەرەتخانەیی قادراغای عەتار (*) بەرامبەر گەراجی فەرەج ئەفەندی قالەیی جانێ و مژگەوتی نەقیب بوو: بەر دوکانی حەمە سەعیدی خەیات بەرامبەر قوتابخانەیی فەیسەلی ئیواران پیماوه ناسراوهکانی شاری لی رادەوهستان باسی سیاسەت و دەنگویاسی دنیای لی شی دەکرایەوه، لەوانەیی دوو بەدوو ناسیمانن عەقید عیزەت تۆچی (عیزەتی فاتە) و عیزەت

> ماوهییک دەستەیی سوپا گۆلێکیان کرد و سەربازە عەرەبەکان کردیان بەهراوهوژیا، ئەمە بوو یاریکەرمان و بوو خەلکەکش زۆر لە شان گران هات، چونکو ئەمە بەرکەیی تۆپین دانەدەندرا، بەلکو ئەزموونیکیی هیزی ئێمە و بیگانە بوو، بۆیە رۆلەکانمان گۆریان بەستەوه و تەنگیان بەعەرەبەکان هەلچنی و نەوهستانەوه تا تۆپیان لە دەروازەیی خەیمەکان سەرەواند و قیریوی شادی لە بەرەیی ئێمە گەیشتە ئاسمان، کەچی داوهری یاری فیقهی لێدا و گوئی ئەم گۆلە حەل نییە چونکو بەهەلە کراوه، لەوانەیی قسەیی داوهر راست بووی و گۆلی ئێمە لە رووی قانونییەوه نەکرابن، چونکە شارەزایی و یاریزانی لەنیو ئێمەدا ئەوهندە تەواو نەبوو، بەلام نە تیبە کەمان و نە جەماوەرە کە نامادە نەبوون بەقسەیی داوهر دەست لە گۆلەکانیان هەلگرن، یاری تیکچوو و داوهر جاری دا کە سەبارەت بەگوئی نەدانی تیپی سلیمانی بەبریاری داوهر، بەدۆراو دادەندرتین و تیپی سوپا یاری بردۆتەوه، عەرەبەکان بەم جاردا نە کەوتنە هەلبەزینەوه و هۆسەییکی عەرەبی (هەزۆل ئەحنە)یان دەکیشا کە کەسمان تیپی نەدەگەیشتین، چونکو کەس عەرەبی نەدەزانی، خەلک یاریکەرانیان گرتە نیو خۆ و بەرەو شار جەمین و بەرامبەر بەهۆسەیی عەرەبەکان دروشمی (کوزەلەیی ناسک)یان بەرژکردهوه و بەهەزاران کەس یەکدەنگ دووبارەیان دەکردهوه، ئەم هاواری ئێمە هۆسەیی عەرەبەکانی کپ کردهوه و فەرمان بەپۆلیس درا کە خەلک بێ دەنگ کەن، بەلام گرمە و برکەیی خەلک پۆلیسەکانیشی رامالی و هەتا نیو شار نەوهستانەوه.

(*) قادراغا چل پەنج کتیبی توری و عەرەبی هەبوو، سی چوار رۆژنامەیی عەرەبی بەغدایی بوو دەهات، خەلک دەچوون کتیب و رۆژنامەیان دەخۆیندەوه و چوار فلسیان دەدا و دەرویشتن، بەلام شۆتە کەیی ئەوهندە تەنگە بەریو، دەبویا دانیشتوو بەپەلە بخۆینتەوه و پروا تا یەکیکی دی لە جیگاکەیی دانیشی، کتیب هینانەوهیش شەوی بەعەنەییکی (چوار فلس) بوو.

کۆمەڵ مەلا حەسەن قازیبی بیاره و بەرپرسی نەجمەدین حاجی مەلا پەسول بوو و گوايا قوماندانی گشتی بەغدا بەکر سیدقی کورد پشتیوانانە، ئەو هی جیبی سەرنجە بەشی هەرە زۆری پۆلیسی لیوای سلیمانی ئەندامی ئەم کۆمەڵە یە بوون و هەموو سەری مانگان ئابوونە کۆمەڵەیان لێ کۆ دەکرایەوه، لە ئەندامە چالاک و دلسۆزەکان کەریم باشچاوەش و نادر باشچاوەش کە دوو برای کۆبی بوون و حەمید ئەسەد باشچاوەش کە پیاویکی گەرمیانی بوو دەورێکی باشیان دەگێرا، وەکو باس دەکرا کۆمەڵە دلنایە لەو هی هەر کاتی بیەوی دەتوانی لە چەند سەعاتیک بەهۆی ئەندامە پۆلیسەکانییەوه هەموو لیوای سلیمانی بگرێ بەدەستەوه و کار بەدەستانی میری لایەری، چونکو ئەوکاتە هیزی پارێزەری چەکدار تەنیا پۆلیس بوو.

سکرتیری کۆمەڵە مەلا حەسەن خۆی شاعیر بوو و حەزی لە شیعەر و ئەدەب دەکرد، بۆیە زۆر رووی دەدامی و هەندێ ئەرکی سووکی پێ دەسپاردم. یەک لەو فرمانانە هی درامی ئەوه بوو کە بچمە گوندی مۆرتکە یازیان و لەگەڵ ئاگانانی هەمەوێندا لە بارە کۆمەڵەوه قسە بکەم، ئەم پێشنیارە لە لایەن مەحموود فەهی هەمەوێندەوه کرابوو کە فەقی محەمەدی باوکی بەنەخوێندەواری کرابوو بە مودیری ناحیە یازیان، ئەم هاتنە پێشەوهی هەمەوێندەکان سەبارەت بە ناکۆکییان لەگەڵ دەسلاتی شیخ مەحموودی گەورەدابوو، چونکو هەندێ لە دێهاتی شیخ بەتایبەتی گوندی داریکەلی کەوتۆتە ناوچە یازیانەوه و لەکاتی شۆرش شیخ دژی ئینگلیز هەندێ لە سەرۆکەکانی هەمەوێندە خیانەتیان لە شیخ کرد و چوونە لای بیگانە هی داگیرکەر، جا مەحموود ویستی بانگهێشتنیکی گەورە هی ئاگانانی خزمی بکات و لەو کۆبوونەوه یەدا من باسی کۆمەڵەیان بۆ بکەم، بەلکو بەلینی لایەنگری کردمانیان لێ وەر بگرین.

شەو لە مۆرتکە ئاگانە هی هەمەوێندە کۆبوونەوه و منیش خۆم ئامادە کردبوو گوتاریکی توند و ئاگرین پێشکەش بکەم، کاک مەحموود مەبەستە کە هی هی نا گۆرێ، بەلام وەکو گوتیان بۆ بژمیری کەس ئاوریشی لێ نەداینەوه، دوو دوو و سێ سێ کەوتنە قسە و پێکەنین و هەندیکیان لە راست خۆیان دەنگی گۆرانیمان لێ هەلبری، هەندیکیشیان لە (مەلای هەبایی) کۆبوونەوه کە کۆلکە مەلاییکی قسەخۆش بوو شیعیری خۆی بۆ دەخوێندەوه، یەکی لە شیعەرەکانیم بیرماوه «قول ئەعوز و بۆ بیژە

شەو کورتە رۆژ درێژ».

بەگورتی پێشنیارە کە هی مەحموود پووج بۆوه و بەیانی من گەرامەوه بۆ سلیمانی، ئاکامی سەفەرە کە هی خۆم بە پارچە شیعیریکی پێشکەش کرد کە زۆر چاک سەرگوتیلاکی

هەمەوێندەکانم کوتا بۆوه. ئەم شیعیرەم زۆر بلاو بۆوه و لە بەری نووسرایەوه، لەسەر ئەمە نیتوانم لەگەڵ مەحموود فەهی تیکچوو.

فرمانیکی دیکەشم بەرەو پروو کرایەوه کە لەوێشدا سەر نەکەوتم: لەو سەر دەمەدا لە دۆلی سورداش و ناوچە ی ناغجەلەر بزوتنەوهی (هەقە) بەتوندی سەری هەلدابوو و حکومەتی عیراق بە پارێزەوه بیری لە چارەکردنی دەکردهوه، سەرۆکی جولانەوه شیخ عەبدولکەریمی شەدەلەبوو کە تازە لە بەندیخانە بەردرابوو و گەرابۆوه شەدەلە، شیخ هاو دەمیکی نزیک هی هەبوو بەناوی (مەلا جەرگیس) کە نازانم خەلکی کوێ بوو و گوايا بە فارسی شیعیر دەنوسی، جا وام لیکرا شیعیریکی بە فارسی بۆ مەلا جەرگیس بنێرم و لەو شیعیرەدا بلێم کە من شەو خەونم بەبابە کەریم (واتا شیخ) هەوه دیوه و ئاواتە خوازم جارێک بێم و چاوم پیتی بکەوی، من پارچە شیعیریکی دوور و درێژی فارسیم نووسی کە تەنیا شیعیری یە کەمەم بیرماوه

«ئە هی سەر و جانەم فیدای راهی دابانی عەزیز

جانی حوملە عالەم و عالیم فیدای نامەنین»

کاتی دۆستایەتی نەدیو و دوور بە دوورمان پتەو بوو، رۆژێک مەلا جەرگیس پری دەستەسپێک سیوی بۆ ناردم و نووسیوی ئەمە سیوی دارە کە هی حەوشە مائی شیخە و ئەگەر توانیت وەرە سەرێکمان لێ بەدە.

یە کەم هەنگاوی مەبەستە کە مان سەری گرتبوو، لەگەڵ (حەمە سەعید بەگی جاف) کە پۆلیسی گومرگ و ئەندامیکی چالاک کۆمەڵە بوو چووین بۆ شەدەلە، مەلا جەرگیسمان دیت و چاویشمان بە شیخ عەبدولکەریم کەوت، زۆری رێزگرتم و گوتی «لەوانە یە بێ بە پیاویکی زل»، بەلام کاتی باسی کۆمەڵەمان کرد و گوتان کە مەبەستی دوایی ئیمە و مرید «هەقە» کان یە کە و دەمانەوی میلیلە تە کە مان لە دەست بیگانە بهێنینه دەر، قایل نەبوو و گوتی کوردایەتی باشە، چونکە ئیمە هەموومان کوردین، بەلام کۆمەڵە و شتی وا باش نییە. دواجار پیتی گوتم «تۆ خەریکی شیعیر و نووسینی خۆت بی باشترە». (*)

(*) لە بارە ی بزوتنەوهی هەقە زۆر شتم زانی کە لێرەدا جیبی نابیتنەوه، ئەمەش نمونە یێکە:

کە دەچووین بۆ شەدەلە. لە گوندی هۆمەر قەوم لەبەر مالتیک لاماندا و داوای ئاومان کرد، کچیکی نەشمیلە هی جوان ناوی بۆ هیئانین، سوپاسمان کرد و گوتان مالتان ناواین، کێژە کە گوتی: «بابە کەریم نەبیری»، گوتان بلێ خوا نەبیری، گوتی: «جا فەرقی چیبە، بابە کەریمیش خوا یە!»

له کۆبوونهوهی پێشکدا کۆمه له بریاری دا چند ئه ندامتیک بکا به موفه ووهز، چونکو ئه م هه موو پۆلیسه ی سه ر به کۆمه له، یه ک موفه ووهزی خۆمانه ی تێدانه بوو، ئه وانه ی بۆ ده وره ی موفه ووهزی که ماوه که ی نۆ مانگ بۆ په سند ده کران، ده بویه پروانه می سی ناوه ندییان بیتی، یا پۆلیسه ی خۆتێنده وارین و دوو پلێته یا زیاتریان به شانوه بی، بۆ ئه م مه به سه ته سی که س له به رچاو گیران، (حسینی میرزا سالح) سابوونکه رانی، (جه لال ره شید - جه لالی عاسیه خان) که ماله که یان ده که وته پشت دوکانی حه مه سه عیدی خه یات و سێیه م من بووم. حوسین و جه لال پروانه میان بوو، به لام من پتویست بوو له لایه ن مودیری پۆلیسه ی سلیمانیه وه ناو دیر بکریتم و پلێته شم بی. عومه ری ئه حمه د به گی تاپۆ (گه ره کی قه ززه کان) که خۆی له شورته دا بوو، ده سه ته به ر بوو که هه تا کاتی کرانه وه ی ده وره ی موفه ووهزی، واتا چوار مانگی دیکه، ده توانی رێگای چوونه ده وره م بۆ ته خت بکا.

یه که م کۆسپی ئه م کاره، ده بویه من جلی پۆلیسه ی له به ر بکه م که ئه وه م پێ نه ده کرا، به لام دلنیا یان کردم که رۆژانه ته نیا شه ش سه عات کاتی ده وام ئه و به رگه له به ر ده که م و پاشان ده توانم به جلی خۆمه وه بگه ریتم، ته گه ره ی دووه م موچه که م بوو، من ئیستا پینج دینار و چاره کێک له چاپخانه و زانستی وهرده گرم، که چی مانگانه ی پۆلیس دوو دینار و نیوه، کۆمه له به لێنی دا مانگی دوو دینارم بداتی، ئه مه جگه له وه ی که له گه ل ژبان و چاپخانه دا راهاتووم و ناتوانم هه روا به ئاسانی ده ستی لی هه لگرم، به لام فه رمانی کۆمه له و هاندانی براده ران پتی هه موو بیانوکیان لی گرم و کاتی به خۆم زانی که بووم به پۆلیس و له تاوه ی سواری کراوم به کاتی مه عاونی پۆلیسه ی سواری. ئه م مه عاونه ئه فسه ره یکی سی ئه ستیره ی ئاسووری بوو به ناوی (عه زرا وهرده) که پێشتر ئه فسه ره ی هیزی (لیوی) ئینگلیز بووه، خۆی نه خۆتێنده وار بوو و عه ره بیه شی باش نه ده زانی، به لام زه ره ک بوو و زوو له شت ده گه یشت، کاروباری پۆلیسه ی و سه ربازیه شی باش ده زانی.

9- له پۆلیسه دا

یه که م رۆژی ئیشرکردنم له تاوه سواری بۆ من میژوویی بوو، ژوو ریکی تاییه تیم بۆ دیار کرابوو، له ولاتر مه وه پۆلیسه یکی خۆتێنده واری شه ره زاشیان بۆ دانا بووم تا یارمه تیم بدات و فیزی ئیشم بکا، که ریم باش چاوه ش و پۆلیسه کانی هاو پتی کۆمه له م بۆ به خیره اتنم هاتن و بر دیانم له گه ل مه عاون عه ززه یه کترمان ناسی، دوای ده وام هه ره له وئ خۆم گۆری و هاتمه وه.

پاشتر له سه ر بریاری کۆمه له له گه ره کی گونجی به رامبه ر به خانه قا من و حه مه ی تاپۆ

خانوو ییکمان گرت، لیره دا به شینه بی ئه و (شه و نامه) انه مان ده نووسییه وه که پۆلیسه کانی ده وره ی نیو شار ده یانه و تیشته حه وشه ی مالان؛ یا به ده رگا و دیوار یانه وه ده نووساند.

سالی ۹۳۷ یه که م ته نگوچه له مه به ره و رووی کۆمه له بۆوه و بوو به هۆی خاوبوونه وه و کزیتی و له ئاکاما تیکچوونی، له و سه رده مه دا له سلیمانی کۆمه له بیکی دیکه پیکه اتبوو به ناوی (برایه تی) که گویا شیخ له تیفی حه فید سه رۆک و، مه لا ئه سه عدی مه حوی سکر تیره تی، ئه وان ئاگاداری په ره سه ندن و ریکو پیتی کۆمه له که ی ئیمه بوون و ده یانویست ده ستی به سه ردابگرن، بۆ ئه م مه به سه ته که وه تیبوونه و تووێژ، به لام وا دیاریوو له سه ره وه پیک نه ده هاتن.

رۆژتیک ئاگادار کراین که ده سه ته ی برایه تی ده یانه وی به گزماندا بپن و، بۆ ئه م مه به سه ته شیخ نوری قه مچی ره ش ناوکیان به چه ند چه کدار تیکه وه هینا وه ته نیو شار تا په لاماری ماله که مان بدن، ئیمه خۆمان گورجکرد و هه شت پۆلیسه ی تازایش جلی کوردییان له به ر کرد و به ده مانچه وه بوون به پاسه وانی دوور و نزیک ماله که مان، شیخی قه مچی ره ش خۆی و چه کداره کانی هاتن، به لام که چاویان به ئاماده یی ئیمه که وت، بی ئه وه ی هیچیان پێ بکری کشانه وه.

له و سه ره ده مه دا هۆزی (گه لباخی) ی کورد له ئییران دژی زۆلم و زۆرداری ره زاشا راپه ریبوون، شه ری قاره مانانه یان کردبوو و ده ستی باشیان له دوژمن وه شانده بوو، به لام نابه رامبه ری هیزی ده ولت و هۆز تکی بچووک کاری خۆی کرد و گه لباخی شکان، ئییران زۆر درندانه و بی به زه بییانه لیبیدان و گوند و ئاوا ییه کانیانی سووتاند، به چله ی زستانیکه هیجگار سه خت و سارد راوی نان و به ره و سنووری عبیراق ره تاندنی، ژماره ییکی زۆر ژن و مندالییان له نیو به فر و به سه ته له کدا ره ق بوونه وه و هه ندیکیان به شه ل و کوتی توانیان بگه نه ئه مدیوی سنوور، بۆ چاودیری ئه م رووداوه و یارمه تی په ناهینه ره کان، مه عاون عه زرایان دانا بچیتته پینجوبین، منیش له گه لیا چووم، پاش ماوه ییک بریاری کۆبوونه وه ییکی کۆمیسیره کانی سنووری هه ردوو لا درا، جگه له قایمقامی هه له بجه و مودیری پینجوبین و مه عاون عه ززه، مودیری پۆلیسه ی سلیمانی عه لی حیحازیش هاتبوو، له و لایشه وه فه رمانده ی سوپا و کاربه ده ستانی ئییران ئاماده بوویوون، کات و شوینی دیدار دیار کررا، به لام پتویست به فارسی زانیک هه بوو که قسه کان ته رجه مه بکا. به مه عاونم گوت من ده توانم. پاش تیگه یاندنی مودیری پۆلیس بریار درا که له جیاتی جلی پۆلیسه ی چاکه ت و پانتۆل له به ر بکه م و وێرایی و تووێژ که ران له کۆبوونه وه کانیاندا

ئامادەبىم و قسە و نووسراوہکان تەرجمە بەکەم، ئەم ئەرکەم ئەوئەندە بەچاکی بەجى ھىنا کە مودىرى پۇلىس ھەر لەوئى فەرمانى دا پلەبىتکەم بدرىتى، واتا لە (شورتى ئەوئەل) ھوہ بىم بە (نايب عەریف).

پاش گەرانەومان لە پىنجوبىن ناودىرکرام بۆ دەورەى موفەوودەزى لە مەدرەسەى شورته لە بەغدا و ناردیانم، لەوئى حوسىنى مىرزا سالىح و جەلال رەشىدى ھاوړىم دۆزىيەو، جگە لەوان چەند قوتابى کوردى دیکەش لە کەرکوک و ھەولير و بادىنان ھاتبوون.

مەدرەسەکەمان لە بەتاوين بوو، کە ھەر چوار لای چۆل و باخى دار خورما بوو، تەنيا يەک لای کلىسا و گۆرستانى ئەرمەنىيەکانى لى بوو. بەرنامەى رۆژانەمان برىتى بوو لە مەشقى سەربازى بەيانىيان، دەرسى قانونى عقوبات و لىکۆلینەو پاش نىوەرۆيان، ھەفتەى دوو رۆژ مەشقى سواری، رۆژانى پىنجشەمە پشکىنى پاكوخاوينى خۆمان و چەک و زىنى ئەسپەکاغان، ئىوارەى پىنجشەمە دەمانتوانى پرۆين و ئىوارەى ھەينى بگەرپىيەو.

من لە مەشکردندا کۆل بووم و زۆر جار تووشى لى توورەبوون دەھاتم، بەلام لە دەرسى کتیبەکاندا زۆر باش بووم و سواری ئەسپىش پى خوش بوو.

قوتابىيەکان دوو بابەت بوون، يەکەم ئەوانەى لەبەر تەمەلئ و نازىرەكى ناتوان درىژە بەخویندى سائەوى بەدەن و ئەم دەورە نۆ مانگىيە بەدەرفەت دەزانن زوو دەرىچن و مووچە وەرگرن. دووئەم ئەو پۇلىسانەن کە کۆلکە خویندەوارن و دىن ئەم نۆ مانگەش تەواو دەکەن و دەبن بەئەفەندى. بۆيە من لە خویندن و تىگەبىشتنى دەرسى کتیبەکاندا يەکەم بووم و ئەوئەندە باشم دەزانين زۆر جار مامۆستا داوايان لى دەکردم دەرسەکە بۆ ھاوړىيەکانم دووبارە بەکەمەو.

حسىنى مىرزا سالىح پىش ئەوئەى دوو مانگ تەواو بە ھۆى چاوكزى و کەم بىبىيەو ھەيتوانى بىتەتەو، دەستى لە دەورە ھەلگرت و گەرپاىو سلىمانى، منىش دواى ئەو بەمانگىک دەرکرام، ئەمەش ھۆى دەرکرانەکەمە:

ئىمەى قوتابىيانى دەورە دەبوايە ھەموو رۆژئ رىشمان بتاشين، بەلام رۆژانى چوارشەمە شەوانە پىش نوستن تراشمان دەکرد؛ تاكو بەيانىيانى پىنجشەمە فرباى رىكخستن و پاكردەنەوئەى نوين وجل و بۆباخکردنى پىلاو و زىنى ئەسپ و قايشى پشت بەکەوين و قۆپچەى چاکەتەکەمان برىقەدار بەکەين، لەنىو مەدرەسەدا سەرتاشىش ھەبوو لەکاتى

پىوستا دەچووينە لای، ئىوارەبىتکى چوارشەموو چووم بۆ ئەوئەى تراشم بکات تا بچمەو ھە و خەرىكى ئەرکەکانى دیکەم بىم، سەرتاشەکە تاقە يەک کەسى لە لا بوو ئەوئەى کوردىتکى سلىمانى بوو بەناوى (نورى يەکتا)، دانىشتىم تا سەرەم دىتە سەر و سەرم بەسەر کتیبەکەمدا شوڤرکردبۆو، لەو کاتەدا (جەبار ياسين) کە بەجەبار جىرى بەناوبانگ بوو، بەپەلە خۆى کرد بەژوورا، ئەم جەبارە کورپى شىخىتکى عەرەبى خوارەوئەى و گوايا باوكى دەرەبەگ و نايبى پەرلەمانە، بەلام بەھۆى سەرەرۆبى و نازىرەكى خۆيەو پاش تەواوکردنى ناوئەندى لە ھىچ فىرگەبىتک جىتى نەبۆتەو ھە بەناچارى بەمەدرەسەى شورته رازى بوو ھە لىرە گىرساوتەو، رۆژيش نىيە شەر و ھەرا نەئىتەو ھە گۆر ھاوړىتکى خۆيدا نەچى... ھەر گەيشتە ژوورەو بەسەرتاشەکەى گوت: «وئەستا گيان زۆر بەپەلەم، يەک گوتزانى سەربىيى بەرىشما بىنە» ئەمجا ھات بزانى ئەو کتیبە دانىشتو، تەماشابىتکى کرد و بەپىتکەنىيەو گوتى: «نورى، ئەو تۆى؟ ھەستە چاوەکەم با من تراشىتکى بەپەلە بەکەم جا تۆ دانىشەو تراسەکەت تەواو بەکە»، نورى گوتى: «جەبار تۆ قسەى قۆر دەکەى، من دەموچاوم کەفى پىتەو، راولەستە با لى بىمەو جا تۆ دانىشە»، بەلام جەبار وازى نەھىنا، کەوتە پارانەو ھە ھەرپەشەکردن و شانى نورى رادەتەکاند، نورىش کردىيە لاسارى و سوئىدى خوار ھەتا لى نەبىتەو لەسەر ئەم کورسىيە ھەلئاستى... جەبار کە نائومىد بوو ھەردوو دەستى خستە سەر قايشەکەى پشتى و گوتى «دەرپۆ لەعنەت لە باوکت و باوكى ھەرچى کورد ھەيە!» من کە دانىشتبووم و گوتم بۆ ئەم دەمقالىيە شل کردبوو، ئەم دوا وشەى جەبار جىرى وەکو بۆمبايتک لە مېشکەدا تەقىيەو(*)، بەرى چاوم تارىک داھات، وەکو شىت راپەرىم و لە پشتەو پەلامارى جەبارم دا کە چاوەروانى ئەم

(*) لەو رۆژانەدا بەرامبەر بەسەرھەلئەنى نەتەوئەخووزى عەرەبەکان، پلەى نەتەوئەبى و نىشتمانخووزى رۆشنىرە کوردەکان گەيشتەبوو پۆيە! کوردایەتى تىکەلاوى خوین و ھەناسەى لاوئەکان بووبوو و لەلای لا بەلاشەو ناوى کورد بەخراپە بەھاتايە، نەياندەتوانى خوڤان لى بى دەنگ کەن. ئىوارەبىتکى پىنجشەمە لە بەغدا چووم بۆ لای کاک (شاکر فەتاح)ى برادەرم کە ئەوسا قوتابى کۆلىجى حقوق بوو لە ژوورىتکى خانى ئەحمەداغای تەنىشت مۆزەخانەى بەغدا دەئيا. کاتى گەيشتەم بەر ژوورەکەى گوتم گرت، خۆى فىرى عود لىدان دەکرد و بەدەم درنگەى عودەو سەروودى (کوردستان) دەلئ، ئەم کوردەوئەى کاک شاکر بەجۆرئ کارى تىکردم کە فرمىسک بەچاوما ھاتە خوار، کاتى چوومە ژوورەو و منى وا چاوپىتکەوت، واى زانى شەرم کردوو ھە لىدراوم، بەلام تىم گەياند کەس لى نەداوم و سەروودەکەى ئەو گریاندوومى، ھەرەوھا کودەتای جەنەرآل بەکر سىدقى و تەقەلای کوردایەتیبە ئاشکراکەى و لە داوييدا لەناوچوونى بەھەموو لايتکدا تەنىيۆو.

تیسره واندنه نه بوو، ههردوو دهستم له قورقور اگه ی گیرکرد و خستم و به پوستانه کانم بهر بوومه تیهه لاندانی پشت و سهر و شانی، نه ویش له هاوار و قیژه به ولایوه هیچی بو نه مابووه، سهر تاشه که رای کرده دهره وه هاواری ئینزیباتی کرد، سځ چوار کهس هاتنه ژووره وه و منیان له سهر جه بار لایرد، به للام نه و به راست یا به دروځ خوځی مراند، به دوو کهس راستیان کرده وه و بردیانه ژووری زابت خه فهر، نه ویش ناردی و منیان برد و که و ته لی پرسینه وه، کاتخ له وه لایمی پرسینه که ی (بو وات کرد) اگوتم چونکو جنیوی به هه موو کورد دا، زابته که به ته وسه وه گوتی: «بوچی جه نابت وه کیلی هه موو کوردانیت؟ سا وه لالا من بیینم دوو کهس به شه ر دین و یه کیان بلخ له عننه له باوکی هه موو عه ره بییک، نه تووره دهم و نه خوځم تیکه لاوی شه ری لابه لا ده کم».

نه و شه وه گیرام و به یانی لپرسینه وه ی شایه ده کان کرا و دوو به یانی هه یینی به سهر داهات، سځ روژ له گرتووخانه ی مه دره سه دا مامه وه، براده ران ده هاتنه لام و بو بان گیترا مه وه که جه بار پشت و نیوچه وانی رووشاوه و یه که هه فته ئیجازه ی دوکتوری دراوه تی، به للام قسه ی نوری یه کتام له هه موو رووداوه که پی ناخوشتتر بوو که ده یگوت «نه ده بویه نه م شه ره له سهر من بکه ی، خو من نوره که ی خوځم هه ر نه ده دایین».

روژنی شه موو فایلی نه و شه ره گه یشته لای مه عاونی مه دره سه که نه فسه ریکی سځ نه سستیره (موزاحیم ماهیر) ناو بوو، نه و به راده بییک له دهرس تیگه یشته کانی من رازی بوو که ده یگوت پاش ته و او بوونی دهره ناهیتلم بجیته وه بو سلیمانی، به موفه ووه زی لیتره بیینه ره وه و دهرس بلتیره وه. نه و بانگی کردم و گوتی من له لای مودیری مه دره سه پشتگیریم کردووی و بریار درا سځ روژ بگیرییت و چوار هه یینی له مه دره سه نه چیته دهره وه. نزیک نیوهره به ریاندام و شته که کوتایی پی هات.

له م ناکامه نه وه ی زورم پی ناخوشت بوو چوار هه یینی نه چونه به غدا که م بوو، له شه قامی ره شیدی به غدا به رامبه ر مزگه وتی حه یده رخانه له سهر سووچییک دوکانیکی بچووک هه بوو پیاوکی نه رمه نی سیمون ناوی له سهر بوو، هه رچی خویندکاری کورد له به غدا یه کولبجه کانی حقوق و نه اندازیاری و هی دیکه له بهر نه و دوکانه بچکوله یه دا خړده بوونه وه، یه که سه عات چاوه پروان ده بوون تا دوو هیلکه یا ئیستیکانخ چایان به رده که وت، لاوه کان پوّل پوّل یه کیان ده گرت، ده نگو یاس ئالوگوځر ده کرا و بریار ده درا، له و روژانه دا به هو ی سهره لاندانی شوځینیتی عه ره ب جموجو لیتیکی چری کوردا یه تی که و تبه وه نیو خویندکاره کانه وه. چه ند ماموستاییکی عه ره بی فه له سستینی هینرابون له کولبجه کان دهرس بلتیره وه و هکو نه که رم زعبیته ر و عیزته دهره وه و ساتیع هه سری، نه مانه له گه ل

نه ته وه خواز ه کانی به غدا یانه ی (نه لموسه ننا) یان پیکه وه نابوو، له نیو خویندکاره کاندای ده یانگوت عیراق ولایتیکی عه ره به و دانیشتوانی عه ره بن. نایخ ریگا بدری لیتره دا باسی فره نه ته وه یی بکری. له سهر نه مه لاوه خویندکاره کاندایان به گژ ده میاندا ده چونه وه و به شه ر ده هاتن، بو یه له شاره کانی کوردستانه وه مه زبه ته و ده سته نیراوی پشتگیری ده گه یشته نه به غدا و پله ی کوردا یه تی ته و او له نیو خه لکدا به رز بوو بووه.

هه فته بییک به سهر برانه وه ی هه رای من و جه بار جریدا تیپه ریپوو، روژنیک له مه یدانی مه شق کړنده وه بانگ کرام بو لای مه عاونی مه دره سه موزاحیم ماهیر، نه و به داخه وه پیی گوتم که جه بار دیسان چو ته وه لای دوکتور و نه م جارده یه که مانگ هه سانه وه ی بو نووسراوه، باوکیشی که نوینه ری په رله مان (نایب) ه، چو ته سهر مودیری گشتی پیولیس (حیسه مده ین جومعه) شکاتی له به رپوه به رانی مه دره سه ی شورته کردووه، مودیر عام فه رمانی پیکردین که تو لیتره نه میتنی، به للام من و مودیری مه دره سه پیشنیاریکمان بو مودیر عام ناردووه نه گه ر په سند بکری تو لیتره به نووسه ری مه دره سه ده هیلیینه وه و ده تکه یین به عه ریف و سالی دادی ده گه ریپسته وه دهره... یه که دوو روژی دیکه ش چاوه روانیمان کرد، به للام پیشنیاره که په سند نه کرا و مودیر عام سوور بوو له سهر نه وه ی نایخ من له پولیسیدا میتنم.

که لوپه لی میریم چی له لا بوو دامنه وه و مالا واییم له هه مووان کرد و گه رامه وه سلیمانی.

۱۰- له گه ل «گوران» دا

که هاتمه وه ده بیینم کو مه له که مان نه ماوه، گویا ده سته ی برایه تی توانیوویان ناچار یان بکه ن هه ر دوو کو مه له لییک بدرین و ناوی (یه کیتی و برایه تی) لی بری، به للام پاشتر له به ربه که هه لوه شاوه و بلاو بووه وه، چاپخانه ییش وا نه مابوو بتوانم تی هه لچمه وه، یه که دوو مانگییک بی ئیش بووم و ماوه بییک داندرام بو به شینه وه ی دهرمانی مه لاریا به سهر گونده کانی ناوچه ی بازیا ندا.

له م سالی ۱۹۳۸ د بی نه وه ی بیرم لی کرد بیسته وه یا خوځم بو ناماده کرد بی، تووشی ژنه یینان بووم.

کتی بیکی بچکوله ی عه ره بی که و تبه وه بازاره وه که لیوا روکن (به هانه دین نوری) ی هه ولیتری له تورکییه وه کرد بووی به عه ره بی، به ناوی (کیف تعالت پروسیا)، وانا پروسیا چو ن به رزبووه؟ نه م کتیبه باسی گه لی نه لمانیای ده کرد که چو ن له دوو سه ده ی پیش

ئىستانادا پارچە پارچە و پىكەو ناكۆك و له ئاستى دۆژماندا كز و بى دەسلەت بوون، پاشان زانايان و شاعيران و ئەفسەرانى دلسۆز قۆلى خەباتيان لى هەلمالى، بەنوسىن و گوتار و تەقلە لای بى وچان نەتەوئەكەى خۆبانيان ورباكردهو و پارچەكانيان ليكتەر نزيك خستەو و توانيان ئەلمانيكى يەك پارچە لەژير يەك ئالادا كۆ بكەنەو و بيكەنە يەكەم دەولەتى خاوەن سام و بەهيزى ئەوروپا. ناوهرۆكى ئەم كتيبەم ئەوئەندە بەدل بوو كە كردم بەكوردى و ئاواتم بوو بتوانم چاپى بكەم.

دوور بەدوور لە ريگای شيعرەكانييەو گۆرانم دەناسى، ويستم راي لە بارەى ئەم كتيبەو وەربرگم، چووم بۆ لای لە دايرەى ئەشغال كە لەوى ژميريار بوو، يەكترمان ناسى و كتيبەكەم داين، ديار بوو لە كوردى نووسينەكەم رازيبە، بەليني دامى كە ريگای چاپكردنيم بۆ بدۆزيتەو، هەرەها ئيشيكيشى بۆ دۆزيمەو لای خويان، دانرام بۆ نووسيني كريكاران لە ريگای ميرزا رۆستەم كە تازه خۆش دەكرا بۆ ئەوى ترۆمبيل لە سليمانيبەو بەجيتە قەلادزى، شويى ئيشكردنم پشتى گونەكاني مەلا شەل و خەرەكريسە و عارەبان بوو، ئەم گونەكانە پاشتر كەوتنە ژير ئاوى (دوكان)ەو. (*) بەلام ئەم ئيشە لەوانە نەبوو بتوانم دريژەى پى بەدم، پاش دوو سى مانگ دەستم لى هەلگرت و هاتەو.

لەبەر ئەوى پەيوەنديم لەگەل گۆرانا تا دەهات پتەوتر دەبوو و زياتر ليك نزيك دەبووينەو، واى بەباش زانى بچم بۆ بەغدا كتيبەكەم بەرم بۆ ئەمىن زەكى بەگ كە وەزيرى

(*) لەم شۆينەدا (حەممەدوباش)ى ئەفسانەيبم ناسى، ئەم پياووە كە ديمەن و ناوئەكەى يەك لە يەك سەيرتر بوون و كردهو ناساييبەكاني لەوانيش سەمەرەتر، دريژتيكى كەتە بوو، بەهاوين و زستان دوو سى مشكى رەشى دەبەست، دەموچاوى چرچ و رەش داگەراو، هەميشە داردەست يا گۆچانيكى بەدەستەو دەگرت و فيقەيبىكى پۆليسانە بەبەر پشتى پشتينە زلەكەيدا شۆر بووبۆو، بەقسەى خۆى لە رۆژيكەو ئينگليز هاتوون، ئەم لەژير دەستی ئەوان و لەگەل هينديبەكاندا ئيشى جادە بريني كردوو، ئيستاش لەسەر هەمان ريباز زاراوەكاني فولين و پايدۆس و فنيش بەكارديتى و بەچاوليەكەرى ئەوان لە كريكارەكان توورە دەبيت و وشەى فەكن بەكارديتى كە چەند جارتيك لەسەر ئەمە تووشى كيشە و ئامبازبوون هاتوو، بەلام بەقسەى خۆى فەرمانيكى تايبەتى بۆ دەرکراو كە هەتا ماوە ئيش بى يا نەين، دەتوانى لە ئەشغال مانگانە وەربرگى. تەقلەلام دا بەسەرھاتى ژيانيم پى بلت، نەيگوت، تەنانەت نەشمزانی خەلكى كام ناوچەى كوردستانە، هيشتا ژنى نەهيناو و خزم و كەسى نيبە، ناوى هەموو موھەنديسەكان دەزانى و كارى لەگەل كروون، ماناى وشەى (دوباش)م لى پرسى، گوتى ئەم ناوە ميستەر هالى داويى و، واتاكەى دوو جار باشچاوەشى هەموو عەمەلەكاني عيراقم.

ئەشغال بوو، بەلكو ئەو بۆم چاپ بكات، نامەيبىكى دامى بۆ (رەشيد نەجيب) كە لە وەزارەتى ئەشغال مولاخز بوو تا يارمەتيم بەدات.

كاك رەشيد خۆم و كتيبەكەمى برده لای وەزير، ئەو گوتى من ئەم كتيبەم بەتوركى خوتندۆتەو، جا ئەگەر تەرجمەكەت باش بى، وا دەكەم بۆت چاپ بكرى.

چەند رۆژ پاش ئەو ئەمىن زەكى بەگ ناردى بۆ دايرەى (مەساحە) كە مامۆستا توفيق وەهيبى مودير عامى بوو، لەوى دامەزرام بەنوسەر مانگى بەپينج دینار. ئيشيكى ديكەشم لە راديوى بەغدا بۆ رەخسا، بەلام نەمتوانى بيكەم. (*)

پاش دامەزرايم لە مەساحە بەچاور پينج مانگ، لقىكى ئەو دايرەبە لە كەركوك كرايەو بەناوى (منطقة المساحة الشمالية)، مامۆستا توفيق وەهيبى منيشى تپكەلاوى ئەو فەرمانبەرەكە كرد كە دەنپردان، لە مانگى مایسى ۱۹۴۰ هاتە كەركوك.

۱۱- لە كەركوك

ئيشەكەم نووسين و ريكخستنى نامە و فايەلەكاني دايرە بوو كە بەسانايى رام دەپەراندا، شيعر و نووسينيشم بۆ رۆژنامەى (ژين) و گۆوارى (گەلاويز) دەنارد، جگە لەمانە دەستم كرد بەخوتندنەو و فيربوونى ئەو گۆوارە توركيانەى بەلنشاو لە توركيانە دەهينرانە كەركوك و لاو كەركوكيبەكان دەيانقۆستەو، بەتايبەتى گۆوارەكاني (يەددى گون) و

(*) كاك رەشيد نەجيب ئاگادارى كردم كە لە ئيزگەى راديوى بەغدا رۆژى نيو سەعات بەرنامەى كوردى هەيە و پتيوستيان بەوەرگير و بلاوكرەو هەيە، ئەو بەموديرەكەى گوتوو و پتيوستە بچم بۆ لای، كە چووم سەعات چواری پاش نيوەرۆيان بۆ دانام كە لە ئيزگە نووسين و دەنگم تاقى بكرتەو. لە كاتى دياركراو دا گەبشتمە ئيزگە، مودير هيشتا نەهاتبوو، بەلام فەرمانبەرەكان لەوى بوون، گوتم من لەگەل موديرا سەعات چوارم بۆ دانراو بيم و دەنگم تاقى بكرتەو، يەكيان گوتى ئيمەيش چاوەروانى تۆ بوون، بردىم بۆ ژورتيكى ديكە كە دەستەى مۆسيقا ئامادە و لەسەريى بوون، منى لەسەر كورسيك دانا و ميكرۆفۆنى هينايە بەردەم و گوتى: «دەى، چيت بۆ ليدەن؟» من كە سەرم لەم قسەيە سورمابوو هەستم كرد هەلەبتيك لەم كارەدا هەيە، بەلام لەسەرخۆ گوتم «با حەيران ليدەن»، كابرأ لەم قسەيەم سلەميبەو و گورج لى پرسيم: «بۆچى تۆ لە ناسرەيو نەهاتووى؟» گوتم نا، خۆ تۆ هيجت لى نەپرسيم و منت هينايە ئيرە، ئەو داواى لتيوردنى كرد و گوتى ئيمە چاوەروانى گۆرانيبتيكى ناسرەبين بيت و تاقى بكەينەو. ئەمجا دەنگ و نووسينيان وەرگرتم و گوتيان دەتوانم لەسەرى مانگەو دەوام بكەم، بەلام من پيش سەرى مانگ بەغدام بەرەو كەركوك بەجيتەشت. ئەوسا ئيزگەى كوردى تەنيا (كاملى كاكەمىن) لى لتيوو.

(ئاكبابا) م دەكرى و بەرەوانى دەمخوئىندەنەو و ماناكانيان تىدەگەشىتم.

كارىكى تازەشم دەست دابوويى كە نزيك بوو تووشى گىرە و كىشەى لابهلام بكات، ئەويش ئەو بوو كە دەنگوياسى شارى كەركووم بۆ رۆژنامەى (ئەلئەھالى) بەغدا دەنارد و لە كۆتاييدا دەمنووسى (مراسلكم) و اتا پەيامنيرتان (*).

يەك لەو ھەوالانە ئەو ھەبوو كە دوكانەكانى شەقامى ئەوقاف ملكى دايرەى ئەوقافن و ھەموو سالى دوكاندارەكان ئىجارەكانيان لەگەل ئەوقاف تازە دەكەنەو، ئەو سالى سەرجمەى دوكانەكانيان پىكەو ھەستە مزايەدە و يەككى پارەدار ھەموو بەجارى وەرگرت، جا بەئارەزووى خۆى كرىي لەسەر دوكانەكان دانا، ئەو بەقال و دارتاش و تەنەكەچىيانەى چەند سالى لەو دوكانەدان يا دەبوو مل بۆ كرىي گرانى پارەدارەكە پاكىشن، يا دوكانەكانيان بەجى بىلن!... ئەم ھەوالەم بەرەخنە لە ئەوقافى كەركووم نارد و بلاويش كرايەو.

ھەوالى دووھم- بەھۆى شەرەو شەكر دەست نەدەكەوت، وىستيان بەپىي دەفتەرنفوس شەكر دابەش بكرى، داوايان لە خەلك كەرد نفوسەكانيان بەدەن بەموختارى گەرەكەكانيان، خەلك واپان كەرد، بەلام پاش ماوھىيەك سەرى نەگرت و خەلكەكە داواى دەفتەرنفوسەكانيان كەردەو، موختارەكان كە ئەو ھەموو دەفتەرنفوسانەيان وەكو لۆدە كا لە

(*) ئەو كاتەى گەيشتمە سلىمانى، تاقە يەك وشەى عەرەبىم نە بەخوئىندەنەو و نە بەئاخواتن نەدەزانى، سالى ۹۳۵ (خالە حاجى) بۆ ئەو ھاوچاوم بكرىتەو لەگەل مستەفا سايبى خوشكەزايدا ناردەى بۆ بەغدا، ئەوسا مستەفا و (تاھىر بەھجەت) پىكەو چاپخانەيىكى بچووكيان پىكەو نابوو، ديوانى شاعىرەكانيان پىن چاپ دەكرد و ناويان نابوو (چاپخانەى كوردى و مەريوانى)، ئەو چاپخانەى لە ژىرخانىكى (خانەى قەدورى) بوو لە نزيك جىسى كۆن و ئەحمەد شوكرى (دوكتۆرشۆ) كارى تىدا دەكرد. رۆژىك ناردىانم بۆ چاپخانەى (نەجىح) كە لە تەنەشتىيانەو بوو تا پىيان بلىم قاقەزمان بۆ بىنيرن، چووم گوتم قاقەز، كەس تى نەگەشىست، بىرم كەردەو من كاتى خۆى لە حوجرە خوئىندوومە (الكتابه على القرطاس) و اتا نووسىن لەسەر قاقەز، بۆيە دەسبەجى گوتم (يا بە قىرتاس قىرتاس) دىسان كەس تى نەگەشىست، ئەمجارە كوردىكيان بانگ كەرد و ئەو تىبىگەياندىن كە من بۆ قاقەز ھاووم. ئەمە ئمۇنەى عەرەبى زانىنى ئەوسام بوو.

جا لەو رۆژەو تائىستە شەش سالى. لەم ماوھەيدا بەبى مامۆستا، تەنيا لەسايەى خوئىندەنەو و خۆماندووكردنى بى وچان وام لىھااتووە دەتوانم نووسىن بۆ رۆژنامەى عەرەبى بىنيرم و بلاويش بكرىتەو.

ژوورىكدا ھەلپشتبوو، يەك دوو كەسيان دانا تاكو جىيان بەكەنەو. ھەر كەس بچوايە دە فلسيان لى دەستاند جا دەفتەرهكانيان بۆ دەدۆزىيەو و دەياندايەو، من قايل نەبووم ئەو دە فلسە بەدەم و قەم لەگەل كەردن، پاشان ئەمەشيانم كەرد بەھەوالىك و بۆ (ئەلئەھالى) م نارد، كاتى بلاوكرايەو، كارى دەستانى كەركووم زۆر توورەبوون و بەئاسانى نووسەرى ئەم ھەوالانەيان دۆزىيەو كە منم (چونكو خۆم لەملا و لەولا ئەمەم بلاوكرەبۆو) لە پۆلىسخانە بانگ كرام و فەرمانى گرتنىشم دەرچوو، بەلام چونكو (كاك ئەدیب) مودىرى پۆلىس و (مەحمود شەوقى) سەرنووسەرى پۆلىسخانە ناسياوم بوون، بەئاسانى رىزگارم بوو.

لە بەھارى سالى ۱۹۴۱د شەرى دووھى جىھانى تەواو گەرم بووبوو، ئەلمانىيان نازى پاش داگىركردنى ئەوروپا، لە دوو قۆلەو بەرەو لای ئىمەيش دەھاتە پىش، لە باكور گەيشتبووە سنوورى قەفقاز و لە خۆراواو پىي خىستبوو نىو خاكى ميسرەو. خەلكىكى زۆر بى ئەو ھى لە ناوھەركى نازىتى بگەن چەپلەيان بۆ ئەم سەرکەوتنە لىدەدا و لە زۆرەى مالان شەوانە بەرنامەى عەرەبى بەرلەن دەكرايەو، جەماوەر تەنيا يەك شتى ئاوات بوو ئەويش شكانى ئىنگلىز و رووخانى ئەم دامودەزگا رىزبەى بەغدا.

دايرەكەمان زۆريان جولىكە بوون و سەرۆكى دايرە ئىنگلىزىك بوو بەناوى ميسستەر گۆدفرى، لە مانگى نىسانەو بەخشكەى جولىكەكان خۆيان دزىيەو و دائىرەيان بەجىھت، لە بەغدا كارى دەستانى سەر بەئىنگلىزى يا رايان كەرد يا گىران، رەشىد عالى گەيلانى حكومەتىكى دژى ئىنگلىزى پىكەو ھەنا و بەئاشكرا بەگىرئاندا چوو، ميسستەر گۆدفرى سەرۆكى دايرەمان گىرا و خرايە پال ئەو ئىنگلىزانەى لە كۆمپانى نەوتى كەركووكدا گىرا بوون. ئا لەو كاتەدا برادەرىكى عەرەبم لە بەغداو بۆى نووسىم كە زۆر بەپەلە بچم بۆ لای و چىم ھەيە لە كىتەبى ئەدەبى و ديوانى شىعەر لەگەل خۆم بىبەم تاكو بىنيرن بۆ ئىتالىا، لەوئى ئىزگەيىكى گەرە و بەھىزكراو تەو بەھەموو زمانەكانى رۆژھەلات دەنگوياس بلاو دەكاتەو و پروپاگەندە بۆ ئەلمان و ئىتالىا دەكات و منىش دەبە بىزەرى كوردى لە (بارى).

چونكو زانىبوومان كە مامۆستا توفىق وھبى گىراو و ئەفسەرىكى سوپايان لە جىگا داناو، دەرەفى ئىجازە وەرگرتنم نەبوو، بەپەلە مالىكەم ناردەو سلىمانى و خۆم گەياندە بەغدا، ئەو برادەرە لەگەل خۆى برەمى بۆ بالۆزخانەى ئىتالىا، بالۆز خۆى لەوئى نەبوو چووينە لای جىگرى بالۆزى يا سكرتير كە ناوى سىنىيور كۆربىانو يا كودريانو بوو، ئەو

هه‌ندئێ پرسبیاری لیککردم، تاقه کۆسپم نه‌زانینی زمانیکی ئه‌وروپی بوو، به‌لام گوتی ئه‌وه‌ش ئاسانه، توو عه‌ره‌بی ده‌زانیت و له‌ویش به‌شی زۆری هاوکاره‌کانت عه‌ره‌بن، زۆریش نابا زمانی ئیتالی فیترده‌بیته، ناو به‌ناو سه‌ری ئیتره‌ بده هه‌ر کاتێ فرۆکه‌مان بوو هات به‌ریت ده‌که‌ین، په‌نجای دینار پاره‌یان دامی و هاتینه‌ ده‌ره‌وه. له‌ هه‌یوانی بالۆتێرخانه وینه‌ییکێ مۆسۆلینی به‌قه‌واره ۲×۴ مه‌تر هه‌لواسرابوو.

هه‌ر ئه‌و رۆژه له‌گه‌ڵ ئه‌و براده‌ره‌ چووم ناوی خۆم له‌ ده‌سته‌ی لاوان (کتاب الشباب) ی شیوه‌ی نازی توومار کرد، ئه‌رکی ئه‌ندامانی ئه‌م ده‌سته‌یه‌ چاودیری و پاراستنی نیوخوی به‌غدا بوو له‌ پیلان و کاولکاری جوله‌که‌ و که‌سانی سه‌ر به‌ئینگلیز، من به‌ر که‌رتی (سینه‌ک) که‌وتم که‌ زۆریه‌ی دانیشته‌وانی جوله‌که‌ بوون، شه‌وانه‌ چوار چوار به‌کۆلانه‌کاندا ده‌گه‌رێن نه‌وه‌کو مالیک گلۆپ یا مۆم داگیرسینی، چونکه‌ ده‌نگ بلاو بوو که‌ فرۆکه‌ی ئینگلیز شه‌وانه‌ دینه‌ سه‌ر به‌غدا و جوله‌که‌کان به‌لایت یا گلۆپ ئیشاره‌تیاان بوو ده‌که‌ن و شوپنه‌ تایبه‌تیه‌کانیان پیشان ده‌ده‌ن. (*)

نزیکه‌ی دوو هه‌فته‌ چاوه‌روانیم کرد و چه‌ند جارێکیش سه‌ری بالۆتێرخانه‌م دا، دواچار که‌ چووم شپه‌رزه‌ هاتنه‌ به‌رچاوم، وا دیاربوو خه‌ریکی که‌لوپه‌ل پێچانه‌وه‌ و بارکردن، کودریانو له‌وێ نه‌بوو، ئه‌وانه‌ی پرسیارم لیککردن گوتیان بالۆتێرخانه‌ ده‌گوتینه‌وه‌ بوو موسڵ... خۆبشم ده‌زمانی شتیکی وا هه‌یه‌ چونکه‌ شه‌ر له‌ به‌غدا نزیکی بوو بووه‌ و ده‌نگی تۆپه‌کانیان گوی لێ بوو، هه‌ر چوار عه‌قیده‌که‌ رایان کردبوو و رژیته‌ی په‌شید عالی رووخابوو، ئازاوه‌ییکێ ناخۆش که‌وتبووه‌ نیوشاره‌وه‌، دوکانی جوله‌که‌ و که‌سانی سه‌ر به‌ئینگلیز ده‌شکان و تالان ده‌کران، ئه‌و جوله‌که‌نه‌ی ده‌که‌وتنه‌ به‌رده‌ست، ده‌کوژران، یه‌ک دوو بریندارم دی له‌ قه‌راخ جاده‌ که‌وتبوون خۆنیاان له‌به‌ر ده‌رۆیی و له‌به‌ر رێبواران ده‌پارانه‌وه‌، به‌لام که‌س ناویری لێ نه‌ده‌دانه‌وه‌ بیانگه‌ییته‌ جیتی ده‌رمان و دوکتۆر، منداله‌ عه‌ره‌ب به‌کۆلان و شه‌قامه‌کاندا رایان ده‌کرد و ئه‌م گۆرانیه‌یان ده‌گوت:

(*) له‌ که‌رکووک ژمیاریکی جوله‌که‌مان هه‌بوو به‌ناوی (رۆبێن عه‌بودی) که‌ یه‌کترمان زۆر ناخۆش ده‌ویست، چه‌ند جارێک له‌ دايره‌ قه‌رمان بوو، لێره‌ ده‌مبیسته‌ که‌ هه‌ندئێ عه‌ره‌ب ئه‌م رۆژانه‌ ده‌رفه‌تیاان ده‌ست که‌وتوه‌ و له‌ پیتاوی کۆنه‌قیندا ده‌ست له‌ جوله‌که‌ی دراوسێ یا هاوکارییان ده‌سه‌ره‌وین، تاوانی درۆیان بوو هه‌لده‌به‌ستان و ده‌ستیان لێ ده‌وه‌شیتن. منیش رۆبێن عه‌بودیم بیره‌که‌وتوه‌ که‌ له‌ که‌رکووک رای کردبوو، ده‌مویست به‌ر ده‌ستم که‌وێ تا تۆله‌ی خۆمی لێ بکه‌مه‌وه‌، هه‌والیم پرسی و به‌دوایدا گه‌رام، به‌لام باش بوو نه‌مدۆزییه‌وه‌.

ئه‌شقال قلبک سباسون، من طقت الطقایی؟

ذبحوک ذبح الجیجی و دبوک للسمکایی!

ئه‌مه‌ که‌ عه‌ره‌بی شیوه‌ جووله‌که‌نه‌یه‌. واتا «ساسون، که‌ ته‌قه‌ت لیکرا و گرمه‌ی هات ئاخۆ ده‌که‌ت چی ده‌گوت؟ وه‌کو مریشک سه‌ریان پریت و بوو ماسییاان فری دایت!»

پاش یه‌ک دوو رۆژ به‌غدا گۆرا و دنیا هاته‌وه‌ سه‌ر باری مانگیک له‌مه‌وپیش، ره‌سمی مه‌لیک هه‌لواسرانه‌وه‌ و نازییه‌کانی دوینتی بوونه‌وه‌ به‌ئینگلیزچییه‌کانی پیری. مامۆستا توفیق وه‌بی و ئه‌ندازیاره‌ ئینگلیزه‌کان گه‌رانه‌وه‌ شوپنه‌کانی خۆیان، منیش که‌ بێ ئیش که‌وتبووم به‌کراست چووم بوو لای مودیر عام، که‌ چاوی پیم که‌وت پرسی بوو هاتووم بوو به‌غدا؟ گوتم له‌م هه‌رایه‌دا منیش ده‌رکرام، ده‌زه‌جێ فه‌رمانی دا بگه‌ریمه‌وه‌ شوپنه‌که‌ی خۆم، یه‌ک له‌ فه‌رمانبه‌ره‌کان خۆی گه‌یانه‌ ژووری و پیتی گوت ئه‌مه‌ (من) یه‌کیک بوو له‌ نازییه‌کان، به‌لام مامۆستا وه‌بی سه‌ری بادا و گوتی وا نییه‌، ئه‌مه‌ کورده‌ و کوردیش هه‌رگیز نابیتته‌ نازی. هاتمه‌وه‌ که‌رکووک بوو سه‌ر ئیشه‌که‌م.

ئه‌وه‌بیش بلیم که‌ گۆران له‌ نازی ویستی من راژی نه‌بوو، به‌نامه‌ و له‌ چاوپێکه‌وتنه‌کانا ره‌خنه‌ی لێ ده‌گرتم، ته‌نانه‌ت له‌ نامه‌ییکیدا به‌چه‌ند شیعرێک گالته‌ی به‌م بیره‌ی من کردبوو.

پاش گه‌رانه‌وه‌ی دووباره‌م بوو که‌رکووک، له‌ چاخانه‌ی مه‌جیدیه‌ (مامۆستا ره‌فیع حیلمی) م ناسی، ئه‌م چاخانه‌یه‌ تاو له‌ دویمینه‌ و ئامیتری یاریکردنی نه‌بوو، رۆژنامه‌ و گۆوازی بوو دانیشته‌وان داده‌نا، رۆژتیک مامۆستا منی به‌یه‌کیکی دی ناساند که‌ ناوی (عه‌بدوخالق قوتب) بوو، وا بزانه‌م مودیر یا مامۆستای سانه‌ویی که‌رکووک بوو و پیتی گوت ئه‌م (واتا من) ده‌توانم یارمه‌تی بده‌م. ئه‌ویش کتیبیکی پۆلی دوو یا سیتی عه‌ره‌بی دامی و گوتی ده‌مانه‌وێ ئه‌م کتیبه‌ بکه‌ین به‌کوردی، خۆت دوو سێ پارچه‌ی لێ هه‌لبێتیه‌ و بیه‌که‌ به‌کوردی، به‌لام شیعه‌ره‌کانیشی ده‌بێ بکه‌ی به‌شیعه‌ری کوردی. من ئه‌وه‌م زوو ته‌واو کرد و بۆم بردنه‌وه‌، نووسینه‌که‌ی خۆم دانێ و له‌ولاتر دانیشتم، خۆیندیانه‌وه‌ سه‌یریکی منیان کرد و پیتیدا چوونه‌وه‌ و هه‌ردووکیان ده‌ستیان کرد به‌پێکه‌نین، من ته‌ریق بوومه‌وه‌ و تووره‌ش بووم، به‌په‌له‌ چایه‌که‌م خواره‌وه‌ و خه‌ریک بووم برۆم. مامۆستا (ره‌فیع حیلمی) بانگی کرده‌مه‌ ته‌نیشتی و هه‌ندئێ پرسبیری لێ کردم له‌ باره‌ی پله‌ی خۆیندن و بیره‌باوه‌ری سیاسییه‌وه‌، پاشان گوتی دايره‌ی مه‌ساحه‌ به‌که‌لکی تۆ نایێ، من جیگاییکێ باشترت بوو

دهبینه‌وه، له راستیشدا ئیشیکی زۆر باش و له‌باری بۆم دۆزییه‌وه له دایره‌ی مه‌عارف، به‌لام له‌بهر نه‌بوونی شه‌هادهی قوتابخانه‌م سه‌ری نه‌گرت.

پۆژتیک‌کی دی له دایره‌ی پیاویک هاته دیدهنیم که نه‌مده‌ناسی و ئه‌ویش منی نه‌دیسوو. گوتی من ناوم (زه‌نون ئه‌یوب)ه و هه‌ندی نامه ده‌بینم که بۆ پۆژنامه‌ی (ئه‌له‌هالی)یان ده‌نیری، هاتووم له‌ نزیکه‌وه بتناسم، من پێشتر چیرۆکه‌کانی ئه‌و پیاوهم خویندبووه و زۆر به‌دلم بوون، بۆیه زۆرم رێژ لێنا و به‌خێرهاتنم کرد. زۆر پرساری لێ کردم که تا کویم خویندووه و چ جوهره کتیبیک چه‌ز لێ ده‌که‌م، که زانی هێشتا هیچ کتیبی تیوری و زانیاریم نه‌خویندۆته‌وه، ئامۆژگاری کردم که خویندنه‌وه‌ی گۆوار و چیرۆک که‌م بکه‌مه‌وه و خوو بده‌مه کتیبی سیاسی، گوتیشی من ئیستا ده‌چم بۆ موسل، له‌ گه‌رانه‌وه‌دا هه‌ندی کتیبی باشت بۆ دینم. (*)

۱۲- له دایره‌ی ئازووقه‌دا

له تایپراپته‌ر و نووسینه‌ی رۆتینییه‌کانی دائیره‌ی وه‌رز بووبووم، داوام کرد بکریتم به‌ (مه‌ساح) نه‌خشه‌کێشی زه‌ویزار، داواکه‌م په‌سندکرا و له‌گه‌ڵ ده‌سته‌بیک نیراین بۆ ئۆردووگاییک له‌ سلیمانی بۆ مه‌شق و فێربوونی تۆپوگرافی، یه‌که‌م جار له‌ نێوانی گرده‌بۆز و قه‌ره‌چه‌تانی سورداش بووبین، پاشان هاتینه‌ کارپزه‌وشک و تووی مه‌لیک له‌قه‌راخ شاری سلیمانی. (**)

(*) هه‌ر له‌و رۆژانه‌دا ناسیاریم له‌گه‌ڵ ده‌سته‌ی (به‌هایی)یه‌کاندا په‌یدا کرد. پۆژتیک له‌ کتیبخانه‌ خه‌ریکی خویندنه‌وه‌ی (دائیره‌توله‌عاریف) بووم و وشه‌ی (به‌هایی)م ته‌ماشای ده‌کرد. یه‌کێک له‌ ته‌نیشتمه‌وه سه‌رنجی دابووم، سه‌ری قسه‌ی کرده‌وه و گوتی ئه‌گه‌ر بته‌وئ زیاتر له‌ به‌هانی تیبگه‌ی من ده‌توانم کتیب و سه‌رچاوه‌ی باشت بده‌م، ئه‌مه سه‌ره‌تای ناسیاوی من و (عه‌زیز سه‌بوور) مامۆستای سانه‌وی بوو، زۆر جار برمه‌یه‌ مالی خۆیان و گه‌لیک کتیب و چاپه‌مه‌نیه‌ی خۆیان خسته‌ به‌رده‌ستم. کاتی که زانی نووسینی کوردیم باشه و ده‌توانم ته‌رجه‌مه بکه‌م داوایان لێ کردم کتیبی هه‌ره‌ پیرۆزی خۆیان (ئیقان) بکه‌م به‌کوردی، پاش ماوه و ماندوو بوونیک زۆر توانیم ته‌راوی بکه‌م، له‌ پاداشتا چل دیناریان دامی، ئاشنایه‌تیم له‌گه‌ڵ به‌هائیه‌یه‌کاندا هه‌تا دێزه‌مانیک هه‌ر ما بوو، ته‌قه‌لایان دا بکه‌ن به‌یه‌کێک له‌ خۆیان، به‌لام تێم گه‌یاندن که ئه‌وه بۆ من ده‌س نادا و با هه‌ر به‌ئاشنایه‌تی بێنینه‌وه‌ باشته‌. کتیبیکێکی دیکه‌یان (به‌هائووللا و ده‌وری نوێ) مه‌حموود جه‌وده‌تی شه‌هید کرده‌ویه به‌کوردی.

(**) رووداویکی خۆش: له‌م ئۆردووگایه‌دا دوو پشک پێوه‌ی دام و زه‌هره‌که‌ی په‌ریشانی کردم، به‌په‌له‌ گه‌یاندیمانه‌ نه‌خۆشخانه‌ تازه‌کراوه‌که‌ی مه‌لکه‌ندی، دوکتۆر بریاری دا پێنج رۆژ له‌ژێر چاودێریدا <

ماوه‌ی فێرکاریمان سه‌ مانگی خایاند، میسته‌ر بوت سه‌رۆکی ئه‌ندازبارانی مه‌ساحه مه‌شقی پێ ده‌کردین و به‌رپه‌به‌ری ئۆردووگاکه‌مان ئینگلیزیک بوو به‌ناوی میسته‌ر سترۆکنیل.

یه‌که‌م قوناخی ده‌ست به‌ئیشکردمان، گونده‌کانی ئه‌وه‌به‌ری گوتی بوون له‌ ناوچه‌ی هه‌ولێر، من گوندی (به‌ده‌نه‌)م به‌رکه‌وت که دانیشتوانی (شه‌به‌ک)ن، کاتی سه‌رنج له‌ شیوه‌ ئاخاوتنه‌کانیان دا به‌جوهره‌ تورکی و کوردییکی تایبه‌تی ده‌وتین، که شیایوی پرس و لیکۆلینه‌وه‌یه، بیرم له‌وه‌ کرده‌وه‌ خۆمیانی له‌گه‌ڵ ماندوو بکه‌م به‌لکه‌ شتیکی نه‌زانراوم بۆ روون بیه‌ته‌وه‌.

مه‌ساح ده‌یتوانی پێنج کریکار رابگرێ، چیشته‌که‌ریک، دوو پاسه‌وان، دوو کریکار بۆ هه‌لگرته‌ی ته‌خته و سیپا و هه‌لچنینه‌ی که‌له‌که‌به‌رد. من چیشته‌که‌ریکی سلیمانی له‌گه‌ڵ بوو، چوارکه‌س پاسه‌وان و کریکارم له‌ گونده‌که‌ گرت و دووانی پیر و به‌سالاجووم بۆ پاسه‌وانی هه‌لژارد تا بتوانم شه‌وانه‌ پرسیار و ده‌مه‌ته‌قێیان له‌گه‌ڵدا بکه‌م، ده‌فته‌ریکیشم دانا بۆ نووسینه‌وه‌ی زاراوه‌ تایبه‌تیه‌کانیان و تۆمارکردنی داپه‌نه‌ریتی کۆمه‌لایه‌تیان.

هێشتا دوو مانگم له‌ گوندی به‌ده‌نه‌ ته‌واو نه‌کردبوو و نه‌خشه‌که‌م نیوه‌چل بوو که نامه‌بیکێ میسته‌ر سترۆکنیل بۆ هات ده‌بویست بچم بۆ لای له‌سه‌ر پردی که‌له‌کی یاسیناغا، که چووم هه‌ندی پرساری له‌ باره‌ی ئیشه‌که‌مه‌وه‌ لێ کردم و پاشان گوتی:

> بێنمه‌وه، ژووریکی تایبه‌تیان دامی، ئه‌و کاته کچیکێ زۆر جوان و ئیسکسووک سیسته‌ر بوو به‌ناوی (سه‌بری) که زۆر گۆزانی به‌سه‌ردا هه‌لدراره و تا ئیستاش ئه‌و گۆزانیانه‌ ده‌گوتینه‌وه، هه‌موو به‌یانیان ده‌هات چه‌پکێ گولی ده‌خسته‌ گولدا نه‌که‌وه و ژووره‌که‌می ریک ده‌خست. کوپ و کالی براده‌رم له‌نێو شار ده‌رفه‌تیان بۆ ره‌خسابوو، پۆل پۆل به‌رواله‌ت بۆ سه‌ردانی من و له‌ راستیدا بۆ بێنینه‌ی سه‌بری ده‌هاتنه‌ لام و دیارییان بۆ ده‌هینام، منیش شه‌وانه‌ شیعی خۆشم بۆ ده‌نووسی و به‌یانیان بۆم ده‌خویندوه‌وه، ئه‌و سه‌ری له‌ شیعی و میعی ده‌نه‌ده‌چوو، به‌لام هه‌رپێی خۆش بوو و پێده‌که‌نی.

یه‌کێ له‌هاوکاره‌کانم نووری سه‌ید عه‌زیز رواندزی نه‌خۆش که‌وت، ئه‌ویشیان هێنایه‌ ژووره‌که‌ی من، ئه‌م کوپه‌ جگه‌ له‌وه‌ی له‌لادێ گه‌وره‌ بووبوو، هه‌ر له‌خۆشیا شه‌رم بوو، به‌یانیه‌که‌ دوو براده‌ر هاتبوون بۆ لام و باس باسی سه‌بری بوو و سویندیان ده‌خوارد که ئه‌گه‌ر ژووریکێ ئاوا تایبه‌تیان بده‌نێ خۆیان نه‌خۆش ده‌خن و دین لێره‌ ده‌نوو، له‌م کاته‌دا سه‌بری هاته‌ ژوور پۆزبازی لێ کردین و چو بۆ لای سه‌ید نووری لێی پرسی «کاکه‌ چۆنی؟» نووریش به‌شه‌رمیکه‌وه: «باشم خوا عافوت کا!».

«باشتر وایه تو ته نیا به کاری خوته وه خه ریک بیت، من نامه وی له بهر گیروگرتی لابه لاهه پرۆژه کهم قورتی تی بکه وی»، من هیچ له مه بهستی تی نه گه یشتیم، که گه رامه وه ده بینم ئەو دهفته ره ی توژینه وه ی شه به کانم تیدا نووسیوه نه ماوه، چندی بوی گه رام نه دۆزرایه وه. دوای دوو رۆژ (سه عید ده نو) ی پشکنییرمان هات و ئاگاداری کردم که من بۆ حیلله گوئیزاومه ته وه و مه ساحیکی دیکه دیته ئیتره پیویسته که لویه له کانی میری بده می و خۆم پرۆم... گوئیشی قسه ی خۆمان بی تو گومان له هه لسه که وت ده کری و وا زانراوه که خه ریکی سیاسهت و شتی وایت!

گه رامه وه سلیمانی و نه چووم بۆ حیلله، به لکو هه ر به جارێ وازم له مه ساحه هینا، ماوه بیتهک بی ئیش مامه وه خۆم به نووسینی تابلوی دوکان و دایره کان خه ریک ده کرد که ئه ویش زۆر کهم بوو، ئەو سه رده مه دایره بیتهکی تازه دانرابوو به ناوی (ته موبین) و اتا ئازووقه که مودیره که ی ره شید جه ودهت بوو، رۆژتیک چووم بۆ لای، ئەو که ناسیاری کۆنی من و مه حموود جه ودهتی برای ده زانی (* لای خۆی دایمه زاندم و کردم به به ریری وه رگرتنه وه ی کۆپۆن له و فرۆشیارانه ی شه کر و چا و کوتال له میری وه رده گرن و به پیتی کۆپۆن دابه شی ده کهن، چهند فه رمانبه ریکی خانه نشینیش ته نیا بۆ مانگانه وه رگرتن له ته موبین دامه زرابوو ده بویه من ئەو کۆپۆنانه یان بده می به راوردی بکه ن، یه که له وانه حه مه ی ئەمین ئە فه ندی بوو که یه کهم رۆژی هاتنه ئەم دیوهم فه رمانی ده رکردمی دابوو.

پاشتر کرام به لپیرسراوی ته موبینی قه زای شارباژێر. له و رۆژه دا ته موبین دایره بیتهکی پر ئیش و به پمیتن بوو، گه نم و جۆ و کۆپۆنی شه کر و چا و قوماش لیره وه دابه ش ده کرا،

(*) مه حموود جه ودهتی شه هید یه کیتک بوو له و ئەفسه ره خوئنگه رم و دلسۆزانه ی له هه موو بزوتنه وه و شه ره کانی شیخ مه حموودی نه مرده به شداری کردبوو، ئەو کاته ی له چاپخانه ی ژبان کارم ده کرد یه کترمان ناسی و پیتی گوتم که خه ریکه پاره ی ته قاویتی چهند سه اله ی وه رده گری و له گه ل ئەندازیاریتک به ناوی ره شید عارف چاپخانه بیتهکی کوردی پیکه وه ده نین و ده یانه وی هاوکارییان کهم، منیش به لئینی هاوکاریم دای، به لام کاتیک سه ودای ته قاویته که ی ته واوبوو ته نیا ئیمزای مدیری مالییه (عه بدو لالا سه نه وی) ناویکی مابوو، کابرا به رقاچوو گوته هه رگیز من ئیمزا ناکه م، تو چهند سه ل له حکومهت یاخ ی بویی و ئیسه سا پارهت بدیتتی، چه ندی ته قه لا درا نه یکرد، مه حموود جه ودهت ئە وه نده تووره بوو له به رده می براده ره که ی خۆیدا به ده مانچه کوشتی. پاش کوده تای به کر سیدقی له خنکان رزگاری بوو، به لام کاتی به کر سیدقی کوژا مه حموود جه ودهت گیرا و ئیعدام کرا.

شه ش فه مانبه ر و ده کریکارمان هه بوو، له به یانی تا ئیواره خۆم و هاوکاره کانم ئیسمان ده کرد.

ئەو سه له به وی ته رزه و بی بارانییه وه ناوچه ی شارباژێر ده خل و دانی نه بوو مه ترسی برسیته ییان لی ده کرا، بویه جۆبیک زۆریان له سلیمانییه وه بۆ نارین تا به سه ر گونده کانیدا دابه ش بکه یین، کوئخای گونده کانمان ئاگادار کردن که لیسته ی خیزانه کان بنووسن و بۆمان بیتن تا کو سه ری ده کیلۆ جۆیان بدیتتی، جا کاروانی که روباری لادیتی رووی تیکردین و به ریمان ده کردن.

براده ریک پیتی گوتم که مه عاونی پۆلیس عارفه فه ندی (عارف قاپره ش) خیزانی زۆره و مانگانه که ی به شی ناکا، له م جۆبه ی ده دری به خه لک چهند باریکیش بدری به و خراپ نییه، من ئەمه م نه کرد چونکو پیم واوو ئەم جۆبه ته نیا بۆ لادیییه هه ژاره کانه و من ناتوانم به ئاره زوو بلاوی بکه مه وه، ئەمجاره قایقام که تورکمانیک بوو به ناوی (سامی عه لی) هه مان قسه ی به گوئ دادام، به ویشم گوت که ئەم جۆبه به پیتوانه بۆ من دیت و منیش به پیتی لیسته دابه شی ده کهم، تو پارچه قاقه زیکم بۆ بنووسه چه ندی بلتی دهیده می، قایقام وای نه کرد و منیش جۆم نه دا به عارفه فه ندی... له سه ر ئەوه دژایه تی که وته نیوان من و پۆلیسه وه.

له چوارتا خانووێکم له باوکی (کاکه ی فه للاح) گرتبوو، به ره ه یوانیکه به رز و خوئی هه بوو، من هاتوچۆی یانم نه ده کرد، شه وانه ده سته بیتهک له خوئنده وار و ئەده ب دۆسته کان ده هاتنه لام، له وه به ره ه یوانه تا درهنگ وه خت به خوئنده وه ی شیعر و گیرانه وه ی قسه ی خوئش رامان ده بوارد، له وانه ی ده هاتن شیخ ئەحمه دی شیخ غه نی نووسه ری قایقام که شاعیر بوو به نازناوی (فه وزی) شیعی ناسک و جوانی ده نووسی، مه لا کاکه حه مه ی ئیمام، برایم ئەده م کاتبی ته موبین که شاعیری هه ره مه مان ناوناوو چونکو هه تا بیته وانیا به و قه له می بری بکر دایه شیعی ده نووسی بی ئەوه ی گوئ بداته کیش و ناوه رۆک، میرزا محمه ده مین (مه نگوری) نووسه ری شاره وانیی چوارتا و به رپویه به ری قوتابخانه که ناویم بیه نه ماوه. ئەوسا چوارتا کاره بای نه بوو، لامپاییکی گه وره ی سه رپۆش دارمان له سه رمیز داده نا بۆ رووناکی.

شه ویک کۆزه که مان گه رم بوو بوو و پیه له سه ر شیعی تکی شیخ ره زای تاله بان ی بوو که له پر خرکه به ردیک له چراکه مانی دا خرمنی کرد و بلاوو بوو، دوا به دوای ئەو بارانی به رد به سه رماندا باری. میوانه کان خوئیان کوتایه ژیر میتز و کورسی و په نا دیواره وه، به ردباران یه ک دوو ده قیقه ی خایاند و باش بوو که س سه ری نه شکا و بلاوه یان کرد. پاشتر

دراوسیکان گوتیان پۆلیس بوون بهردیان هاویشت. رۆژی دوایی ئەم رووداوەم بۆ مودیری تەمبۆن نووسی.

هاوین بوو، کە پڕیکم لە سەربان کردبوو شەوانە لە نێو کە پرە کە دا دەنوستین، نیو شەو و پۆلیس هاتن بنمیچی ئەو سەربانەیان ناگر تیبەردا، کاتیەک خەبەرمان بۆوە لە نێو ناگر و دوو کە ئاگایان خواردوو، هاوارمان کرد، دراوسیکان فریامان کەوتن، نوێن و شتمان سووتا، بەلام خۆمان بێتوی بووین. ئەم رووداوەشم بۆ کاک رەشید جەودەت نووسی و داوام لێ کرد ئەگەر ناتوانی مپارتیز، هیچ نەبی با لێرەم بگوتیتەوه.

نیوهرۆی ئەو رۆژه مۆتەسەریفی سلیمانی (لیوا بەهائەدین نوری) و مودیری پۆلیس (سەبری عەبدوللای کۆبی) و مودیری خۆمان (رەشید جەودەت) لە سلیمانییەوه گەشتنە چوارتا و لیکۆلینەوه دەستی پیکرد، لە ئاکامدا بۆیان دەرکەوت کە ئەم رووداوانە فیتی پۆلیس بووه. مۆتەسەریف کە بیستبووی من نووسەرم و کتیبەکە ی ئەو (پروسینا چۆن بەرز بۆوە) م وەرگێڕاوەتە سەر کوردی، پتی گوتم «تۆ بۆ ئەم ئیشە دەست ناهەیت، ئێرە شوینی دزی و دابەشکردنی دەسکەوت لە گەڵ پۆلیسە، دەتەسەوه سلیمانی لای خۆم ئیشی تەرجمەت پێ دەکەم و دەر فەتە دەبێ بە ئارەزووی خۆت بخوێنیتەوه و بنووسی». شەویش مووچە خۆرەکانی کۆکردووه و بە تورکی قەسە ی بۆ کردن و گوتی «من کوردیکی هەولێریم، ئەو نەندە لە نیشتمانە کە ی خۆم دوور کەوتوومەتەوه کە بە داخەوه کوردیم بێر نەماوه، ئێو پڕوانە ئەم چیا و دۆل و قەدپالانە کە بە راستی نمونە ی بەهەشتن، بەلام بزانی دانیشتوانی ئەم بەهەشتە لە چ حالیکدان رووت، برسی نەخۆش و نەخوێندەوار... جا ئەگەر ئێو ی هاوختین بەزەبیتان پتیبانا نەبیتەوه و یارمەتیبان نەدەن. خوا غەزەبتان لێ دەگری!»

ئاکامی هاتنی مۆتەسەریف و لیکۆلینەوه کە ی ئەو بوو کە سامی عەلی لە قایمقامی لابرا و ناریدانە دیتیک، عارف قاپرەش ئەستێرەبیکیان لێ سەندووه و گواستیانەوه بۆ باقوبە، منیش هێنارمە داڕە ی مۆتەسەریف لە گەڵ مەدحەت موبارەک ناو کوردیکی کەرکوکیدا کرام بە مۆتەرجم، ئێمە ئەو ئاگاداری و بەیان و دەستووراتانەمان لە عەرەبیبەوه دەکرد بە کوردی کە لە بەغداوه دەهاتن.

رۆژیک برووسکەبیککی کورت و خەست لە بەغداوه بۆ مۆتەسەریف هات کە: «الغیت وظائفکم المدنیة والعسکرية جميعها، توجهوا الى بغداد للمداولة مع وزارتي الداخلية والدفاع»، و اتا هەرچی فرمان و بەرپرسانی ملکی و سوپایبیتان هەیه هەمووی هەلۆشایەوه. وەرە بۆ بەغدا بۆ وتووێژ لە گەڵ وەزیرەکانی بەرگری و نیوخوابیدا. ئەو کاتە

لیوا (بەهائەدین نوری) چەند ناو و فرمانی زۆر گرنگی میری بە دەستەوه بوو. وەکو فرمانە ی هێزەکانی سوپای باکوور، جیگری فرمانە ی هێزی ئاسمانی، مۆتەسەریفی لیوا ی سلیمانی و شتی دیکەش.

ئەم ئالۆگۆرە کوتوپرە چاوەروان نەکراوه بۆ زۆر کەس سەرسورپنەر بوو، بەلام ئەوانە ی ئاگاداری نیازی دەروونی جوولانەوه نەیتیبەکانی بەهائەدین نوری بوون دەیانزانی کە ئەو گواپە دەرسی لە هەلە کە ی جەنەرال بەکر سیدقی وەرگرتووه و بەتەمای (یا هەرە یا وەرە) یە و شتی گەورە ی لە مێشکدا یە، کەچی بە داخەوه ئەویش لە جباتی ئەو ی بناخەبیککی گەلی و گشتی بۆ نیاز و گەلە کە ی خۆی داڕپێژی، پشتی بە چەند کەسبیککی ناودار و ناسراوی کورد بەست کە هەر یە کە بیان بابەتیک بوون و تەنیا لە دلاقە ی بەرژەو نەندی تاییەتی خۆیانەوه بۆ کوردایەتیبان دەروانی.

مەعروف جیاووک هاتە جیتی بەهائەدین و یە کەم هەنگاوی پاککردنەوه ی ئەوانە بوو کە لە بەهائەدینەوه نزیک بوون، (رەشید جەودەت) رۆیی و (حیکمەت زەهاوی) لە شوین دانرا، منیش کە هەر لە سەر میلایکی تەمبۆن بووم و لە داڕە ی مۆتەسەریف تەرجمەم دەکرد دانرا مۆتەمبۆنی ماوەت و ئەو نەدیان بیانوو پێ گرتم کە ناچار بووم وازم لە فرمانی میری هینا.

دیسان بێ ئیش کەوتەوه، رۆژانە لە گەڵ رەمزی قەزادا رام دەبارد کە سینەمایبیککی پتیکەو نەبوو، رۆژیک مەعروف جیاووک فرمانی گرتنی من و رەمزی دەرکرد و گیراین، کاتێ گەشتینە زیندان دەبینین زۆر ناسیامان پتیش ئیمە گیراون و لە ژوورەون، (*) وەکو حەماغای ئەو پرەحماناغا، ئەحمەد تەقی، عومەر قەزاز، عەلی قەزاز و زۆری دیکە، فرمانی گرتنی زۆر کەسی دی لە پیاوماقوولانی سلیمانی دەرچووبوو، بەلام بەردەس نەکەوتبوون، میرزا توفیق قەزاز لە رینگای دەرەندیخانەوه رای کردبوو خۆی گەیاندبووه بەغدا، شیخ قادری حەفید توانیبوو ی بگاتە کەرکوک و لەوێ رایانگرتبوو، ئەوانی دیکەش خۆیان شار دەبووه.

(*) ئەو سالە ی ئەم زیندانە دروست دەکرا، ئیواران کە بۆ پیاسە بەرەو مەلکەندی دەرچوون بەناویدا دەگەراین و سەرنجی ژوورەکانیمان دەدا و بەگالتەوه بەیەکترمان دەگوت «خوا بیکایە کەم کردنەوه ی ئەم شوینە خۆشەت پێ بپێی»، کەچی ئەم ئاواتە گالتەبیبی بۆ من و رەمزی قەزاز بە راست گەرا و هەردوو کمان ئەو نوخشیەمان بەرکەوت.

ئەم گىران و پاورنەنى ئىمە لەسەر بىرىدى داداگايىكى قانۇنى نەبوو، بەلكو لەو سالانەدا بەھۆى شەرى جىھانىيەو دەسلەتتىك درابوو بەموتەسەرىفەكان بەناوى (قانۇن سلامة الدولة وصيانة الامن العام) كە دەيانتوانى ھەركەسىتىكان بوى ھەتا شەش مانگ بەيى لىپىرسىنەو و تاوانباركران لە گرتووخانەدا بىھىتلەنەو.

گىرانەكەمان بابەتتىكى تايبەتى بوو، بەندىخانە بەھۆى تازەيىيەو بەندى كەم لى بوو، دالانى بەرامبەرى دەرگای دەرەو ھەركابوو دىوہەخانى ئىمە، بەرىز كورسى و قەنەفەى لى دانرابوو، ئاگردانىك سەماوەر و ئىستىكان و جزوہقاوہى لەسەر رىز كرابوو، ھەر لە بەيانييەو ھاجى و بازركان و خەلكى شار دەستە دەستە بەرەو زىندان دەھاتن، دادەنىشتن جگەرە و چايىيان دەخوارد و دەرىشتن جىگايان بو دەستەيىكى دىكە چۆل دەكرد، ھەندىكىان لەگەل خوياندا فەرە رىواس يا چوالەيان دەھىتا، نوپىمان لە مالى ھەمەئاغا و مىرزا توفىقەو بەھاتىبوو، خواردنىش ھەر لەو دوو مالىەو دەھات، دوو پىاوى ھەمەئاغا لە بەيانييەو دەھاتن خزمەتيان دەكرد و ئىوارە دەرىشتەنەو.

لېرەدا ھەوالى كۆتايى ھاتنى شەرى جىھانىمان بىست.

پاش بىست و چەند رۆژ ھەمەئاغا بەردرا، ئىمەيش بانگ كراينە لای مۆتەسەرىف مەعروف جىاووك، يەكەم جار گلەبى لە ئەھمەد تەقى كە تۆپىاويكى ژىر و دنيا دىتەيت چۆن بەقسەى ئەم و ئەو دەخەلەتتەيت و دواى خەيالى مندالانە دەكەوى؟ بەعومەر قەزازی گوت تۆكاسىيت و مندالت زۆرە، خەرىكى كاسىي خۆت بى باشترە، لىگەرې با توفىق قەزاز سىياسەتبازی بكات، بەرەمزىشى گوت تۆلەسەر دزى لە فرمانى مىرى دەركرائىت و جارىكى دى مووچەى حكومەت ناخەيتە گىرفانتەو، سىنەما شرىكت پىكەوہناوہ مال و مندالتى پى بەخىتو دەكەى، دواى كلالوى باردوو مەكەو، دلنباہە دنيا بەھەر بارىكدا بگۆرې تۆنە دەبىتە نايب و نە دەگەرپىيەو سەر فرمانى مىرى. نۆرە گەيشتە من، خىسەيىكى لى كەردم و گوتى تۆبەتەماى چىت؟ بەھائەدەين نورى بەلېنى قايمقامى پىداوى؟ تۆشەھادەى سەرەتايىت نىيە، خۆشت بكوژى و ھەزارى ھەك بەھائەدەين نورىت لە پشت بى تەوزىف ناكرىت... پاشان لە چاوى مىزەكەى چەند پەرەقافەزى دەرھىنا و بەتورەيىيەو سەرىكى كەردن و گوتى كورە تۆشەرم ناكەى جنىو بەدايكى من دەدەى؟(*) دايكى من سەرى سپىيە و پىاوان شەرمى لى دەكەن، پاشان بى

(*) من و رەمزی بەدەسنوس و كاربۆن شتىكمان دەنوسى برىتى بوو لە شىعەرى گەپ و وپنەى كارىكاتىر و ھەوالە پر لە گالتەكانى حكومەتى سلېمانى، ناومان لى نابوو (دەنگى كۆمەلەى <

ئەو چاوەروانى ھەلامى ھىچ كامىكىمان بى ناردىنى بو لای مودىرى پولىس، لەوئ ھەرىكەى پەرەيىكىان پى مۆر دەكردن و دەرىشتىن. سەرە گەيشتە سەر من، مودىر گوتى وا ديارە تۆلە ھەموويان موھىمترىت، پىويستە تۆسەد و پەنجا دىنارى كاش دابىتى جا بەرەللا دەكرىت، پىم گوت ھىشتا كەلپەلەكانم لە زىندان نەھىناوہتەو دەچمەو، كاتى خىلى قەزازەكان ئەمەيان زانى، چوون پارەكەيان ھىنا دايان و منىش رىزگار بووم.

خوشكى توفىق تەلەفۆنى بو كەردن كە نەھىتلەن بچمە مالىەو، بۆيە ھەموومان چووينە مالى ئەوان ناغان خوارد، دايكى تەلەفۆنى بو سەعید قەزازی كورى كە مۆتەسەرىف بوو لە ھەولېر، مژدەى بەرپوونمانى دايبى و پىشى گوت ناكامىش بەرپوو، بەلام بى ئىشە. پاشان بەمنى گوت پىويستە بى گىرپوون بچىتە ھەولېر، ھەمە سەعیدى كورم ئىشى بو داناوى.

۱۳- لە ھەولېر

لە ھەولېر (سەعید قەزاز) زۆر بەگەرمى بەخىرھاتنى كەردم، لە بەشى مالىيەى لىوا دايمەزراندم، بەلام تەنيا مانگانەكەم لەوئ ھەردەگرت، خۆم لە دەفتەرى نەھىنى دايرەى مۆتەسەرىف -قەلەمى سەرى- كارم دەكرد، نىوانمان ئەوہندە خەست و خويانە بوو كە ھەموو خەلك بەخزمى مۆتەسەرىفيان دەزانىم، گەلىك نىوہرۆيان دەبىردمە مالى خويان پىكەوہ ناغان دەخوارد. لە يەكەم رۆژەكاندا پىنى گوتم «نابى بەگ و شتى وام پى بلېنى، من بەتۆ دەلېم كاك سەعید تۆيش بەمن بلې كاك سەعید، بەلام ئىمزاكانمان نەختىك لە يەك دەچى پىويستە تۆ ئىمزاى خۆت دەسكارى بكەيت».

لە ھەمووى خۆشتر ئەوہبوو كە لېرە گۆرانم چاوپىكەوتەو، ھەر لە دايرەى ئەشغال ژمىرىيار بوو، ئىواران پىكەوہ پىاسەمان دەكرد و شەوانە دەچووينە يانە، جار جارە شىخ رەئوفى خانەقاش تىكەلاوى دەمەتەقتى ئەدەبىمان دەبوو، ئەو نووسەرى قايمقامى مەركەز بوو. بىرپاردا ھەفتەى دوو شەو، شەوئىك لە مالى گۆران و شەوئىك لە مالى شىخ رەئوف دابىشىن، بەلام مالى من كەلكى مېواندارى پىتوہ نەبوو.

> زەرەوالە)، مانگى دووجار بلاومان دەكردەو و بەپۆستەدا بو مۆتەسەرىف و سەرۆك دايرەكانىشمان دەنارد، ئەو ژمارەيەى مەعروف جىاووكى زۆر توروہ كەردبوو شىعەركەى شىخ رەزا بوو بەكەمىك دەسكارىيەو كە دەلى:

«مەعروفى بى درايت گوى كەردە نا و وىلايەت
چىت پى بلېم قورمساخ ھەردوو گونم بەدايەت»

گیوی موکوریانی داوای له گۆران کردبوو له دانیشتنه کافماندا به شداریت، چهند جارتیک هات، قاموسیکی به دهسته وه بوو، ههر جاره پیتتیکی ده داینی تا له ماوهی ههفته پیتکدا چیمان لهو پیتته به بیردادی بینوسین. شهویک لیتی پرسین «بازانم ئیوه له هاوواتاکانی ماست چی ده زانن؟» زۆرمان بیر کردهوه هیچمان شتیکیان به بیردا نه هات، تۆراخ و خهسته و مه یله مان ده زانی، به لّام ئه مانه ماست نین، داوامان له گیو خۆی کرد پیمان بلّی، ئه ویش به بابیبوونیکه وه گوتی ئاخو بۆیه قاموس نووسین له دهست هه موو که س نایب و ماندوو بوونی پێ دهوی، کاکێ خۆم هاوواتای ماست (تپوله) به!

ئیمه سه رمان سورما بوو، بۆچی تا ئیستا ئه م وشه یه مان به رگۆی نه که وتوه، له راستیدا هه رسیکمان لیتی دردۆنگ بووین، چونکو له ره و ده رپینی ئه م وشه یه له کوردی نه ده چوو له به رگۆیمان ئاوه کی دیار بوو، به لّام ده نگمان نه کرد، پاش یه ک دوو هه فته شیخ ره ئوف ئاگاداری کردین که مه ته لی (تپوله) ی هه له ئیناوه، گویا له دیانه یا عه نکاوا مه سیحیه کان جوژه شتیکی له ماست دروست ده که ن ئاوه که ی نزیکێ تپوله یه و ئه م زاراوه یه ش فری به سه ر کوردیه وه نییه، شه و کاتێ ئه مه ی به گیو گوت زۆر تووره بوو و ئیمه ی به نه زان دانا و چیدی له که ئماندا کۆنه بووه.

له و رۆژانه دا شوپشی بارزان ده سستی پیکرد، چینی رۆشنییر و به شی زۆری نیشتمانییه کانی کورد راسته وخۆ و لایه لا پشتگیریان لێ کرد، به تایبه تی (هیوایی) یه کان، منیش که له به شی نه ئینی ئیشم ده کرد هه موو برووسکه و نووسراوه تایبه تییه کانم ده هاتنه به رده ست، به تایبه تی ئه و برووسکه تورکیانه ی له مه ر داخستنی سنوو و هاوکاری هه ردوو حکومه تی تورکیا و عیراق دژی کورد ده هاتن و به پیتی لاتینی ده نووسران ده مکردن به عه ره بی.

براده ران به ناوی (هیوا) وه داوایان لێ کردم که پتویسته منیش له م راپه رینه پیرۆزه دا به شداری بکه م، ئه رکی من ئه وه یه که هه ر برووسکه و نووسراویک په یوه ندی به شوپشه وه هه یه کورته یا وینه بیکی بنیتم بۆ سه ره وه. ئه م داخوازییه منی خسته هه لویتستیکی له روودامانه وه. له لاییک کاک سه عید قه زاز ئه وه ندی یارمه تی داوم و له خۆی نزیک کردوومه وه خه لک به خزمان ده زانن. له لاییک دیکه وه داخوازی براده ران و خزمه تی کوردایه تی له سه رووی هه موو لیکدانه وه کانه و (نا) هه لئاگرئ، له پیتشه وه ویستم پرس به گۆران بکه م، به لّام نه متوانی ئه و نه ئینییه لای ئه و بدرکتیم، له پاش چهند رۆژ سه ره هینان و بردن، دوو دلیم خسته ئه ولاوه و ئاماده یی خۆم به براده ران راگه یاند، (سه عید

جهوه ره) ناویکیان بۆ ده ستنیشان کردم که دیته ماله وه بۆ لام و چیم هه یه بیده مه ئه و ده یگه ییتیتته حه مه قودسی له رواندز یا هه ر شوپتیکی که به باش بزانی. به درتیا یی شوپش و تا له سنوو ئاوابوونی شوپشگیا ن ئه م ئه رکه م به جی هینا.

له داوی تیشکانی شوپش، دادگاییکێ عورفی له هه ولیر داندا بۆ لیکۆلینه وه و سزادانی هاوکار و لایه نگرانی شوپش. له و رۆژانه (لقی بانکی زراعی و صنایعی) له هه ولیر ده کرایه وه، موته سه ریف ناوی منی دا بوونی، به مانگانه ییکێ باش دامه زرام به (جیگری ژمیاری) و ده ستم به ئیش کرد.

رۆژتیک سه ره له به یانی دوو پۆلیس هاتنه ماله وه و داوایان لێ کردم بچم بۆ لای مودیری پۆلیس، که چووم بێ ئه وه ی وه لامی رۆژباشه که م بداته وه (له کاتیکدا ناسیا ویمان هه بوو) لیتی پرسیم داخوا سه لتم یا ژن و مندالم هه یه، گوتم ژن و مالم هه یه، گوتی له ئیستا وه هه تا نیوه رۆ ماوه ت هه یه بچۆ مالت بارکه و بچۆره وه بۆ سلیمانی ئه گه ر پاش نیوه رۆ لیره مابیت ماله که ت به پۆلیس بۆ بار ده که م و به پاسه وانی ده تنیمره وه، ویستم بچم بۆ لای موته سه ریف، به لّام فه راشه که گوتی نایه وی بمبیینی، براده ران تییانگه یاندم که سه عید جهوه ره گیراوه و راستی له زۆر که س گوتوه یه کیان تۆیت، به لّام موته سه ریف فایله که ی تۆی وه رگرتۆته وه تا خۆی سزات بدا، ئه م ده رکرانه ت سزاییکه ئه و بۆتی داناوه تا تووشی زیندان و چه رمه سه ره نه بیت.

به ناچاری شه ره و بره م بارکرد و ناردمنه وه سلیمانی و خۆم رووم کرده رواندز، چومه مالمی خاله شاکر - شاکر موحرم - نووسه ری یه که می دادگای رواندز که به راستی کوردیکێ پاک و دلسوژ و جیتی پروابوو، به سه ره اته که م بۆ گتیرایه وه و گوتم ده مه وی بچم بۆ کۆماری کوردستان له مه هاباد، ئه و گوتی که له به ر سه رما و رتیه ندان جگه له لۆری عه سه کهری هه یج گوتیه ره وه بییک به گه لیدا ناروا، به لّام ئه گه ر توانیمان ده تگه ییتنه گه لاله و له وی (شیخ نوری) ده توانی به رپیت بکا. سی چوار رۆژ له گه ل (عه زیز کوری خال شاکر) دا چوینه سه ر پردی جندیان و داوامان له سه ربازه کان ده کرد هه لمگرن ریک نه ده که وت، رۆژی چواره م بۆم ره خسا چومه نیتو لۆرییکه وه و گه یاندمیه سه ر پردی گه لاله و له ویته سه رکه وتم بۆ نیتو گوند و گه ییشتمه لای شیخ نوری شیخ صالح که مودیر ناحیه بوو.

شیخ نوری هاتنه که می زۆر پێ خوش بوو، وه کو خۆی ده یگوت له و گونده بچوو که دا هاوهدم و ناسیاویکی نه بوو به تایبه تی له م وه رزی زستانه دا که به فر چوار لای ته نیوه، هاوړینی رۆژ و شه وی (جه ناب) ی کورپیه تی، ده یویست ماوه بییک پیکه وه مپتینه وه، به لّام تیمگه یاند که زۆر به په له ی گه ییشتمه مه هابادم، شه ره زا و قاچاخچیه کانی بانگ کرد و

داواى لىكردن بىگه يىنن، ئەوان گوتيان كە تەنيا زەلامى بەگور و قۇچاخ دەتوانى بەشەرە شەق بىگاتە دەربەند ئىدى لەو بەولاولەتر بالدارىش لەبەر بەفر بىر ناك، بەلای كەمەوہ پىتوبستە دوو مانگ رابوہستەم تا رى دەكرىتەوہ. شىخ نورى ئەمەى بەدل بوو دەيگوت گوى مەدەبى، عەلشيش و مريشكى زۇرمان ھەبە و عەرەقىش پەك ناكەوى، ئەم دوو مانگە پىكەوہ رادەبوئىرەن و لە بەھارا بەئاسانى ئاوا دەبىتە ئەودبوو...

بەلام من ھەفتەبىتە زياتر نەمامەوہ، گەر امەوہ بۆ ھەولير و لەوتشەوہ بۆ سلىمانى. (*)

۱۶- ئەرزوھالئووسى

لە سلىمانى بى ئىش بووم، كاكە ئىبراھىم ئەحمەد بەھوى برادەرىكى خۆبەوہ تاپىرايتەرىكى نىوداشتى بۆ كرىم و پارىزەرەكان بەلئىيان دا كارى نووسىنەكانىيان بەمن بىكەن، بەلام پىتوبستەم بەدوكانىكى نىك سەرا ھەبوو و دەستەم نەدەكەوت. لەو رۆژانەدا (عەلى حاجى مەلا شەرىف) دوو دوكانى بەرامبەر چوارپىيانى سەرا گرتبوو كە بەرۆژ ھەتا ئىوارە داخرايون، لە ئىوارە بەدواوہ دەستەى مۆسىقا و گۆرانىبىتى لە ژورەوہ دادەنا و دەستىيان بەزىمۆكوت دەكرد، واپەرىكى لە دوكانەكەوہ راکىشابو بۆ چەترى پۆلىسى سەر چەقى چوارپىيانەكە و دوو سى مىكرۆفونى گەورەى لى قايم كرىدبوو كە دەنگى گۆرانى و ھەراكەى دەگەبىشتە ئەو سەرى شار، ناو بەناو وشەبىتەك يا شىعەرىكى لە بارەى ئازابى و

(*) ھاورپى گەرەنەوہم بۆ سلىمانى ئەندازىار (ھەمە سالىڭ ژاڭلەبى) بوو كە لە دادگای عورفى بەكەفالىت بەردرابوو، لە كەركوك بەسوارى پاسىكى تەختەى شەقوشى رى كەوتىن، پاش بانگى شىوان گەبىشتەنە نىك چەمچەمال و پاس بەبەكجارى پەكى كەوت، بارانىش شەستى دەكرد، جانتاكانمان ھەلگرت و خۆمان گەباندە نىو ئاوابى، چاخانەكەى چەمچەمال نە چراى ھەبوو نە چا نە ئاو، ھەمە سالىڭ گوتى: من لىرە برادەرىكەم ھەبە ئەفسەرى سەريازگى (زابت تەجنىدە)، با بچىن ميوانى بىن، مندالىكمان بەكرى گرت بەنىو كۆلانە پر لە قور و زەلكاوەكاندا مالىكەى پىشان دابىن. ئەو كورە ئەفسەرىكى لاو بوو خۆى و دابىكى پىكەوہ بوون، زۆريان رىزگرتەن و خاوەن مال مەبىزى خواردەنەوہى رىكخست و ھەر دەھات و دەچوو، لە جولانەوہبىتكدا بايىكى لى بەربوو، ئىمە وامان پىشان دا كە ھىچمان گوى لى نەبوو، بەلام ئەو كورە بەستەزمانە بەجۆرىك شلەژا كە نەبىزانى چۆن خۆى گەباندە ھەرگا و بۆى ھەرچوو، پاشان دابىكى ھات و گوتى: (ج... ژانە سەرى گرتوہ و دەلئى با ئەوان نانى خۆيان بەخۆن من ناتوانم لەگەلبان دابنىشم. ئىمە نامان خوارد و نوستىن، بەبىانى كە ھەستىان زانىمان خاوەن مال ھەلئەستاوہ و ھەتا نەشرۆبەن ھەلئاستى، بەپەلە ماللاوایىمان كرد و ھاتىن. ئىستابىش بۆ ئەو رووداوە بەداخەوہم ھەرچەندە سووچى ئىمەى تىدا نەبوو.

ئازادىخووزى ئىمپراتورىتى بەرىتانى مەزن تىكەل دەكرا.

برادەران (عەلى) بان قايل كرىدبوو كە بەبىانىيان تا نبوہرۆ تاپى و مەبەكەم لە دوكانەكەى ئەو دانىم و ئىش بىكەم، بەلام ئەم يارمەتسىيەى عەلى حاجى مەلا شەرىف زۆرى درىزە نەكىشا و پەكى ئىشەكەم كەوت.

وھەكو پىشتىرىش گوتومە، لە ھەر بارودۆخىكدا رىگام بووبى پەبەندى خۆم لەگەل رۆژنامەنووسىدا درىزە پىداوہ. لەو رۆژنامەدا (عەزىز شەرىف) لە بەغدا رىگا درابوو كۆمەلەبىتەك بەناوى (حىزبى شەعب) پىكەوہ بى و رۆژنامەبىكشى دەردەكرد بەناوى (ئەلەتەن)، من ئەو رۆژنامەبىم ھەز لى دەكرد و دەمخوتىدەوہ، چەند رۆژ پاش ئەوہى چوومە دوكانەكەى عەلى، گوتارىكەم بۆ ئەو رۆژنامەبى نارد لەزىر نىشانى (زورناى ئىستىعمار)، باسى ئەو زىمۆكوت و مىكرۆفونانەم كرد كە كابرابىتىكى چلەكاوخۆر لەبەر لوتى مېرى سلىمانىدا قوتى كرىدۆتەوہ و كەسىش نەقى لى نايى!...

ئەم گوتارە لە رۆژنامەى (الوطن) دا بلاوبۆوہ و دەنگى داىوہ، ھەرچەندە كاربەدەستىانى مېرى خۆيان شلوئ نەكرد. بەلام عەلى خۆى و ھاوكارەكانى كەوتنە پرس و لىكۆلەنەوہ و لە ئاكامدا دەستىان گەبىشتە نامەكەى من و زانىان نووسەرى ئەو گوتارە منم... لەسەر ئەوہ عەلى مېز و تاپبەكەمى فرىداىە ھەرى و ئىشەكەم راوہستا.

لە بىرەوہرىبە خۆشەكانى رۆژانى ئەرزوھالئووسىم، ئەو رووداوەم لە بىرە: كاكە بلە پىاوتىكى شارەزورى بەبەلگە و برىارى دادگاوە بۆ ناردم تا ئىستىنافى بۆ بنووسم، ئىستىنافەكەم بۆ نووسى و لىم پرسى ناوت چىبە؟ گوتى ئەلى مامە سەن، منىش وھەكو خۆى نووسىم «ئىمزا ئەلى مامەسەن» و دامە دەستى بردى، زۆرى پى نەچوو حاكم لە دووى ناردم، دەبىنم حاكم (شىت مستەفا) و (پارىزەر كاك برايم) و (ئەلى مامەسەن) لەوئىن؛ حاكم لىى پرسىم ئەمە تۆ نووسىوتە؟ گوتم بەلئى، گوتى ناوى ئەم پىاوەت بەراستى نەنووسىوہ؟ زانىم مەبەستى چىبە، بۆبە گوتم خۆت لىى بپرسە بزائە ناوى چىبە، حاكم توورە بوو و گوتى تۆ ئەوئەندەت خوتىندەوارى نىبە بزائى ئەلى مامەسەن واتا عەلى مام ھەسەن؟ گوتم كەواتە «مام» كەش بىكەن بەعەرەبى و بلئىن عەلى عەمو ھەسەن، تىكا ئەكەم بەم پىاوە بلئى تۆ ناوت عەلى عەمو ھەسەنە بزائە توورە نابى؟ كابران ناوى خۆى چۆن گۆدەكا وام نووسىوہ، حاكم لە داخانا قىراندى و گوتى لەمەودا ھەر داواكارىك بەدەستى تۆ نووسرابى من وھرى ناگرم. لىرەدا كاكە بلە خۆى تىھەلقوتاند و بەحاكمى گوت ئەمە شاعىر و نووسەرە و يەككىكە لەوانەى ھاوكارى گۆوارى (رووناكى) ئىوہى

کردوو و شتی نووسیون.

له گهڵ حاکم شیت ناشت بووینهوه، به لّام ئەو هەر سوور بوو له سەر ئەوێ که شیوه نووسینی ئەدەب و نووسراوی دادگا دوو شتی جیاوازی و ئەو پازنی نایب وای بوو بنووسم.

کۆماری کوردستان له مه هاباد دامه زرابوو و رۆژنامه ی کوردستان کاتێ ده گه یشته ئیره، ده ستاو ده ست ده قو زرایه وه و به شتیکی پیرۆز ده زانرا، به لّام ئیمه ده مانزانی که له باره ی دارشتن و پازانه وه ی رۆژنامه نووسییه وه که موکوری هیه و هیتشتا ساکاره، کاک برام ده یگوت له وه ی پیویستیان به یه کیته جگه له نووسه ری و کوردیزانی سه ری له کاری چاپخانه ش ده رچن، پیت چۆنه ئەم ئەرکه بخه یته سه ر شانی خۆت؟ زۆر به شادییه وه ناماده یی خۆم پیشان دا.

کاک برام ئەم پیشنیاره ی نارد و پاش مانگیک وه لّامی په سند کرانم هاته وه، ههروه ها نامه ییکی تاییه تی براده ری خو شه ویستم (سه یید محمه دی ته هازاده) شم بو هات که نووسیبو ی به یه له خۆم بگه یینمه پایته ختی کوردستانی نازاد. به م پییه رۆژیکی هاوینی ۱۹۶۶ به ماله وه له گهڵ کاروان که و قه ری و له قه راخ گوندی (که ناروی) له رووباری ته یه ت په رینه وه و به نێو خاکی کوردستانی نازاددا روومان کرده شاری مه هاباد.

۱۵- له کۆماری کوردستانی ئێران

شاری مه هاباد که پاش یازده سال بینه مه وه له باری ئاوه دانی و نوێکارییه وه فه رقیکی ته وتۆی نه کردبوو، هه مان کۆلانی به ردیژ و خانوه قورینه کان و ناو به ناو که لاهه ی دارووخا و هه ردوو مه یدانی (نازادی) و (مه نگوران) مابوون، سنووری شاری ههروه کو خۆی بوو به رین و بلاو نه بوو بووه، ته نیا گۆرستانی مه لا جامی زیاد ی کردبوو له سه ئاشانه وه گه یشتبووه کانی مام قه مبه ران، له سه ره ئه و سه ئ رێبانیه ی (چوارچرا) یان پێ ده گوت خانووبه ره ییکی نوێ بو کاربه ده ستانی سه رده می شا دروستکرابوو ئەمڕۆ بوته باره گای حزبی دیموکراتی کوردستان، پێشه وا قازی محمه دی سه رده ک کۆمار و ئەندامانی لیژنه ی ناوه ندی و وه زیره کان هه موویان لیته دا کۆبوونه ته وه و کار ده که ن که جاران شوێنی مدیر ناحیه ی ئێران بووه، ئەوه ی سه رنج راکتیش بێ هه موو دیواره کانی ده ره وه و ناوه وه ی ئەم باره گایه به پۆسته ری گه وه ره گه وه ره و په نگاو ره نگ ۲×۱ مه تری رووسی دا پۆشرا بوو که وێنه ی ستالین و قاره مانان و گه وره پیاوانی سوڤیتییه یان ده نواند، سه یید محمه دی وه زیری له شساخیم دیت و پێکه وه چووینه باره گای حزب و چاومان به پێشه وا که وت، سه یید

محمه د نامه که ی کاک برامی پیشان دا، به خیره اتنی کردم و له باره ی خویندن و چۆنیته ی ژبانی ئەو چهند ساله وه پرسیا ری کرد، پاشان به سه یید محمه دی گوت نامه که بدا به لیپه سراوانی حزب له مه ره دامه زرانمه وه.

جیگای رۆژنامه و چاپخانه ش به رامبه ره باره گای حزب بوو، چووم بو ئەوه ی و چاوم به سه رنووسه ری رۆژنامه (سه یید محمه دی حه میدی) که وت، پاش یه کتر ناسین چووینه لای کریکارانی پیتچن و وه ستا و فیته ری مه کینه. له یه که م سه رنجی سه ره پییدا بووم ده رکه وت که ئەمه ته واوتر و ریکویتیترین چاپخانه ی کوردیه که تا ئیستا دامه زراوه، شه ش ته خته پیته ته واو له پۆنتی هه شته وه تا سی و شه ش، که ره سه ته ی پیویستی ته سه ل، مه کینه ی کاره با یی بو قاقه ز برین و بو کونکردن، مقه سی ئوتۆماتیک بو قاقه ز برین، ده زگای توادنه وه و دارشتنی مز بو نینیا و بۆش، مه کینه ییکی گه وه ره و نوێی چاپ، مه کینه ی پێ، مه کینه ییکی دروون... شازده کریکاری وریا و دلّسو زیش کاربان تیدا ده کرد. ته نیا یه ک ده زگای زه نگوگرافی ده ویست تا له هه موو سه ره تیکه وه په رداخ و ته واوبن. ده توانرا رۆژنامه ییکی رۆژانه ی به یازده هه زار نوسخه پێ ده ریتین، به لّام رۆژنامه ی کوردستان هه فته ی سه ئ یا چوار جار ده رده چوو له ژماره کانی له ۶۰۰ تا ۸۰۰ دانه تی نه ده په ری. کۆسپی ناخۆشی چاپخانه هیزی کاره با بوو، ئەو کاته شاری مه هاباد تاقه یه ک مه کینه ی زۆر کۆن و بچووک ی کاره با ی هه بوو که به شی روونا کردنه وه ی نیوه ی شاری نه ده کرد، بو ئیش پیکردنی مه کینه ی چاپخانه، ده بوایه جگه له کاره با ی مالان گلۆبی کۆلانه کانیش بکوژیته وه.

بو چاره ی ئەم ناته واوییه حزبی دیموکرات ناردی مه کینه ییکی گه وه ره ی کاره با بو رووناکی شار و ماتۆر و دینه مویتیک بو چاپخانه کرا، پاش یه ک دوو مانگ ماتۆر و دینه مۆبه که گه یشت و داندران، به لّام ده زگای کاره با که هه ره نه هات و نه گه یشت.

شیوه ی هه لّسوورانی کار و به رتیه بردنی نیوخۆی کۆماری کوردستان با به تیکتی نوێی بێ وینه بوو. ئەم ئەزمونه تازه یه ی کورد که ته مه نی له یازده مانگ تینه په ری، خۆی به سه ره خۆ و خاوه ن ده سه لات ده زانی، خه لکی رزگارکراو حکومه تی تارانیا ن به دوژمنیتی داگیرکه ری به زیو داده نا که له کۆلیان بوته وه و تازه گه رانه وه ی بو نییه. له راکه یاننده کائماندا ناوی کوردستان و ئیرانمان وه کو دوو لایه نی هاوتا ده هیئا و امان ده رده پری که په یوه ندیمان له دراوسیتی به ولا وه تر نییه، خۆم گوتاریکم بلاو کرده وه به ناوی (نیوانی ئیمه و تاران) و تیییدا زۆرم ره خنه له رژیمی تاران گرتبوو که بۆچی ریزی دراوسیتی و هاوسنووری ناگری، له لایینیکی دیکه شه وه بووجه ی ده زگاکانی کۆمار مانگ

به مانگ له تاران وهرده گيرا به ناوی مووچهی پۆلیس و فه ماندر و کاربه دهستانه وه، چونکو کۆماری کوردستان له جیاتی رژیمی تاران ئاسایشی ئەم ناوچهیه دهپارێزی و کاروباری میری به پێوه دهبا. له دوا مانگی ته مه نی کۆماره که مان که سوپای عه جه م شالاوی بۆ کوردستان هینا، پاره نه بوو مووچهی پێشمه رگه و فه مانبه ره کانی لێ بدری، حزب ده رگای عه مباری شه کری کرده وه و له جیاتی پاره ی مانگانه شه کریان دانێ.

هه ر له یه که م رۆژه وه دهوامی چاپخانه م ده ست پێکرد، بۆم ده نووسین و رینوینیم ده کردن و یارمه تی کرێکاره کانم ده دا، به لām مانگیکی پێچوو بێ نه وه ی فه رمانی دامه زران و ئیش دیارکرانم ده رچێ؛ چه ند جارێک سه رم له باره گای حزب دا و چاو م به (سه ید محه مه دی ته هازاده) که وت، به لām وه لām مێکی راستم ده ست نه که وت، ئەو پاره یه ی له گه ل خۆم هینابووم له برانه وه دا بوو، ناچاربووم له جیاتی پرسیار که وتمه تووره بوون و هه راکردن، ده مگوت من له سه ر داخوازی خۆتان هاتووم، ئەگه ر ئیشتان پێم نییه مینیره وه شوینی خۆم، سه رنووسه ری رۆژنامه (حه میدی) یش له یارمه تی و پشتگیری درێخی نه کرد، ته نانته ت چوو به پێشه وا قازی محه مه دی سه ره ک کۆماری گوت که بوونی من بۆ ئەوان چه ند پێویسته و پێشنیاری کرد که من له جیاتی ئەو دا بندریم به لێ پرسراوی چاپخانه و رۆژنامه که، چونکو له و باشتری لێ ده زانم و با ئەو یش بگه رێته وه سه ر فه رمانی پێشووی که له دایره ی (ئامار) سه رژمیره. داخوازییه که ی له لایه ن پێشه وا وه په سندرکرا و بریاری دامه زرانم ده رچوو. باشتر بۆم ده رکه وت که هۆی ئەم ته گه ریه تیچه ندنی که سانیکی بووه که ترساون له وه ی قوت بوونه وه ی من به لێها تووی و کوردی زانییه وه زبانی بۆ په زه کانی ئەوان بێ و پله ی کورسییه کانیان بله قینی.

رۆژێک له باره گای پێشه وا وه داواکرا ژماره ی نوێی رۆژنامه به رم و بچمه دائیره ی پێشه وا. چاپخانه و باره گای حزب به رامبه ری یه کتر و ته نیا شه قامیان نیوان بوو، کاتی رۆژنامه که م برد و چووم دیتم که یه کیکی نه ناسراوی له لا دانیشتوو، پێشه وا منی به و ناساند که ئەمه سه رنووسه ری رۆژنامه که مانه، به مینیشی گوت ئەو برایه (قه دری به گ) له کورده ناسراوه کانی کوردستانی سو ریا. قه دری به گ هه ندی پرسیا ری لێ کردم و پاشان به شپوه ییکی ره خنه گرانه گوتی: «کاکای خۆم تۆ به پرسیا ری رۆژنامه ییکی که زمانی کۆماری کوردستانه، هه ر میوانیکی بێگانه روو لێره بکا ده یه وی تۆ ببینی، جا کاتی تۆ به م ده یه نه شپرتوه وه بچیته به رده می میوان ده بیته هۆی سه له مینه وه یان، کوردا یه تی ته نیا

به رانکوچۆخه له به رکردن ته واو نا بێ، پێویسته ده سته جلکیکی لێوه شاره ی وات له به ر دا بێ که شیاوی سه رنووسه ری رۆژنامه بێ» ئەم تییینییه ی میوانه که کاری تی کردم، که مێک بێ ده نگ بووم و پاشان به پێشه وام گوت گه وره م وه لām ی بده مه وه؟ گوتی به لێ، گوتم جه نا بێ قه دری به گ وه نه بێ من له به رکردنی چاکه ت و پانتۆلم پێ ناخۆش بێ یا نه زانم کراوات به ستم، به لām راستییه که ی ته نیا ئەم رانکوچۆخه یه م هه یه که ئیشتی پێوه ده که م و ده چه م پێشووی میوانان و شه وانه یش پێیه وه ده نووم، پێشه وا به پێکه نینه وه گوتی ئیسه گه لیکی هه ژار و چه وسیتراوه ین تازه خۆمان رزگار کردوه و خه ریکین ما ل پێکه وه ده نیین، هه ر میوانیکی روومان تی بکا له که موکوریمان ده بووری، به لām من له م رۆژانه دا ده چم بۆ ته ورێز، تۆیش له گه ل خۆم ده به م و له وی دوو سی ده ست کۆت و شه لواری بۆ ده کړم.

به لām به داخه وه ئەو سه فه ره مان سه ری نه گرت.

باری نیوخۆی مه هاباد گۆرانیکی بنه ره تی به سه ر داها تیبوو، ده تگوت ئەم رزگاری سیاسییه بېر و ره وشتی خه لکه که شی گۆریوه، له نیو شاردا دزی نه ما بوو، شه رکردن و به گزیه کتردا چوون ته واو که م بووبۆوه، ئەو رۆژانه ی له به رده می باره گای حزیدا کۆبوونه وه ی گشتی بکرایه، وه ستا و کرێکار و دوکاندار تیکرا بێ نه وه ی که س پێیان بلێ ده ستیان له کار هه لده گرت و ده هاتن له چوارچرا ریز ده بوون و به با یه خه وه گوێیان بۆ شیعر و گوتاری بێژه ره کان شل ده کرد... له م کۆبوونه وانهدا باری سیاسی کۆمار بۆ خه لک شی ده کرایه وه. ریکخراوی کۆمه لایه تی پێکهاتیبوون و چالاکییان ده نواند، شار به سه ر چه ند گه ره ک و ناوچه دا به ش کرابوو و هه ر که سه شوینی رووتیکردنی خۆی ده زانی، ده سته ی ئافره تانی کوردستان، ده سته ی لاوان و ده سته ی کارگه ران، مه لبه ند و قه واره ی خۆیانیان دیار کردبوو و هه لده سووران.

سنووری ده سه لاتی کۆمار جگه له کوردستانی به شی نازه ربا یجانی رۆژتاوا به شتیکی له ئەستانی (سه نه) یش ده گرتوه، که چی شاره کانی سه رده ست و سه قز هیزی عه جه میان تیداما بوو و گه مارۆ درا بوون، هیزی پێشمه رگه ده یوانی به سانیی داگیریان بکا یا هېچ نه بێ رێگای نازووقه یان لێ ببه سته ی و ناچاری خۆیه ده سته وه دانیا ن بکا، به لām ده سه لاتیکی نادیا ر نه یده هیشت و نه یده ویست کوردستان گه شه بکات و پێ بگات، یا هېچ نه بێ وه کو کۆماری نازه ربا یجانی لێ بێ، بۆچی؟ نازانم!... نوونه یییک:

پۆژتیک برووسکه یییک هات که پیشمه رگه تهنگیان بههیزی گه مارۆدراوی شاری سه قز هه لچنیوه و ناچاری کردوون مل بۆ خۆبه دهسته وه دان راکیشن، ته نیا داخواییان ئه وهیه که ریتگا بدرین چه که کانیان بهرن و برۆن، به لام هیزه کانی ئیمه ده یانه وی چه ک دانین جا برۆن. پیشه و ناگاداری کردن که ده ست راگرن تا خۆی ده گاتی.

کاتی پیشه و ناگاته سه قز، فرمان ددها که گه مارۆ له سه ر شار لایبری و ریتگا بدری کاروانی تازووقه و چه ک بگاته دهستی گه مارۆدراوه کان، ئه م فرمانه ناکاو و چاوهروان نه کراوه بوو به هۆی تووره یی و سه رسورمانی فرمانده کانی پیشمه رگه و گه یشتنه ئه وهی ده ست هه لگرن و هه ر که سه بگه ریته وه مالی خۆی... پیشه و نا بده اخواه پیتی گو تن که ئه م بریاره هی ئه و نیبه و فرمانی (کاگاغا) (*یه که ئه وه تا له نیتو ترومبیله که ی پیشه وادابه و نایه وی دابه زئی!!... ئه م رووداوه و زۆر وینه ی ئاوا ده هاته پیشه وه که بۆ ئیمه جگه له داخ خواردن ئاکامیکیان نه بوو!...

وینه ییکی دیکه: ئه و کاته ی به پیتی ریتکه وه تنه که ی (بالتا) هاو په یمانانی دژی نازی بریاریان دا که پاش برانه وهی شه ر هیزه داگیرکه ره کان خاکی ئیران به جی به یلن و سنوره کانی بپاریزن، کاتی شه ر نه ما هیزی سوپای سوور له ئیران کشایه وه، به لام سه بر له وه دابوو که ئه وان کوردستانیان به جیه یشت بۆ ئه وهی له و چه ک و که ره سه سوپاییه ی گه لیکیان لێ قه زابوو تۆپه شکاویک یا لۆریه شه قوش ریکمان بۆ به جی به یلن، چه ک و جبه خانه ی پیشمه رگه هه مووی بریتی بوو له وانیه ی کاتی رووخانی رژی می په زاشا خه لک له دهستی ده ره ینا بوون یا له تالانی سه ربازخانه کان ده ستیان که وتبوو، به لام کاتی سوپای سوور له ته وریزی پیته ختی تازهر بایجان ده کشایه وه هه رچی چه کبکی هه یبوو له تۆپ و تانک و لۆری و تفه نگ و شه ستتیر، ته نانه ت خپه وت و جلوه به رگیش بۆ تازهر بایجانیه کانیان به جیه یشت، بۆیه له پاییزی ۱۹۴۶ ئیمه که وای نیوئاخن لۆکه مان به خه یاته کانی بازاری مه هاباد بۆ پیشمه رگه کانیان به دروون ددها له کاتی کدا فیداییه کانی تازهر بایجان باشتین و گه رمترین جل و پالتوی رووسییان له بهر ده کرد، ئیمه پینج لۆری چه په رکی ئیرانیان هه بوو که به خه تیکه درشت و ناشیرین (جمهوری کوردستان) مان له ملا و له ولای نووسیوو و زۆریش شانازیمان پیته ده کرد، که چی تازهر بایجانیه کان به سه دان جیب و لۆری باش و به کاری رووسییان ده ست که وتبوو.

ئه وان مانگ به مانگ پینداویست و که لوه پهل و خوارده مه نییان له سنووری سوقتییه وه بۆ ده هات، ئیمه تووتنی کوردستان (که هه ر ئه وه مان شک ده برد) به سوت و سه له م ددها به (ئه سه ده وف) (* ئیمه دار و دیوارمان به پۆسته ر و وینه و دروشمی سوقتییه ی رازاند بووه و چا په مه نیبه کانیان پر بوون له پیندا هه ل خوتیندن و کرنۆش بردن بۆ سوپای سوور و ریتبازی سوقتییه و منداله کانیان پر به دهم هاواریان ده کرد:

«بژی ستالین خۆش بۆ چه کوچ و داس له ژیر نیستی بیداد کوردی کرد خه لاس»
به لام تازهر بایجانیه کان هه ر خه ریکی خۆیان بوون و به ریتکه وت نه بوایه ئه م با به تانه یان نه ده خسته روو.

ئه مانه که شتیکی سه رسورینه ر و گومانای بوون له سه رچا وه ییکی قو له وه هه لده قولان، تازهر بایجان که له شاری (میاندواو) ی سه رسنووری کوردستانه وه تا (باکو) ی رۆخی ژووری ده ربای خه زه ر دریتژ بۆ ته وه، یه ک خا که و یه ک نه ته وهی له سه ر ده ژی که (تازهری) یان پێ ده لێن، له سه رده می رووسیای قه یسه ریدا شایه قا جار یه کانی ئیران پاش تیکشکانیان له شه ردا نیوه ی تازهر بایجانیان بۆ رووس به جیه یشت و زبی (ئاراس) یان به سنوور په سندرکد، ئه م دوو که رتی تازهر بایجانیه که زمان و نایین و نه ریتیان یه که هیشتا دانیان به م له تکرده نا نه ناوه و ئاواتی یه کگرتنه وه یان نه مردوه. پاش سه رکه وتنی شو رشی سو شالیستی له رووسیادا ئه م بیره هه ر مایه وه و ده وه تی سو قیت ده یو بست به پیشکه وتن و باشت رژیانی به شه که ی لای دلێ تازهر ییبه کانی ئیران راکیشی و بیانکاته لایه نگری رژی می کو مۆنیستی و له ده رفه تیکدا هه ردوو که رته که له ژیر تالای سووردا کو بکاته وه، بۆ ئه م مه به سه ته کادر و به ریتبه ره کانیان تی ده گه یاند و ئاماده یان ده کردن.

ئه و کاته ی ئیران له لایه ن سوپاکانی رووس و ئینگلیزه وه داگیر کرا، هه رچی نووسه ر و سیاسی و کاربه دهستی تازهر بایجانیه له بهر ده ستا بوون بۆ تازهر بایجانی ئیران به ریتکران و تیکه ییندران که به زوویی زه مینه ی یه کگرتنه وهی هه ردوو که رته که ساز بکه ن، ئه مانه که هاتن لووتیان ته قی به بوون و راسته قینایه تی کوردستان و نه ته وهی کورد، و ایان زانی ئه م کوردانه ییش جو ره هۆز و تیره ییکی په ر و ته ربوه ی نیوان چیا سه خته کانن و ده کری و هکو

(* تورکانیکی پشت مل چلکن بوو که به پروهالت به ناوی (نوینهری بازارگانیته سوقتییه) و له ژیره وه و هکو ئه ندامی ده زگای پۆلیسی نه یینی سوقتییه له مه هاباد داده نیشت، کوردی و تورکمانی باش ده زانی، به لام هیج کاتیک به کوردی نه ده دوا تا به لکو که میک تازووقه مان پین بفرۆشی.

(* ئه م کاگاغایه ئه فسهر ریکی سوقتییه بوو که به ناوی راو پتیکار و باوه رپه یکرای سوپای سوور له کو ماری کوردستان داندرا بوو و ده بوایه بۆ هه ر هه نگاو ییکمان پر سی پین بکری و له قسه ی ده رنه چین، جلی کوردی له بهر ده کرد و به یاهو ری پیشه و نا دهناندا.

بشگیر و داغستان و کهمایه تییه چند هزار کهسه کانی لای خۆبان سه وادیان له گه لدا بکری، بۆیه هه رچی بایه خ ههیه به کورد و کوردستان نه درا و مه به سستی به رودوا هه ر نازه ربايجان بوو و نه گه ر جار به جار لپيرسراوێکی میوان ناوی کوردی به یینابا به ته نیا بۆ دلخۆشکهری و موحامه له بووه و هه یچی دی.

پادیوی ته وریز دهنگی نازه ربايجانی به زمانه کانی نازه ری و فارسی و پروسی ده گه یانده دنیا و چند رۆژنامه و گۆزاری هه مه چه شنه چاپ و بلاو ده کرایه وه، ئیمه ده بوا به به میکرو فۆن دهنگمان به نیتو شاری مه هابادا بلاو بکه ینه وه، نه تاکه چاپخانه یه شمان به پاره ی ته ندامانی (ژ.ک) و خه لکی دلسو زی خۆمان کړیبوو و هه یینابوو مان، نه گه ر بمانویستایه هه و الیک یا را گه یان دنیک بلاو بکه ینه وه، ده بوا به را که ینه ته وریز و سه ره وهر بگرین تا پێگامان ده درێ بۆ ژووری پادیو.

ته مانه هه مووی وا. بازانین ته م دوو کۆماره ساوا به چۆن رووخان و کاتی په لاماری دوژمنیان بۆ هات چیمان کرد؟ سوپای ئیران بۆ چونه نازه ربايجان به ک تاکه رێگای هه بوو ته ویش مله ی (قافلانکو) ی سه خت و لغاوه گیره به که به پیتی بۆ چوونی پسپۆره سوپاییه کان په لیک چه کدار ده توانی پیتی سوپای په لامارده ر بگری و تا ماوه ی چند رۆژ یا چند هه فته بیانوه ستینی، که چی ته و هه مو تۆپ و شه ستتیر و تانکانه ی نازه ربايجان به ک رۆژیش له سه ر ته و مله یه خۆبان نه گرت و دووه م رۆژی په لامار له پادیوی ته وریز بیستمان که (دوکتۆر جاوید) ی سه ره ک وه زیرانی نازه ربايجان برووسکه ی به خه هاتنی بۆ سوپای داگیر که ری ئیران نارد.

به لام له م لاوه هیزی پيشمه رگه ی کوردستان له کاتیکدا هیسوای به خۆراگری و به ره ره کانی هیزی فیدایی نازه ربايجان هه بوو به رامبه ر به په لاماری سوپای ئیران، به شی زۆری به جیهیشت و به ره کانی خۆره لاتی کوردستانی به هیز کرد که له وانه بوو دوژمن له وپوه په لامارمان بدا، کاتی هه والی خۆ به دهسته وه دانی نازه ربايجان به بی شه ر بیسترا، پيشه وا و به رپوه به رانی حزب کۆبوونه وه و بریاران دا که له به ره وه ی به ته نیا ده ره قه تی په لاماری دوژمن نیین، شه رکردمان هه له یه و ناچارین ئیمه ییش چه ک فری دهین، ته وه ی زیاتر هانی چه کدانانی داین برای پيشه وا (سه دری قازی) بوو که خۆی نوینه ری مه هاباد بوو له په رله مانێ تاراندا، سه ره ک وه زیرانی ئیران له کاتی په لاماردا نارد بووه کوردستان که نه هیلێ کورد به رگری بکات و به لێن بدا به پيشه وا و کار به ده ستانی حزبی دموکرات که دوای ته وه ی سوپای ئیران ده گه رپته وه، هه لپێژاردنی گشتی ده کریت و نوینه رانی حزب ده چنه په رله مان و حزبی دموکراتی کوردستانی ئیرانییش نه ک وه کو کۆمار به لکو به شیوه ی

حزبێکی ره سمی درێژه به نه رکه کانی خۆی ده دات و کاروباری نیوخۆی کوردستان هه لده سووړینی!... ته م کا بر ساویلکه یه به جۆرێک پروای به م فشاله ی سه ره ک وه زیرانی ئیران کردبوو که تارامی نه گرت تا بریاری شه رپه کردن ده رچوو و پیتی وابوو هونه رێکی سیاسی نواندوه، که چی ته و دوژمنه ی باوه ری به به لینه کانی کردبوو پاش سێ چوار مانگ په ت په تین ملی ته ویشی به و په ته دا کرد که رۆله قاره مانه کانی وه کو پيشه وا قازی محمه مد و سه یفی قازی پیداکرا.

چند رۆژ پاش داگیر کرانه وه ی نازه ربايجان و چه ک دانانی هیزی پيشمه رگه ش دیسان سه روگوتلکی عه جه مان لێ ده رنه که وت، گوا یا گومانیان له وه دا هه یه که کورد خۆی بۆ له بۆسه داو و له پر په لاماریان ده دا، ناچار پيشه وا خۆی و چند که س چوونه چاوپیکه وتنی فه رمانده ی سوپای ئیران له سه قز و داویان لیکرد که هه یزه که ی به ری بکا به ره و مه هاباد، چونکو پاش هه لوه شان وه ی کۆمار ئیستا ده سه لاتیک له نیتو شاردا نییه ناشتی بپاریزی، دلنیاشیان کرد که سه ربازه کانی په لامار ندرین و که س خۆبان تی ناگه یینی. له سه ر ته مه له شکر ی عه جه م که وته ری و هاته وه مه هاباد، پيش گه یشتنه وه ی عه جه م، بارزانیه کان به ره و ژوور هه لکشان و چوون له نه غه ده و گونده کانی ده ورو به ری خۆبان گرتوه، ته وان له بارێکی ناله باردا بوون، ئیران دوژمن بوو، عیراق سنووری لێ داخستبوون و به رواله ت له هه یچ لاییکه وه پروناکی نه ما بوو.

ئیران بۆ ته وه ی تووشی شه رپکی تازه نه بیته دیسان له ناوچه که دا نازاوه پروونه داته وه، داویان له بارزانیه کان کرد ده سه ییکیان بچنه تاران بۆ تووێژ و دۆزینه وه ی چاره ییکی ناشتیخوازان، بۆ ته م مه به سه ته (مه لا مسته فا) و چند که س له ته فسه ر و بارزانیه کان چوونه تاران و ماوه ییک له وێ مانه وه، ده وله تی ئیران پيشنیاری کرد که پنیوسته چه ک دانین و بچن بۆ ده شتی گورگان له ژووری ئیران، حکومه ت زه وی و که ره سه ی کشتوکالییان بۆ ریک ده خا تا بۆ خۆیان خه ریکی چاندن و جووتیاری بن؛ مه لا مسته فا له وه لامی ته م پر سیاره دا گوتبووی که ته و ته م پيشنیاره ی به دلله به لام خاوه نی ده سه لات نییه، ده بی بگه رپته وه و له گه ل پیاوماقوولانی بارزانی به تابه تی له گه ل خودان (شیخ نه حمه د) ا لیتی بدوین و ته وانیش قایل بکات جا وه لامی ئیران ده درپته وه، له سه ر ته م قسه یه مه لا مسته فا و هاوړپیکانی له تاران گه رانه وه.

دوو رۆژ پيش گه رانه وه ی ده سه لات ی عه جه م بۆ مه هاباد، فه رمان درا که هه رچی ته رشیف و قاقه زی باره گای حزب و چاپخانه هه یه بسووتینری، چه ره دوو که ل له باره گای حزب و له

چاپخانه‌وه له به‌یانی تا ئیواره به‌ری ئاسمانی گرتبوو، نیوه‌راستی مانگی کانوونی به‌که‌م و دنیا زۆر ساردبوو، ته‌نکه به‌فرێک سه‌ریان و شه‌قامه‌کانی سپی کردبوو، له‌وبه‌ری چاپخانه پێشه‌وا و مه‌لا مسته‌فا به‌جووته پیاسه‌یان ده‌کرد و پیکه‌وه ده‌وان، به‌په‌له له ده‌رگای چاپخانه هاته‌ده‌ر و چووم له پێشیان راوه‌ستام، هه‌ردووکیان وه‌ستان، به‌پێشه‌وام گوت: «ئه‌وا عه‌جه‌م دێنه‌وه و ده‌ست به‌سه‌ر چاپخانه‌دا ده‌گرن، من مه‌کینه‌یێکی بچووک و ده‌زگایێک پیت و که‌ره‌سه‌ی پێویستم لاداره‌وه که هه‌مووی به‌پشتی ئیستریک ده‌گوێزێته‌وه، به‌لکو به‌رمووی له جیگایێک تاقه‌ت بکری تا کاتیگ له پاشه‌پۆژدا ئه‌گه‌ر پێویستمان پیتی بوو سوودی لێ وه‌رگیری». پێشه‌وا به‌کزیکه‌وه گوتی: «ئیمه ده‌ستمان له هه‌موو شتی هه‌لگرتوو و پاشه‌پۆژمان نادیاره، من ئه‌مپۆ له پاراستنی مه‌هاباد به‌ولاوه بپه‌ر له هیج ناکه‌مه‌وه»، ئه‌مجا رووم کرده بارزانی، ئه‌ویش گوتی: «کاکای خۆم ئیمه ده‌بی پڕۆین و زوو بگه‌ینه جیگایێکی په‌نا، من ئه‌گه‌ر که‌ره شه‌لیکم ده‌ست که‌وی دوو منداله‌ بارزانی پتی ده‌رباز ده‌که‌م». به‌م پێیه ته‌قه‌لاکه‌م سه‌ری نه‌گرت.

پاشتر چوومه مالی (سه‌عیدی هومايون) که خوشکه‌زا و سکرته‌ری تایه‌تی پێشه‌وا بوو، خۆی و باوکی دانیشتیبون که باسه‌که‌م بۆ گێرانه‌وه، داوام له سه‌عید کرد ئه‌م مه‌کینه چاپه وه‌رگیرته‌ لای خۆی و له جیگایێک بیشارته‌وه بۆ کاتی پێویست، چونکو له‌و پۆژده‌دا هه‌موومان له‌و بروایه‌دا بووین که ئه‌م تیکشکانه‌مان رووداویکی کاتییه و زۆری پتی ناچی جوولانه‌وه‌ی شوێشگێری و پرگاریان هه‌لده‌گیرسێته‌وه و ئه‌وکاته پێویستمان به‌م مه‌کینه‌ی چاپه ده‌بی. سه‌عیدیش به‌لینی دا بیت و بیبا، به‌لام نه‌هات.

دووه‌م پۆژی گه‌رانه‌وه‌ی عه‌جه‌م، پێشه‌وا و سه‌یفی قازی وه‌زیری به‌رگری کۆمار و سه‌دری قازی برای پێشه‌وا و گه‌لیک کاربه‌ده‌ستی کۆماری گیران، منیش که ترسم لێ نیشتیبوو ویستم ماله‌که‌م بارکه‌م و به‌ره‌و سنوور بگه‌ریمه‌وه، به‌لام ئه‌رکیکی تازه‌م پتی سپێردا، ئه‌ویش به‌رپێکردنی خێزانه‌ بارزانییه‌کان بوو به‌ره‌و نه‌غه‌ده‌.

سالیکی پێشتر، ئه‌و کاته‌ی شوێشی بارزان تیکشکا و چه‌کداره‌کانی وێرای مال و خێزانیان له سنوور به‌ره‌و موکریان ئاوابوون، حزبی دیموکراتی کوردستان یارمه‌تی دان و ماله‌کانی به‌سه‌ر گونده‌کاندا دابه‌ش کرد، پریاریش وابوو که هه‌ر ماله‌ ئاواره‌یێک جگه له ئازووقه‌ی مال، دوو بز و چه‌ند مریشکێک و که‌ریکی بدریتێ و پارچه زه‌ویان بۆ دیار بکری تا له به‌هاردا بیکه‌ن به‌ده‌خ‌ل و شینایی بۆ خۆیان. جا ئیستا که دووژمن ده‌ستی به‌سه‌ر ناوچه‌که‌دا گرتوته‌وه، ده‌بوا به‌ ئه‌م خێزانه‌ خۆیان بگه‌یبینه‌ شاری مه‌هاباد و لێره‌وه

به‌ره‌و نه‌غه‌ده به‌ری بکری. من و دوو که‌س له خۆیان خێزانه‌کامان وه‌رده‌گرت و ئه‌گه‌ر پێویست بوا به‌ یارمه‌تیکی کاتیمان پتی ده‌کردن و پاشان به‌سواری دوو سی لۆرییه شه‌ق و شپانه‌ی که که‌له‌پووری سه‌رده‌می کۆماری بوون ده‌ماناردنه نه‌غه‌ده‌.

له‌و پۆژه‌وه که رژیمی تاران پێشنیاری نیشته‌جێکردنی بارزانییه‌کانی له ژوووروی ئێران دا پێشان دا تا ئه‌و کاته‌ی شه‌ر ده‌ستی پێکرده‌وه هه‌موو پۆژتیک به‌لۆری سوپایی ئازووقه له مه‌هاباده‌وه ده‌نێررایه نه‌غه‌ده بۆ خێزانه‌کان، به‌مه‌به‌ستی پێشاندانی دلپاکی عه‌جه‌م له ئاستی بارزانییه‌کان.

پۆژتیک له‌سه‌ر شه‌قامی مه‌هاباد یه‌کیکی پۆشته و ریکوینک که پالتویێکی ره‌ش و شه‌پقه و ده‌ستی جلکی زۆر نوێ و قۆزی له‌به‌ردابوو ده‌ستی خسته سه‌رشانم، ئه‌و کاک نوری ئه‌حمه‌د ته‌ها بوو، بۆی گێرانه‌وه که له‌گه‌ل مه‌لا مسته‌فا چۆته تاران و ئه‌مپۆ هاتونه‌وه، پاشان گوتی مه‌لا مسته‌فا له حه‌مامی پوتی دانیشتیوه هاتم سه‌رتاشیک به‌رم تراشی بکا، کاتی له‌گه‌ل سه‌رتاشدا چووین، مه‌لا مسته‌فا م دی به‌تویی کراس و ده‌ریی دانیشتیبوو، به‌خێره‌تانه‌وه‌م کرد، لینی پرسیم خه‌لکی مه‌هاباد له‌مه‌ر چوونه تارانم چ ده‌لین؟ گوتم ده‌لین مه‌لا مسته‌فا عه‌جه‌م و درۆ و پیلانه‌کانیان نازانی و به‌ته‌پکه‌وه ده‌بی، یا ئه‌گه‌ر بیزانی ئه‌وا کورد و بارزانی به‌شای ئێران فرۆشتوو... گوتی مه‌لا مسته‌فا ده‌سه‌لاتی بارزانیانی نییه، له‌وی پێشنیاریان داوه به‌من و منیش پێیان ده‌لیم و ئه‌وان خۆیان ده‌زانن، ئینجا پێم گوت من هیشتا ماله‌که‌م لێره‌یه، با له‌گه‌ل ئه‌و خێزانه‌ بارزانییه‌کانه‌ بیا نێرمه نه‌غه‌ده، گوتی نا و مه‌که، ئیمه به‌ره‌و زستان ده‌چین، ژن و مندالی بارزانی که‌س نازانی چییان به‌سه‌ردی، مندالی تو وه‌کو ئه‌وان فیری نیو به‌فر و ئاواره‌یی نییه، لێره‌ش مه‌ترسه ناتکوژن، ده‌زانی ئێران جگه له قازی که‌سی دیکه ناکوژن؟ به‌لام قازی ئیعدام ده‌که‌ن!

پاش ئه‌وه‌ی خێزانه‌ بارزانییه‌کان گه‌یشته‌نه نه‌غه‌ده و ئه‌و خه‌لکانه‌ی له‌گه‌ل بارزانییه‌کاندا په‌رپه‌سونه‌وه دیوی موکریان گه‌رانه‌وه عیراق و ئه‌فسه‌ره‌کان خۆیان دا به‌ده‌سته‌وه، عیراق سنووری ژوووروی خۆی داخست و ئێرانیش خۆی ناماده‌کرد، شه‌ری بارزان و عه‌جه‌م ده‌ستی پێکرد، به‌دریژی زستان بارزانییه‌کان له عه‌جه‌میان ده‌سه‌ر واند و زیانی جه‌رگه‌ریان لێده‌دان، له ئاکامدا شیخ ئه‌حمه‌د و ژن و مندالی هاتنه‌وه عیراق و گیران، پیاوه‌کان نێررانه‌ خوارووی عه‌ره‌بستان و ژن و مندالییش خراوه‌ نیو ته‌لبه‌نده‌وه، خوارنێکی مه‌مه‌ره و مه‌ژییان ده‌دانی و جارجاره ئارد و گه‌چیان بۆ تیکه‌ل ده‌کردن، چوار

ئهفسه ره شورشگيريه کامان که لهسه سوتند و پهيمانی عيراق خوځيان به دهسته وه دابوو خنکينران.

مه لا مسته فا خوځی و حه وسه د که سيک له چهک هه لگره کانی له ئيرانه وه هاتنه نيو خاکی عيراق و کاتئ هيزه کانی عيراق بوځيان چوون، خوځيان کوتايه خاکی تورکيا و چهند دهستيتکی باشيان له هيزه کانی سنووری تورکيا وه شانند و ديسان په رينه وه خاکی ئيران، هيزی عه جه می سه رسنووریان راونا و به ره و ژوور هه لکشان، به م جوړه به گژ هيزه کانی هه رسيتک دهوله تی داگيرکهری کوردد ا چوون و پاش ليدانيان بوی ده رجوون و گه يشتنه سه راوی ناراس که سنووری نيوان ئيران و سوځيته، ويستيان له زئی بپه رنه وه، به لام سه ربازی رووس پيشی ليگرتن و پاش چنه دانتيکی زور هينشتيان بچنه نه و بهر به مه رجی چه که کانيان له و بهر به جی بهيلن، نه وانيش هه نديکيان هاو تيشته ناوه وه و هه نديکيان به جيهيشت و به په نابهری چوونه نيو خاکی يه کيتی سوځيتيه وه.

۱۶- چوار سال دهر به دهری

کاتئ شه ری عه جه م و بارزانی دهستی پيکرد، ژيانی منيش له مه هاباد که و ته مه ترسييه وه، منداله کامن له گه ل چهند خيزانتيکی عيراقيدا ناردنه وه بو سليتمانی و خو م ها تمه مائی (کاکه ره زا) له گوندی (باينده ری)، به چاوپيکه وتمم (له پاش شازده سال) زور شادبوو گوتی ئيره مائی خو ته و تویش يه کيتکی وه کو قادر و هه باسی کوړم.

کاکه ره زا دوو کوړی مندالی ۸ و ۱۰ سالانه ی له ژنه تازه که ی هه بوو، ريککه وتين هه تا له وئی ده مينمه وه دهرسيان پي بلیم. نه و دوو کوړه که ی سالی ۹۳۱ من دهرسم پي گوتبوون، ئيستتا پياو و خاوه نی ژن و مندالن، کاکه ره زا گونديکی داونه تی به ناوی (ماسوئ) بو خوځيان پي به ری بچن.

له گوندی باينده ری زانيم که پيشه و ا هاو ريکانی له چوارچرای مه هاباد له سيداره دراون، هه روه ها هه والی شه هيدکرانی چوار نه فسه ره قاره مانه کانی کوردستانی عيراقم بيست، ناگام له منداله کانی خو م برابر، هه ستم به که ساسی و ليقه و ماوی خو م ده کرد و نه و نه نائوميديبووم دنيا م لي تاريخ بوو، نه شم ده ويرا به هيچ لاييکيدا پرؤم، روژتيک قيروسييام کرد و ها تمه گوندی (شيلاناوی) مائی باوکی هيمنی شاعير و بووم به ميوانی.

من هه ره له سه ره تاوه نيوانم له گه ل (ناغا شتيخه لئيسلام) باوکی هيمندا خو ش نه بوو، به تاييه تی که نه مجاره قاچاخ و دژی دهوله تی شاهه نشاهی ئيرانم که نه و نه مه يان به له دين و ره گه ران داده ني، به لام هاو بيري و هاونا واتيم له گه ل هيمندا که وه کو من که ساس و

کو سته که وتوو بوو، دهره تيتکی سکالا و به جووته هه ناسه هه لکيشانی ده داین، وای ليتکردم چا و له جوړی بيرکرده و ی ناغا و خيسه کانی بپوشم و خو می لي گيل که م، جگه له وه ش روو خو ش و خو شه ويستيه دايکانه که ی (کچی شيخی) دايکی هيمن وای لي کردم بو ماوه ييک په ژاره کامن له بير بچيته وه، بي جياوازی و به چاوی هيمن سه يری ده کردم، بويه بو م کرا يه ک دوو مانگی خو ش و خه مه و بين رابویرم.

پتيان گوتم که مائی (عه لياغای ئيلخانی) سه ره ک هوژی (ديبوکری) پتيويستيان به ميرزا هه به (ميرزا خو ينده واريکی به کري گيراوه که نه رکي نامه نووسين و خو ينده وه و له گه ل ناغادا چوونه دايره کانی ميري و ته رجه مه ی زمان له گه ل ميوانی عه جه م و تو مارکردنی حيسابی به ره م و خو ينده وه ی کتبي حه کايه ت و شانامه له شه وانی زستانی (له سه ر شانه) به لام بو من جگه له وانه دهرس پيگوتنی دوو سي منداليشی ده هاته سه ر. گوايا نه وان ده يانه وئی من بو نه م ميرزا به تيبه دامه زرين.

بي گومان دانوی من له گه ل ناغا کاندانه ده کولا، به تاييه تی له گه ل مائی عه لياغای ئيلخانی که يه کيتک بوو له سي کوچکه ی کو نه په رستی و جاشايه تی ناوچه ی موکوريان، نه م عه لياغايه له گه ل قه ره نياغای سه ره ک هوژی مامه ش و (عه ولاي بايزاغای مه نگور)، له سه ره تاي ژيانيه وه داردهستی عه جه می داگيرکهر بوون و به گژ هه موو بيروجوولانه وه ييکی رزگاربخوازی وه ستاون، کاتی سه ره له دانی بزوتنه وه ی کوردايه تی و دامه زرانی کو ماری کوردستان، که زانيان به ربه ره کانی گه ليان له توانادا نييه و ناغا که يشيان نه و نه ده که نه فت و لاوازه نه ده بپه ر ژيته سه ر نه وان و نه خو ی پي ده پاريزی، به ناچار ي به ره و تاران هه ليان تيزاند تا هيچ نه بي له توانج و فيکه ی ميلله ت دوورکه ونه وه.

له م نيوه دا ناغا کانی هوژی (فه يزوللا به گی) که دانيشتووی گونده کانی نيوان سه قز و بوکانن، به ته و او ته ي پيچه وانه ی نه وانه بوون، نه مان که هه موویان خو ينده و ار و رو شنيير و خاوه ن بيی نه ته و ايه تی بوون، نه ک هه ره له سه ره تاوه پشتی کو مار و بزوتنه وه که يان گرت، به لکو پاش هه ره سی کو مار و کاره ساتی داگيرکرانه و هيش به پيشکيشکردنی خو ينی پاکی ده سته ييک له لاوه خو ينگه رم و فيداکاره کانيان لا په ريه ييکی پر له شانازبی ميژووی کوردييان بو خوځيان ته رخان کرد.

خو يندن و فيتروون بو ناغا به پتيويست نه ده زانرا، چونکو به راگرتنی ميرزا ييک نه م ره نج و ماندوو بوونه يان له کو ل ده که وت، بو نمونه عه لياغای ئيلخانی خو ی نه خو ينده و اربوو و له ده کوړه که ی ته نيا سييانان کو لکه خو ينده و اربوو بي نه وه ی خو ينده که يان به رنه سه ر،

ههروهه ها له نیو ئاغا کانی مهنگور و مامه شیشدا خویندهوار کهم بوون و نهوهی ههشبوو ته نیا بهشی خویندنهوه و نووسینی نامه ی فارسییان دهزانی.

له بهر ئەم هۆبانه چوونی خۆم بۆ مائی عهلیاغای وهک شتیکی گه مه دههاته بهرچاو، بهلام برادهران ئەمهیان بهلاوه دهرفه تیکی ئاسمانی بوو، چونکو گویا بهکیکی وهکو من که ناتوانم ههتا سه بهمیوانی ئەم و ئەو هه مانگه له گوندیک رابویرم باشترین دالده مائی عهلیاغایه، که هی وهکو میان پی دهپارتیزی، بویه بی ئەوه باسی چهند و چۆنی مووچه و بهرات بکری، ئاماده بیهیم پیشان دا، رۆژیک پیاویک و ئەسپییکی سواری گه یشته شیلانای، مالا واییم له هیمن و دایکی کرد و رووم کرده گوندی (ناچیت) ی نزیک بۆکان.

لهو رۆژانهدا عهلیاغا نیوه شیت و شه پله «شه لهل» لیدراو له قوژینی ماله وه کهوتبوو، زمانی نه بوو و خۆی بیس دهکرد، له ژن و کوره کانی بهلاوه کهس نهیده بینی، ده کوره کهی عهلیاغا گونده کانیان له نیو خویاندا بهش کردبوو و ژیانیکی باش دهژیان و پیستری شیهوی ده ره به گایه تییان به کارده هینا، له گونده کانیاندا خاوهنی هه موو شتیکی جووتیاره کان بوون.

له گوندی (وشته په) که نزیکه ی سه د مالتیک و به دهست سچ برا (رهشید، فه تاح، خالید) هوه بوو، ته نیا به مه به سستی خۆرانان و تووره کردنی من، نیشانیان دام که هیچ ژنیکه ی نهو گونده نییه دهستیان نه گه یان دبیتتی و به خۆشیی یا به توژی نامووسیان نه شکان دبی!... گویا براکانی دیکه شیان له گونده کانی خویاندا هه مان کرده وه له گه ل جووتیاره کاند دهکن.

رۆژیک له گوندی (کانیه رهش)، دایکی به کیک له خزمه تکاره کانی ئاغا هاواری بۆ هینام و گوتی ئەگه ر فربا نه کهوم ئاغا (کاکه ره حمان) کوره کهی ده کوژی. که چووم ده بینم ئەوا کوری پیریتژن که میرای ئاوبی بوو له سه ر چوک هه لئرووشکاوه و پرساجیک تهرسی ولاخی له بهر ده م داندراوه، کاکه ره حمانیش به تیلاییکه وه له ژووری سه ری راوه ستاوه، لیتی ددها و به سه ریدا ده قیرینتی «... بیخو سه گباب...»! کابرایش به راستی ده می خۆی پر کردوه له ته رس و زهرداو به لا لغاوه یدا ده چۆریتته وه، ئەم دیه نه گیتی کردم، پالتیکم به کاکه ره حمانه وه نا و شه قیکم له کابرا هه لدا راستم کرده وه و گوتم هه سته هه ی سه گبابی ناپیاو، چۆن ئەم حاله قبول ده کهیت و خۆت به کوشتن نادیت؟ مردنت له گوو خواردن باشتر نییه؟ ده بویه خۆینی خۆت بریتیت و ئەم سووکایه تیه هه لئه گریت.

گوندی (ناچیت) که منی بۆ چووم، ده کیلۆمه تر له شارۆکه ی (بۆکان) هوه دووره، ئاغای گوند کاک وسین و کاکه ره حمان بوون، کاک وسین دوو کوری مندالی هه ره تی خویندنی هه بوو، به لام ره حمان هیشتا ژنی نه هینابوو، ئەو ده موجه ناگه ی جوژه شه پله ییکی هه بوو که جار جار ده که وته له رین و خواربوون، لهو کاتانه دا ناچار ده بوو هه سستی و له خه لک دوورکه ویتته تا ده م و لچی ئارام ده بیتته وه.

پاش چهند مانگ میرزاییتی و مامۆستاییتی وا دیاربوو که له هه ردوو ئیشه که م پازین و جوژه ئاشنایی و په یوه ندیی کمان پیکه وه نا. کاک وسین له سه ر پریار و ریککه وتنیکی نیوخۆیی، گوندی ناچیتی گۆرپییه وه به گوندی کانیه رهش، مائی ئاغا باری کرد و منیش پاشکۆیان. ئەم گونده تازه یه م زۆر پیتخۆش بوو، چونکو شوینیکی بهرز و ئاووه واییکی پاک و خاوهنی دارستان و باخی میوه بوو، له بهر ئەوه ی باری ژبانم جوژه ئارامییکی به خۆیه وه گرتبوو، ناردم منداله کانم له سلیمانیه وه هاتن. (سمکۆ) ی کورم له م گوندی کانی ره شه دا هاته دنیا. رۆژی ۱۰/۷/۱۹۵۰.

له م دێیه دا له گه ل مه لای ئاوبی (مه لا شیخ عیزه دین) به کترمان ناسی و نیوانمان ته واو قایم بوو، ئەم مه لایه که پیاویکی زانا و رۆشنبیر و خاوهن هه ستیکی خاوتینی کوردایه تی بوو، پاشتر له سالانی راپه رینی کوردستان و تیبه لدرانی شای ئیراندا ده وری رابه ری گرت به ده سته وه. مانه وه م له کانی رهش زۆری نه خایاند، چونکو دیسان له سه ر ئالوگۆرپیکی دیکه ی نیوخۆیان، کاک وسین ئەوی دا به گوندی (وشته په)، مائی بارکرد و مائی منیش له گه لیا.

له م دێیه دا ناسیاویم له گه ل دوو لای خوینده وار په یدا کرد که ئەوانیش وه کو من بۆ خۆپاراستن له ساواک و جه ندرمه ی ئیران هه ربه که لای ئاغاییک مابونه وه، په کیان شاعیرییک بوو به ناوی محمه دی گلۆلانی که له شیعردا نازناوی (عه تری) به کاردینا، ئەوی دی ناوی سالح بوو ناسراو به (ئیفلیدس) و خه لکی شاری سنه بوو، له سه رده می کۆماری کوردستاندا له وه زاره تی فیکراری ئیشی ده کرد. پاش به کترناسین سی کوچکه ییکی ئەده بیی خنجیله مان پیکه وه نا و هه موو هه فته ییک نامه ی دوور و دریتی ده مه ته قی و شیعر و گالته مان بۆ په کتر ده نارد. رووداویکی ساکاری کوتوپر بوو به هۆی توورپه یی کاک وسین لیم و به چله ی زستان خۆم و منداله کانی له ئاوبی ده رکرد.

کاک وسین ئیشیکی له دایره ییکی میریدا هاتبووه پیتش ده بویه منیش له گه ل خۆی به ریتته شاری مه هاباد، من دوودل بووم و زاتم نه ده کرد، به لام ئەو دلنای کردم که جیی ترس نییه و له گه ل خۆی بردمی. له مه هاباد بوینه میوانی (میرزا ره حمه تی شافعی) که

یه کهم دەزمایه داری شاره و خاوهنی گوند و خانوبه ره و دوکان و قه‌یسه‌رییه، ئەویش له سهردهمی کۆماریدا رایکردبووه تاران و تا داگیرکرانه‌وهی کوردستان نه‌گه‌رابۆوه، به‌رپیکه‌وت ئەو خانووهی رۆژنامه و چاپخانه‌ی کوردستانی تیدا داندراپوو هی ئەم بوو. ئەم حاجی ئاغا یه دۆستیکی دیرینه‌ی عه‌لیا‌غای ئیله‌خانییه، کچیکی ئەوی بۆ کۆری خۆی هیناوه و کچی خۆی داوه به‌کۆرپکی ئەو، کاک و سین به‌جه‌شنیکی ئەو تو‌رێزی ده‌گرت که خۆی وه‌کو بچووکێک پیشان ده‌دا و ده‌سته و نه‌زه‌ری خزمه‌تکارانه له‌به‌رده‌میا راده‌وستا.

کاتی منی پێ ناساند گوتی ئەمه فلانه‌که‌سه و له سهردهمی دیمۆکراتدا رۆژنامه‌ی ده‌رکردوه. حاجی ئاغا ویستی گالته‌م له‌گه‌ڵ بکا گوتی: «میرزا ئیوه خانووی منتان کردبوو به‌جیگای چاپخانه و رۆژنامه و ئەو چهند مانگه کریشتان نه‌دامی، باش بوو به‌رده‌ستم که‌وتی، به‌رت نادم تا هه‌قی خۆمت لێ نه‌ستینم». من که له ناستی ناوه‌پێانی دیمۆکرات و پیشه‌واده‌ا چهند جار له‌گه‌ڵ ئا‌غاکاندا ده‌مه‌قالیم بووه و به‌توندی وه‌لامم داونه‌ته‌وه، لیره‌شدا ده‌مار گرتی و گوتم: «حاجی ئاغا راره‌سته، با ئەم‌جاره کۆماره‌که‌مان دامه‌زرێنینه‌وه، ئەوسا ئەگه‌ر لیره مابوو، کرتی کۆن و نویت ویکرا ده‌ده‌می». ... میرزا په‌حمه‌ت له‌م وه‌لامه‌م گرژبوو و خه‌یسه‌ییکی لێ کردم، پاش تو‌زێک هه‌ر به‌پیکه‌نینه‌وه گوتی: «ناکا به‌ته‌مابن جارتیکی دیکه‌ش ئەم به‌زمه سازکه‌نه‌وه؟» گوتم: «به‌لێ، ئیسه‌للا زۆریش نزیکه!».

لیره‌دا ده‌مه‌ته‌قییه‌که‌مان وه‌کو ئاخاوتنێکی ئاسایی کۆتایی هات، به‌لام وا دیارپوو کاک و سین ئەم جووره وه‌لامدانه‌وه‌ی منی به‌رامبه‌ر به‌زاتێکی وه‌کو ئا‌غای شافعی به‌تاوانی گه‌وره‌داناوه و سزایێکی توندی بۆ له‌به‌رچاو گرتووم. به‌یانی بچ ئەوه‌ی کاره‌که‌ی خۆی ته‌واو بکا گه‌راینه‌وه، به‌د‌رێژایی رینگا نه‌یدواندم، شه‌و به‌خزمه‌تکارێکدا ئا‌گاداری کردم که پتووسته به‌یانی باریکه‌م و له‌وێ نه‌میتم. ئەوه‌ی باش بوو که‌لوپه‌ل و شمه‌کی نیومالمان نه‌بوو، هه‌ر ئەو شه‌وه‌ چووم له ئا‌وایی سێ گویدرێژم په‌یدا کرد و سه‌رله‌به‌یانی به‌ره‌و بۆکان بارمان کرد، چله‌ی زستان بوو، پروشه‌ی به‌فر ده‌هاته‌ خوار و رینگا به‌ستبووی، سه‌رمایێکی هه‌یج‌گار سه‌خت و جه‌رگه‌ر بوو، تیرپیکمان له‌سه‌ر پشتی که‌ریک دابه‌ست، تاییکی مه‌لو‌تکه‌ی سمکو و تابه‌که‌ی دی برا‌گه‌وره‌که‌یمان تبه‌خست و به‌په‌رۆپال دامانپۆشین، نیوانی وشته‌په و بۆکان له‌ پازده کیلومه‌تر تیناپه‌رێ، که‌چی سه‌رما و توف ناچاری کردین دوو جار لاده‌ینه ئا‌واییه‌کانی قه‌راخ رێ بۆ خو‌گه‌رمکردنه‌وه.

پیشتر بیرم له‌ ده‌رکردن و چوونه بۆکان نه‌کردبووه، که‌سیشم له‌وێ نه‌ده‌ناسی، به‌لام به‌کێک له‌ دوو که‌سانه‌ی ماله‌که‌یان بۆ هینابووم بر دینییه ماله‌یک داینان و خۆی چوو

خاوه‌ن ماله‌که‌ی له‌ بازار هینایه‌وه، پاش گه‌رم بوونه‌وه و چا خواردنه‌وه، ژوورپکیان بۆ ریک‌خستین و سو‌به‌یان بۆ دانان و سه‌لینه‌وه. ئەم خزمه‌ت و یارمه‌تیدانه‌ی ئەو براده‌ره که به‌راستی له‌ کاتی خۆیدا کردی، هۆییکی پیشتری هه‌بوو.

لادییه‌کان له‌ وه‌زی سه‌رما و زستاندا نزیکه‌ی چوار پینج مانگ بچ ئیشن، ئیواران له‌سه‌ریانان کۆر ده‌به‌ستن و شه‌وانه ده‌چنه‌ مزگه‌وت، یاری کاله‌مستی و گو‌ره‌وی بازی ده‌که‌ن و گو‌ی له‌ حه‌قیه‌ت ده‌گرن، بیرم له‌وه‌ کرده‌وه که خزمه‌تیکی ئەو خه‌لکه‌ بکه‌م، ژوورپکی خنجیله‌مان له‌به‌رچاو گرت، خه‌لکه‌که‌ سه‌سیر و به‌ره‌یان هینا و سو‌به‌یان تیدا دانا و ناومان نا حوجه‌ی مندالان، ده‌بوايه پاش ته‌واوکردنی ده‌رسی کوره‌کانی ئا‌غا بچم له‌و حوجه‌یه‌ ده‌رس به‌مندالانی ئا‌وایی بلیم، به‌لام پیش ئەوه‌ی ئەم ئا‌واته‌ بته‌دی، ئا‌غا پیتی زانی، ناردی سو‌به‌که‌یان شکاند و به‌ره‌ و سه‌سیریان فری دایه‌ ده‌ری و زۆر قسه‌ی ناشیرینیان به‌و که‌سانه‌ گوت که ده‌ستیان له‌م کاره‌دا بووه، بۆ منیش کاک و سین هه‌ر ئەوه‌نده‌ی گوت: «میرزا، تو‌ به‌کرێ گیراوی منیت و هه‌قت به‌سه‌ر کرمانج (خه‌لکی ئا‌وایی) یه‌وه‌ نییه، رازی نابم لیره دیمۆکراتبازی ده‌ریینی».

شاری بۆکان (قه‌پان) یکی هه‌یه‌ سالانه به‌کرێ ده‌دری، هه‌ر میوه و به‌ره‌میکی لادی بۆ فرۆشتن بچته‌ نیو شار، به‌و قه‌پانه‌ ده‌کیشری و مزی قه‌پانی لێ ده‌ستینری، نووسه‌ریکیش هه‌یه‌ له‌ ده‌فته‌ریکدا نیوی کپیار و فرۆشیار و شتی کیشراو ده‌نووسی. براده‌ران بۆ به‌رپچوون کردیانم به‌نووسه‌ری قه‌پان.

چهند مانگیک له‌ بۆکان مامه‌وه، نامه‌ییکی په‌مزی قه‌زازم بۆ هات، نووسیبوو که ده‌توانم بگه‌رپمه‌وه سه‌لیمانی چونکو باریکی ئارام له‌ گو‌رپدایه و شته‌کانی شه‌ش سال له‌مه‌وپیش وه‌خته له‌بیر بچنه‌وه. بۆیه بریاری گه‌رانه‌وه‌م دا.

۱۷- بچ ئیشی و ته‌قه‌لای به‌رپچوون

هاوینی ۱۹۵۱ به‌خشکه‌یی و بچ ئەوه‌ی که‌س پیمان بزانی، به‌ره‌و گه‌رمیان گه‌راینه‌وه، کاک سالح ئیقلیدسیش که شه‌دای نووسین و چاپه‌مه‌نی کوردی بوو، دا‌وای کردم له‌گه‌لمان بچت، ئەو له‌ ورده‌کاری دارتاشیدا زۆر وه‌ستا بوو، ده‌یتوانی ته‌خته‌ تا‌وله‌ی رازاوه و سندووقی نقیتمداری نه‌خشینی جوان دروست بکا، بریارمان دا کاتی گه‌یشته‌ینه‌وه سه‌لیمانی، من بلیم ئەمه‌ برامه و تا ئیستا له‌ ئیران بووه هیناومه‌ته‌وه، پاشان دوکانیکی بۆ بکه‌مه‌وه تا کاری دارتاشی تیدا بکات.

له‌ پیشه‌وه شه‌ره‌په‌ی نیو مالمان نارد بۆ سه‌قز له‌ ماله‌ی براده‌ریک دانا، پاشان خۆمان

به ناوی سهیرانهوه له بۆکان دهرچووین و هاتینه شاری سهقز، چهند رۆژتیک لهوئ ماینهوه تا چۆنیتستی گه‌یشتن و دهرچوونمان له شاری (بانه) یش ڕیکخرا، دوای یه‌ک دوو رۆژ هه‌سانهوه نیوه شه‌ویک خۆمان و ماله‌که‌مان له ولاخ بارکرد و بۆ ئیواره گه‌یشتینه پینجیوین و بووینه میوانی مائی (مه‌لا عه‌بدوللای تووتنجی) شاعیر که به (مفتی) ناسراوه. ڕیگای پینجیوین - سلیمانی تیکچوو بوو به‌ناچاری چوار رۆژ له پینجیوین ماینهوه، پۆلیس و پیاوه‌کانی میری ئیمه‌یان دیوو و سلیمانیشیان ئاگادار کردبوو، بۆیه کاتیک گه‌یشتینه سلیمانی هیشتا شته‌کامان له‌سه‌ر پاس نه‌هینابوو خوارئ دوو پۆلیس گه‌یشتنه سه‌رمان و کاک سالحیان برد، به‌یانی چووم بۆ ته‌قه‌لای ڕزگارکردنی که‌چی خۆبشم گیرام.

ئه‌وسا هیشتا پۆلیسی (ئه‌من) دانه‌نرابوو، لقیک له پۆلیس به‌ناوی (تحقیقاتی جنایی) ئهرکی لیکۆلینه‌وه‌ی سیاسی ده‌بینی، له سلیمانی موفه‌وه‌زیککی موسلاوی حازم ناو له‌گه‌ڵ (عه‌به‌ی حه‌ملان) به‌رپرسی ته‌حقیقات بوون، ئه‌وان گوتیان ئه‌م پیاوه (واتا کاک سالح) ده‌لئ من برای ئه‌و نیم به‌لکو کوردیککی سه‌نییم و بۆ کاری دارتاشی هاتووم. جا له‌به‌ر ئه‌وه‌ی ئه‌و رۆژانه بزوتنه‌وه‌ی گه‌لانی ئیران بۆ پشتیوانی له (دوکتۆر محه‌مه‌دی موسه‌دبِق) تا ده‌هات په‌ری ده‌سه‌ند، رۆژیمی عیراق زۆر به‌گومان و ترسه‌وه سنووری خستبووه ژیر چاودیری. ئه‌مان له سلیمانیه‌وه به‌غدایان ئاگادار کرد و له‌وتیه فه‌رمان درا بمانبه‌ن بۆ ته‌حقیقاتی به‌غدا.

کاتی ئیمه گه‌یشتینه ئه‌وئ، ئه‌و دايره‌یه پر بوو له گیراوی سیاسی، له‌و رۆژه‌شدا سیاسی ته‌نیا بریتی بوو له کۆمۆنیست. ئیمه تیکه‌لاوی ئه‌وان نه‌کران لای پاسه‌وانه‌کانی به‌ر ده‌رگا ژووړتیکیان بۆ چۆل کردین، نیوه‌رۆ و ئیواران که گیراوه‌کان ده‌هینران بۆ سه‌رئاو به‌به‌ر په‌نجه‌ره‌که‌ی ئیمه‌دا ده‌رۆیشتن، زۆربه‌یانم ناسیه‌وه له لاوه‌کانی سلیمانی بوون، سلاویان ده‌کرد و جار جار یه‌ک دوو وشه‌ش پیکه‌وه ده‌ئاخواتین. سه‌یر ئه‌وه‌یه له‌نیو ئه‌و هه‌موو گیراوانه‌دا تاکه تاکه‌ش عه‌ره‌بم به‌رچاو نه‌که‌وت!...

یه‌ک دوو مانگ هیشتیانینه‌وه و هیچیان لئ هه‌ل نه‌کران دین، ناریدیانه‌وه بۆ سلیمانی، لیره سالحیان له من هه‌لاوارد و ناریدانه پینجیوین تا بینیره‌وه ئیران، منیش درام به‌دادگا به‌تاوانی له سنوور ئاوابوونی بچ قانونی و به‌شداریکردن له کۆماری مه‌هابادا، به‌لام سه‌رۆکی دادگا (کاک مه‌جید یاوه‌ر) خۆی بوو به‌پارێزه‌ر و تاوانی له‌سه‌ر لا‌بردم و فه‌رمانی به‌ردرائی ده‌رکرد.

پیش به‌ربوونم له به‌ندیخانه‌ی سلیمانی له‌گه‌ڵ مامۆستا گۆراندایه‌که‌رمان دیته‌وه،

ژووړتیککی بچکۆله‌یان دا‌بووی و نوری ئه‌حمه‌د ته‌هاشی له‌گه‌لدا بوو. من دیتنی گۆرانم له به‌ندیخانه‌دا به‌لاوه سه‌یر نه‌بوو، چونکه له‌و رۆژه‌دا هه‌رچی کوردی دلسۆز و خاوه‌ن به‌هه‌ریه ده‌بوايه له قوژنی به‌ندیخانه‌کاندا بۆیان بگه‌رپتی، ئه‌وه‌ی به‌لامه‌وه سه‌یر بوو، گۆران گوتی من له‌سه‌ر سیاسه‌ت نه‌گیراوم و تاوانه‌که‌م دزییه... رووداوی گیرانه‌که‌ی بۆ پاس کردم و هه‌موو شتیککی بۆ ده‌رخستم، من که شه‌ش سال له‌مه‌وه‌پیش له هه‌ولێر پرسیکه‌ی ده‌روونی خۆی بۆ کردبوومه‌وه و ئاواته دێرینه‌که‌ی له‌مه‌ر پیکه‌وه‌نانی چاپخانه‌یککی کوردی له لا درکاندبووم، بۆم روون بۆوه که ئه‌م گیرانه‌شی باجیکه له پیناوی دلسۆزی و خۆشویستی کوردستاندا ده‌یداته‌وه.

سالی ٩٤٦ له مه‌هاباد ده‌س کرا به‌وه‌رگرتنی خه‌لک و ناوونوسین بۆ ئه‌ندامیه‌تی حزبی دیمۆکرات، منیش که پیشتر ده‌سته‌به‌ریم بۆ حزبی (هیوا) هه‌بوو و ده‌مزانئ که له‌به‌ریه‌ک هه‌له‌شاهه، حه‌زم له ده‌سته‌به‌ری تازه نه‌ده‌کرد، هه‌ندیک که‌سی سه‌ر به‌کۆمۆنیستی خۆیان گه‌یاندیم، به‌لام نه‌چووم به‌ده‌نگیانه‌وه. رۆژتیک گوتاریکی رۆژنامه‌ی نه‌ینی کۆمۆنیستی عیراق (ئه‌لقاعیده)م کرده کوردی و له رۆژنامه‌ی کوردستاندا بلاوم کرده‌وه، ئه‌و گوتاره له‌مه‌ر یه‌کگرتنی عیراق و ئه‌رده‌ن بوو که شای هه‌ردوو لا له بنه‌ماله‌ی هاشمیان و گویا له‌سه‌ر هه‌موو مه‌رجه‌کان ڕیککه‌وتوون، جا حزبی کۆمۆنیستی عیراق به‌توندی ئه‌م پلانه‌ی تاوانبار کردبوو که ئه‌مه به‌فیتی ئینگلیزه و به‌زیانی عیراق ته‌واو ده‌بچ که دوو نه‌ته‌وه‌ی کورد و عه‌ره‌بی تیدا ده‌ژی و هیچیان به‌م یه‌کگرتنه قایل نین.

ئه‌م گوتاره بۆله و هه‌راییککی توورهبی له‌نیو ئه‌ندامانی ناوه‌ندی حزب نایه‌وه، په‌خنه‌یان لئ گرتم که ئه‌م نووسینه کۆمۆنیستانه‌یه و ئیمه نامانه‌وئ رۆژنامه‌که‌مان شه‌قلئ وای لئ بدرئ، منیش به‌رۆژنامه‌که‌وه چومه‌ لای پیشه‌وا و بۆم روون کرده‌وه که مه‌به‌ستم له بلاوکردنه‌وه‌ی ئه‌م گوتاره ده‌رخستنی پیلانی ئیمپریالیزمی ئینگلیزه دژی به‌شیک له کوردستان، له‌م کاته‌دا که هه‌موو رووداویکی چاک یا خراب له هه‌ر کامیک له پارچه‌کانی نیشتمان‌که‌ماندا بپته پیشه‌وه، کار ده‌کاته سه‌ر ئیمه‌یش، پتیوسته ئاگامان له خۆمان و له براکانیشمان بچ. پیشه‌وا به‌لیکدانه‌وه‌که‌م قایل بوو، به‌لام پاشتر له‌گه‌ل یه‌کیک له ئه‌ندامه به‌رزانه‌دا که ته‌قه‌ی سه‌ری له سیاسه‌ت ده‌هات قه‌رمان لئ په‌یدا بوو نزیک بوو یه‌خه‌ی یه‌کتر بگرن. له داخانا چووم بۆ لای (ئه‌سه‌دۆف) که تورکیکی سوڤییتی بووده‌له‌وپنتی و چلکن بوو، ئه‌م کابرایه به‌رواله‌ت نوپه‌ری ده‌زگای بازرگانیتی سوڤیت بوو له کوردستاندا و له ژیره‌وه‌یش ئه‌ندامی پۆلیسی نه‌ینی سوڤیتییه‌کان بوو، پیم گوت

من له سهر وه رگيراني گوتاري رۆژنامه ييكي كۆمونيستي تووشي كيشه هاتووم و نيازبان وايه تۆلهم لى بكه نه وه، تو پيوسته خوت تيهه لقورتيني و پشتم بگري، كه چي نه وه به شيوه زمانتيكي ميانداوايانه گوتي من ليتره نهركي تووتن كرپن و شهكر فرۆشتنم له سهره و ههقم به سهر هيچي ديكه وه نيبه.

ئه سه دوهم به جيهيشت و ئه م وه لامه ي ئه و يش بو به سه رباري داخه كانى دى كه به هۆي بايه خ پى نه دان و پشت تيكردن و هيچ نه زانراني كوردستان له لايه ن كاربه ده ستاني نه وه رۆژه ي سوڤيته وه له سهر دل كه له كه بو بوون.

مه به ستم له گيرانه وه ي ئه م رووداوه ئه وه يه كه من پاش گه رانه وه م بو سليماني، گله يي و نارهبازي زورم به رامبه ر به كۆمونيسته كان هه بو و پيم وابوو ئه گه ر خومان بو رزگاري ولا ته كه مان شتيكمان له ده ست نه يي نابي چاو مان له يارمه تي ده ولته تان بي. هه روه كو له مه هاباد كاتيكي ئيراني داگيركه ر ده يوست په لامارمان بدا و ئيمه ي ساويلكه به سه رسورمانه وه ده مانگوت ئه دي سوڤيتي مه زن و سوپاي نه به زي سوور چۆن ريگا ده ده ن به به رچاوي ئه وان و له سه ر سنووري ئه وان وه دوو نه ته وه ي چه وساوه و نازاديخوازي دۆستيان بكه وه نه وه ژير ده ستى رۆژميكي كلكي ئيمپرياليزم؟ له وه لامدا پييان ده گوتين كه نازادي له سه رانسهرى دنيا دا وه ك ئالفه ي زنجير پيكه وه گري دراوه، پيوسته خۆبه رست نه بن، ئه مپرو كيشه ي رزگاري چه وه سد ميليۆن چيني له گوڤدايه، سوڤيت ناتواني له دوو به ردا بجه نكي راوه ستن با چين رزگار بكرى ئه وسا سه ره ي ئيه و يش دى!!... ئه مانه م هه مو له بيه ر بو، پاش گه رانه وه و به ربوونم له گرتوو خانه، چووم چاو به كاك برايم ئه حمه د كه وت، هه رچه نده ديدا ره كه مان دۆستانه بو، به لام ئه وه هيوابه ي نه هيتايه دي كه من به ته ماي بووم، جاريكي ديكه ش چوومه وه لاي و تيگه يشتم كه چاو پرواني يارمه تيم هه له يه، بۆيه ئه وم خسته لاوه و بو به رپيچووني رۆژانه ي خۆم و خيترانه كه م تا قه يه ك ريگام له پيش بو ئه و يش (ئه رزو حالنووسى) يه، ته نانه ت بو ئه و يش كۆسپيكي زلم له رى دا بوو. چه ند ئه رزو حالنووسى كي قيرسچمه و چه قاوه سوو له كۆنه وه به رده ركي سه رايان داگيركردبو هه روا به سانايى نه يان ده هيشت ملۆزمى تازه يان لى قووت بيته وه، راسته ئه وان نه يانده توانى راسته وخۆ پيشم بگرن، به لام بي گومان هه ر له يه كه م رۆژدا و ايان جاز ده كردم كه خۆم ناچاري راكردن بم، بۆيه له گه ل برايبكي پينه چي كه دوكانه كه ي به رامبه رى سه رابوو ريككه وتم كه نيه وى كرى دوكانه كه ي له گه ل بده م تا لايبكي دوكانه كه يم بداتى دوو كورسى و ميترىكي لى دانيم... به م جوڤه ده ستم به ئه رزو حالنووسى كرد.

ئه م ئيشه م زياتر له چوار سال دريژه ي كيشا، له م ماوه يه دا ژيانتيكي هيچگار سه خت و كوله سه رگيم رابوارد، خيترانيكي پينج كه سى بووين و باري به رپيچوونيش به هۆي هه رزانيه وه سانا بوو كه چي پيم هه لئه ده سوورا، مه مره و مه رى ده ژباين و جاري ويش هه بوو كه بي نان ده مائه وه، ده فته رى باخه لى سالى ٩٥٢ ماوه كه ده سه كه وتى رۆژانه مى تيدا نووسراوه: مانگى كانوونى دووم (٨.٢٤٠ دينار)، شويات (١١.١٠٠ دينار) ئادار (١٤.٥٢٠ دينار) نيسان (٤.١٥٠ دينار) م په يدا كرده وه كه ده سه كه وتى چوار مانگم ده كاته ٣٨.٠١٠ دينار و اتا مانگى ٩.٥٠٠ دينار، له كاتيكا مانگى سى تا پينج دينار كرى ژوو ريك يا دوو ژوو خانووم ده دا، بۆيه زوو زوو ته قه للاي مالىكي له بارتر و هه رزانترم ده دا و ده مگواسته وه.

سالى ٩٧٦ له كۆري زانبارى كورد له به غدا له گه ل چه ند ناسياويك دانيشتبووم، باسى هه وشه ي مال و چۆنتى رازانده وه ي به گوڤ و باخچه ده كرا و هه ر كه سه به جوڤيكي راي خۆي ده رده برى، ته نيا من ده نگم نه بوو، ماموستا مه سه وودى جه لى زاده رووى تى كردم و پرسى «ئه رى تو چه ز له باخچه و گوڤ ناكه يت؟ ده ي شتى بلنى بزاني»، گوتم: «باوه ر بكه ن ئه وه نده ي هه مووتان چه ز به چيمه ن و گوڤ و باخچه ي رازاوه و ره نكين ده كه م، به لام من نه ك خانووى خۆم نه بووه و، ئيمه به لكو به دريژايى ژيانم كه نزيكه ي شه ست ساله، هيشتا بۆم نه لواوه سى سال له سهر يه ك له خانوويكى كرى گرته ييشدا بمينمه وه تا بتوانم به ئاره زووى خۆم هه وشه كه ي پرازينمه وه».

سالى ١٩٥٤ براده ران توانيان ئيجازه ي (موعه قيب) له دايره ي تاپۆم بو وه رگرن، ئه م ئيجازه يه ريگاي ئه وه ي ده دام بو راپه راندنى كاري ئه وانى دينه دايره ي تاپۆ، ته ماشاي فايله كان بكه م و هه نگاوى قانونييان پيشان بده م، بي گومان ئه مه له ئه رزو حالنووسى زۆر باشت و به رپيتر بوو و ده سه كه وتيشى زياتره، به لام ئه م كاره ناكامىكي خرابى بو من به دي هينا كه چه ندين سال پاشتر هه ر به ده ستبويه و نالاندم، ئه مه يش رووداوه كه يه:

له سه ره تاي دامه زراندنى تاپۆه تا ئه و كاته تا قه كه سيك ئيجازه ي موعه قيبى بو سليماني دراوه تى ئه و يش (ئه حمه داغا) يه، ئه م كا براهه كه خزمابيتى له گه ل بنه ماله ده ولته مه نده كانى سليمانيدا هه يه و نه خوڤنده واره، چونكو له كۆنه وه (واتا زياتر له بيست سال) له و دايره دا به و خه ريكي ئه م كاره بووه، شاره زاييبكى ته واوى له هه موو جوڤه سه وداكانى تاپۆدا په يدا كرده وه و ده يزاني، هه ر كه سيك ئيشى داين ده بباته لاي ئه رزو حالنووسى كي و پيى ده لى ئه م ئيسستيمارانه به م شيوه يه پر بكه وه، ئه م جار خۆي

هاتوچۆ و هیتان و بردنه‌کەسی بۆ دەکا تا ته‌واوی ده‌کا. هه‌میشه جانتایه‌کی زلی هه‌لئاوساوی له‌بن ده‌ستایه، مستی تووتن ده‌کاته گیرفانی و جارجاره وه‌کو برنوتی به‌دوو په‌نجه که‌می‌ک کونه‌لووتی که به‌شیکێ به‌نیو مووه‌کانی سمیلیدا دیاره، له‌نیو خه‌لکدا به‌(ئه‌حه‌که‌ره) یا (مه‌حامی دێم) ناسراوه.

کاتی منیش بووم به‌موعه‌قیب که خه‌لک ده‌یناسیم و خۆینده‌واریش بووم، خۆم ئیستیماره‌کانم پر ده‌کرده‌وه و باشتتر کاره‌کانم راده‌په‌راند، له‌ ئاستی ئه‌حمه‌داغا بووم به‌په‌تایه‌یک له‌نیو بردنم په‌وایی، بۆیه لیم بوو به‌سی‌خوڕه‌کی تایبه‌تی و هه‌موو هه‌لسوکه‌وته‌کافی دایه به‌ر لیئوردیوونه‌وه. تاکو ده‌رفه‌تی بۆ ره‌خسا له‌ مانگی ئاداری ۱۹۵۵دا گیرام و به‌یه‌کجاری له‌ کۆل ئه‌حمه‌داغا بوومه‌وه.

۱۸- چۆن بووم به‌کۆمۆنیست؟

ژیانی پر له‌ مه‌ینه‌تی و سه‌رانسه‌ر تیکه‌لاوی ئازارم وای لێ کردبووم که به‌رامبه‌ر به‌هر ئیش و دژواری زیاتر و نویتردا شت‌گیرتر ده‌بووم و هه‌ستی به‌ریه‌ره‌کانی و تووره‌یی له‌نیو ده‌روون و ناخی کپ کراومدا به‌هه‌یتر و توندتر ده‌بوو.

کاتی گه‌رانه‌وه‌م هه‌ستی‌کی گله‌یی و ناقایلی زۆرم له‌ سوڤه‌یت و په‌یازه که‌مه‌ره‌خه‌مییه‌که‌ی له‌ ئاستی کیشه‌ی نه‌ته‌وه‌ی کورددا له‌سه‌ر دڵ کۆبوووه‌وه، په‌یوستم به‌تیکه‌لاوی و هه‌لسووران له‌نیو بزوتنه‌وه‌یه‌کی نه‌یه‌نی کوردایه‌تیدا هه‌بوو، کۆمه‌له‌ی هیوا نه‌مابوو، ئه‌و حزبه‌ی به‌ناوی (پارتی) یه‌وه له‌ مه‌هاباد ره‌نگی بۆ په‌یژرا و ناوه‌ندی کارکردنی که‌وته سلیمانی، کاکه‌ برام ئه‌حمه‌د ده‌یبرد به‌په‌یوه، دوو جار چووم بۆ چاوپه‌یکه‌وتن و ده‌مویست ئاماده‌یی خۆم بۆ ئه‌رکی تیکۆشان ده‌برم، که‌چی ساردی و مه‌یلی خۆ پاراستنی لیم نه‌ک هه‌ر خاوی کردمه‌وه، به‌لکو تووشی دڵساردی و سه‌رله‌شێوانی کردم.

سالی ۱۹۵۳ به‌یۆنه‌ی کۆچی رابه‌ری سوڤه‌یت ستالینه‌وه، کۆمۆنیسته‌کانی سلیمانی ده‌یانویست کۆبوونه‌وه‌یه‌یک سازکه‌ن، من له‌ مه‌هاباده‌وه وینه‌یه‌کی ره‌نگاو په‌هه‌نگی ۱,۰×۱,۵ مه‌تری ستالینم له‌گه‌ل خۆم هه‌تانبوو، براده‌ریکی کۆمۆنیست داوای لێ کردم که منیش به‌شداری ئه‌و ئاهه‌نگه‌یان بکه‌م و پۆسته‌ری وینه‌که‌شیان بده‌م، من نه‌چووم بۆ به‌شدارییان، به‌لام وینه‌که‌م دانێ که پاشتر بۆیان هه‌تنامه‌وه، په‌شاندرانی وینه‌که‌ سه‌رنجی کۆمۆنیسته‌کانی راکه‌تشیاه سه‌رم، چه‌ند جارێک به‌بیانوی جیا‌جیاوه لیم نزیک بوونه‌وه، له‌مه‌ر هه‌لسه‌نگاندنی باری جیهانییه‌وه ناکۆکیمان نه‌بوو، نه‌ته‌وه‌ی کورد پچه‌ر پچه‌ر و دابه‌شکراوه، عه‌یراق به‌ده‌ست ئینگلیزه‌وه‌یه، ئه‌یران تا ئه‌م دوایه‌یه‌ پیاوی ئینگلیز بوو و

ئیه‌ستا خۆی داوه‌ته ژێر بالی ئه‌مریکا، تورکیا به‌ئاشکرا سه‌ر به‌ئه‌مریکایه، تاقه ئومیدی گه‌لانی رۆژه‌لاتی ناوه‌راست و جیهان ده‌وله‌تی سوڤه‌یه‌که‌ ده‌ی ئیمپریالیزمه و ئالای رزگاری نه‌ته‌وه ژێر ده‌سته‌کانی هه‌لگرتوه، بۆیه ئیمه که ته‌قه‌لاوی رزگار بوون ده‌دین، ده‌بی بچینه پال ئۆردو و گای کۆمۆنیزم و به‌تیکه‌ری بۆ ئازادی تیکۆشین... تا ئه‌یبه‌ر ده‌مستوانی له‌گه‌لیان برۆم، ئه‌وه‌ی له‌ یه‌کتری داده‌برین شتیه‌ی ریکه‌ستن بوو، ئه‌وان ده‌یانگوت حزبی کۆمۆنیست له‌ چوارچه‌یوه‌ی سنووری دیارکراوی ده‌وله‌تاندا داده‌مه‌زۆی و خه‌بات ده‌کا، عه‌یراق بۆ عه‌ره‌ب و کورد یه‌ک حزبی کۆمۆنیست، ئه‌یران بۆ تورک و فارس و کورد یه‌ک حزب و تورکیاش بۆ کورد و تورکه‌کان حزبی، به‌لام من که په‌یم وابوو گه‌لانی فارس و تورک و عه‌ره‌ب ده‌وله‌تی خۆیانیه‌ هه‌یه و بوونه‌ته‌ خاوه‌نی ئالا، یه‌که‌م قۆناخیان بره‌وه، ئیمه که هه‌یچمان نییه و له‌ نوکه‌وه تیه‌ه‌له‌چوون شتیه‌ی خه‌باتمان جیاوازه، به‌م جووره نه‌گه‌بشتینه یه‌ک، ته‌نیا چه‌ند کتیب و چاپکراوم لێ وهرگرتن بۆ خۆینده‌وه، پاش چه‌ند مانگیکی دیداری کاک (هه‌مه‌زه‌عه‌بدوللایان) بۆ ریکه‌خستم که په‌یم‌وابوو خاوه‌نی بیروباوه‌ری کوردایه‌تی و له‌ دامه‌زرتنه‌رانی (پارتی) یه‌.

له‌گه‌ل کاک هه‌مه‌زه‌دا زۆر زوو سازاین و یه‌کترمان چوه‌ دله‌وه، به‌یه‌که‌ی ئه‌و له‌مه‌ر کوردایه‌تی به‌باریکێ زۆر چه‌پدا ده‌پۆی و توانی په‌یم به‌سه‌لمه‌نی که تاقه ریکه‌خراوی سیاسی ده‌ی ئیمپریالیزم و کلکه‌کانی له‌ عه‌یراقدا حزبی کۆمۆنیسته، پاشتر وایه له‌گه‌لیا برۆین و له‌ ده‌رفه‌ته‌کاندا به‌په‌ی توانین چه‌وساوه‌یی نه‌ته‌وه‌که‌ی خۆمان که له‌چاو چه‌وساوه‌یی عه‌ره‌بدا دوو سه‌ره‌یه‌ ده‌بره‌ین... به‌م جووره بووم به‌ئنده‌امی حزبی کۆمۆنیستی عه‌یراق و زۆر زوو تیه‌یدا په‌یش که‌وتم.

په‌یوه‌ی شایه‌تی عه‌یراق به‌هه‌موو هه‌یه‌کانیه‌وه له‌ حزبی کۆمۆنیست ده‌خه‌فتا و هه‌ر کاتی سووسه‌یه‌کی کردبانه‌یه تیه‌ی ده‌سه‌رواندن، کاربه‌ده‌ست و رابه‌ره‌کانی حزبه‌ی له‌نیو خۆیاندا نارێک بوون، بۆیه زوو ئالۆگۆریان ده‌کرد و ده‌ستووری نوێیان بلاوه‌کرده‌وه، تازه په‌یمانی نه‌گه‌سی به‌غدا به‌سه‌رانبوو که گه‌لی عه‌یراق زۆری په‌ ناخۆش بوو، خۆپه‌شاندان و له‌ دیوار نووسین و به‌یان بلاوه‌کرده‌وه بوو به‌باوی رۆژ، ئا له‌و رۆژانه‌دا یه‌که‌کیان بۆ به‌په‌یوه‌ی لیه‌نه‌ی محله‌ی سلیمانی نارد که له‌ هه‌موو سه‌رته‌که‌وه بووده‌له‌ و لیه‌نه‌هاتوو بوو، ته‌نیا هۆی نه‌یترانی گویا خه‌مایه‌تی له‌گه‌ل رابه‌ری حزب (حه‌مید عوسمان) بوو، ئه‌م کابرایه خه‌لکی سلیمانی نه‌بوو، ئاخوتن و دیمه‌نی سه‌رنج‌راکیش بوو له‌ باری په‌وستیشه‌وه ناپاک ده‌رچوو، هاتنی یه‌کیکی و بوو به‌هۆی ئاشکراوونی لیه‌نه‌ی حزب و تیه‌وگلائی زۆر که‌س که یه‌کیکیان من بووم.